

N:o 105, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 91 öfver Kongl. Maj:ts nådiga Proposition med förslag till utgiftsstater vid Statens jernvägstrafik för år 1869.

Och beslöt Kammaren, att Stats-Utskottets nu sednast omförmälda Memorial N:o 105 skulle till vidare behandling förekomma näst efter den gemensamma votering, som blifvit utsatt att företagas vid början af morgondagens sammanträde.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades Herr *A. von Proschwitz* under 8 dagar från den 11 i denna månad.

Sammanträdet afslutades kl. 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 9 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes för justering och godkändes det vid Kammarens sammanträde den 2 innevarande månad hållna protokoll äfvensom protokollsutdrag rörande de beslut, hvilka förliden gårdag af Kammaren fattats.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda Kamrar, vid beräkningen af inkomsten utaf tullmedlen, stadnat i olika beslut, mellan hvilka alltså, jemlikt 65 § Riksdagsordningen, komme att skiljas genom gemensam omröstning; så blef nu, efter derom genom anslag förut meddeladt tillkännagifvande, sådan omröstning anställd öfver följande, af Bevillnings-Utskottet i dess Memorial N:o 20 föreslagna och af Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets, af Andra Kammaren gillade förslag, att inkomsten af tullmedlen må upptagas till 13,500,000 riksdaler,
röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, kommer denna inkomst att, på sätt Första Kammaren beslutat, upptagas till 13,000,000 riksdaler.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkning, och utföll omröstningen med 10 ja och 117 nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nys ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . . . . . 4 ja och 82 nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller 10 ja och 117 nej,

sammanräkningen visar . . . . . 14 ja och 199 nej; varande alltså beslut i denna fråga af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Protokollsutdrag rörande den sålunda försiggångna gemensamma omröstningen blef genast uppsatt och justeradt samt till Medkammaren öfversändt.

§ 3.

Företogs till afgörande Stats-Utskottets bordlagda Memorial N:o 105, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 91 öfver Kongl. Maj:ts nådiga Proposition med förslag till utgiftsstaten vid Statens jernvägstrafik för år 1869.

Det af Utskottet rörande 15 mom. i punkten c af Utlåtandet N:o 91 framställda sammanjemkningsförslag bifölls af Kamraren, som derjemte godkände alla de af Utskottet uti förevarande Memorial föreslagna voteringspropositioner.

§ 4.

Protokollsutdrag rörande det uti näst föregående § omförmälda ärende upplästes och godkändes.

§ 5.

Till förnyad behandling förekom särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1 i anledning af Herr Björeks motion, N:o 69, om åtgärders vidtagande till besparing i utgifterna för den civila administrationen samt med förslag till grunder för ett sådant ändamåls vinnande.

Öfverläggningen öppnades af

Herr Kinmanson, som yttrade: Då jag nu anhåller om Kamrarnes uppmärksamhet för en stund, sker det derföre, att jag anser såsom en pligt att, äfven i hvad på mig kan bero, söka i någon mån bidraga

till utredning af de frågor, hvilka af Särskilda Utskottet beröras, och som ofta varit föremål för stridiga omdömen. Jag instämmer i mycket af hvad Särskilda Utskottets Betänkande upptager, men kan i andra vigtiga delar icke godkänna detsamma. Sålunda kan jag ej förena mig med Utskottet i åtskilligt, som förekommer i första punkten mom. b af dess förslag, likaså icke heller uti innehållet af andra punkten, i hvilka delar jag ställer mig på de Utskottsledamöters sida, som genom en vid Betänkandet fogad reservation yttrat en olika mening. Men detta förhindrar mig ej att uttala mitt erkännande af det i flera hänseenden förtjenstfulla arbete, Utskottet på så kort tid kunnat i ett svårbehandladt ämne åstadkomma.

Med anledning af *första punkten mom. b* tillåter jag mig först att göra en anmärkning mot den begreppsskilnad, Utskottet uppdragit mellan administrativa och judiciela tvistemål. Om än tillfället icke medgifver en närmare utveckling häraf, må dock det kunna erinras, att till tvister inom området för statsförvaltningen — hvilket sistnämnda ord nu ej uppfattas vidsträcktare än Utskottets Utlåtande föranleder — eller till administrativa tvistefrågor hittills inga andra blifvit hänfödda än de, som angå sådana stridiga anspråk, hvilka antingen Staten i denna dess egenskap (således icke på grund af särskilda aftal eller eljest civila rättsförhållanden) måste, för främjande af sina för alla dess medlemmar gemensamma ändamål och i enlighet med gifna bestämmelser, uppställa emot enskilde, eller ock tvärtom enskilde finna sig befogade att i dessa ämnen väcka emot Staten; hvaremot de judiciela tvistemålen innefatta enskildes rättsanspråk mot enskilde. Då åt myndigheter inom administrationen, så organiserade att de väl kunna utöfva domares kall, blifvit öfverlemnadt att besluta i tvistefrågor, som inom statsförvaltningen sjelf hafva sin grund och tillhöra den genom sin egen, inre beskaffenhet, har sådant varit föranledt icke endast deraf att särskiljande af förvaltningsrättens och juridikens tillämpningsfält utgör ett af det ordnade samhällets första vilkor; — icke blott derföre att bedömandet af stridiga anspråk inom administrationens eget omfång ej innefattar något annat än fortsättning eller fullständigande af den förvaltning, hvars besörjande enligt meddelade föreskrifter är administrationens väsende; utan det har också skett i ändamål att den enskildes rätt i dessa ömtåliga frågor, pröfvad af särskild saktomstol, skulle desto säkrare blifva iakttagen utan äfventyr att gå förlorad under stela former eller en ovan eller ensidig behandling.

För Utskottet åter förefinnas inga administrativa tvistemål i nämnda mening; ty hvarje fråga, som grundar sig på anfördt rättspåstående eller på anspråk, som förmenas vara genom lag tillförsäkradt, är, enligt Utskottet, af judiciel art och bör tillhöra allmän domstols upptagande. Utskottets skilnad emellan en judiciel och en administrativ fråga är, såsom det vill synas, beroende på något yttre och tillfälligt. Frågan vore nemligen administrativ, endast då i sammanhang dermed något stridigt anspråk icke yppas. Men när i hvarje åtgärd å Statens sida ytterst ingår äfven fråga om det lagligen rätta, hvars iakttagande följaktligen, allt efter som betydelsen deraf framstår, kan blifva underkastadt olika bedömande, och när, bland de särskildt inom administrationen förekommande ärenden, jemförelsevis få torde vara sådana, att de icke kunna på ett eller annat sätt föranleda till någon stridig framställning, mer eller mindre grundad på åberopadt stadgande, så skulle ock Utskottets upp-

fattning hafva till följd, att, såsom Utskottet äfven yttrat (sid. 38), det blefve overkställbart att på förhand uppgifva hvilka mål vore administrativa och hvilka judiciela, samt att, i tillämpningen, delar af förvaltningen skulle skiftevis komma att öfvergå från de administrativa till de judiciela myndigheterna för att af dessa behandlas. En sådan förklaring af administration och derinom uppkommande stridigheter företer sig för mig såsom hvarken vetenskapligen grundad eller vid utförandet hållbar.

Men jag kan ej längre uppehålla mig härvid, utan öfvergår till de praktiska ämnena. Dervid möter först den så väl af Utskottet som af reservanterne förordade framställning, huruvida icke åtskilliga besvärsmål, som nu af Kongl. Maj:t i Stats-Rådet afgöras, skulle kunna till Högsta Domstolen såsom sista instans öfverflyttas, ett förslag, hvori jag finner mig befogad instämma. Den börda, som genom handläggningen af detta slags mål tynger på Regeringen, har ofta varit, äfven af dess egna ledamöter, öfverklagad; och om än det må såsom sannolikt mötes, att dylika ärenden i framtiden skola, åtminstone i jämförelse med då varande folkminnesförhållanden, finnas till antalet förminskade, bör å andra sidan ej förätas, att Statsrådens besvär blifvit ökade i följd af de årliga riksdagarne och genom deltagandet i deras förhandlingar. Det synes i öfrigt obestriddt att erinringar kunna i förmelt hänseende icke utan fog anföras emot de administrativa tvistemålen afgörande hos Regeringen, betraktad såsom domstol. Förslag hafva förr vid olika tillfällen blifvit väckta i syfte att flytta dessa mål utom Regeringen. Det skedde, såsom bekant är, första gången år 1844, då fråga var att så öka antalet af Högsta Domstolens ledamöter, att de skulle kunna tjeustgöra på afdelningar, hvarefter jemväl åtskilliga af de besvärsmål, som afgjordes af Konungen i Stats-Rådet borde till Högsta Domstolen öfverlemnas. Vidare uppstod år 1853 ett förslag att för upptagande af administrativa tvistemål inrätta en särskild Regeringsrätt. Båda dessa förslag föllo. Jag hade derföre, för min del, formodat annan utväg ej förefinnas än att bibehålla besvärsmålen hos Regeringen och genom särskilda bestämmelser söka ordna den formela behandlingen deraf. Men sedermera har inträffat, att en förstärkning i antalet af Högsta Domstolens ledamöter i anseende till förökade göromål icke kunnat undvikas, utan måst komma till verkställighet, samt att denna domstols arbeten, sedan några år tillbaka, äro, i öfverensstämmelse med förslaget af år 1844, fördelade emellan tvänne divisioner, ehuru blott tills vidare och utan att målen blifvit med hänsigt till ämnet skiftade. Den tanken faller då lätt före att återupptaga samma förslag i dess helhet och att till Högsta Domstolen förlägga alla de administrativa besvärsmål, som icke anses böra kvarstadna hos Regeringen. För ett sådant ändamål synes ej längre behöfligt att upprätta nya befattningar; det förefinnas redan en myndighet, som torde hafva tillfälle att såsom högsta instans emottaga dessa mål. Dock skulle en sådan förflyttning deraf, om den beslutas, ej tjenligen kunna ske annorledes än i sammanhang med särskilda anordningar. De administrativa ärendena borde icke förekomma sammanblandade med de judiciela målen, utan deras handläggning uteslutande tillhöra Högsta Domstolens ena afdelning; och likaledes vore nödigt att i afseende å deras beredning och förredning förfoga om lämpliga åtgärder. Det skulle också vara önskligt, att för Regeringen funnes tillfälle att tillgodogöra sig den

erfarenhet, som inom Högsta Domstolen vunnes af de nya ärendenas behandling. Vid bedömande af hvad i dessa hänseenden borde vidtagas kunna åsigtorna och förslagen af åren 1844 och 1853 tjena till någon ledning. Under förutsättning således att till Högsta Domstolens ena afdelning kunde öfverlemnas ett antal administrativa besvärsmål af betydelse att motsvara utförandet af den nämnda regleringen, hvilken då synes böra utsträckas jemväl till de judiciela målens särskiljande emellan de båda derefter ständiga afdelningarne, föreställer jag mig, att på sådant sätt, men också endast under sådana vilkor, ifrågavarande ena Afdelning skulle med fördel kunna utbilda sig till en administrativ domstol i högsta instans, lämpad efter våra förhållanden till någon likhet med den franska Conseil d'Etat. Huruvida mot ett dylikt ordnande kunde yppas väsendtliga svårigheter, utom i olikheten af de ämnen som skulle komma att tillhöra Afdelningen, äfven i antalet af de äldre mål som borde dit förläggas, kan jag icke nu bedöma; jag har blott velat angifva det, efter min åsigt, enda sättet för förslagens fullt ändamålsenliga verksällande.

Då jag tillstyrker en framskallning hos Kongl. Maj:t i oförmälda syfte, sker det också under antagande, att icke någon annan utväg förefinnes, som möjligen visade sig ännu tjenligare. I Kongl. Maj:ts Proposition N:o 7 till innevarande Riksdag förekommer nemligen i det bilagda Statsråds-protokollet ett till detsamma afifvet yttrande, som framhåller tanken derpå att för besvärmålens afgörande organisera en slags Regeringsrätt inom Stats-Rådet. Detta förslag, hvars utförande skulle fordra en särskild lagbestämd organisation, torde vid en närmare undersökning böra vägas emot det att lemna målen till Högsta Domstolen, hvarvid vore att taga i betraktande ej allenast båda förslagens egen lämplighet, utan äfven den inverkan på kostnaden för Statsverket, som hvaradera skulle komma att, möjligen på flera sätt, utföva.

Härefter möter frågan om de lägre instanserna och dit hörande administrativa tvistemål. Bland orsaker, som tillföre föranledt besvärmåls upptagande af då varande kollegier, synnerligast Kommers- och Bergskollegium, må nämnas skräväsendet under förra århundradet och dermed förenade sträfvande å det allmännas sida att tillse och leda allt hvad som ansågs kunna på industrien inverka. Äfven häradsrätternas organisation och svårigheten att der få mål med erforderlig skyndsamhet afgjorda hade från allmänna domstolarna aflägsnat ärenden, som eljest bort höra dit. I dessa förhållanden företogos genomgripande förändringar medelst 1828 års bekanta förordningar, äfvensom åtskilligt sedermera blifvit i enahanda riktning tillgjordt. Såsom Utskottet förordar, torde än vidare böra undersökas, om från äldre tider ännu vore kvar inom administrationen sådana slag af mål, hvilka ytterligare skulle kunna, såsom hänförliga till egentliga rättsfrågor, öfverlemnas till behandling af de allmänna domstolarna. Men sedan detta försigätt, skall det befinnas, att tvistefrågor inom administrationen ändock återstå, hvilka, här likasom annors ädes, icke böra eller med fördel kunna fränskiljas administrativ domstol; det skall visa sig, att dessa måls beskaffenhet och skick fordra deras kvarstannande hos embetsverk, hvilka, såsom nödvändiga delar i systemet af statsförvaltningens institutioner, kunna bibehålla dem utan särskild kostnad för det allmänna. Att eljest söka förenkla dessa insti-

tutioner till besparing både af utgift och af arbetskraft skulle vara administrationens eget syfte.

Bland ärenden, hvilka sålunda i allmänhet böra bibehållas hos administrativ domstol, må nu endast anföras tvistefrågor om eller till hvad belopp utskylder eller onera skola till Staten utgöras samt frågor i följd af anmärkningar vid förvaltningsräkenskaper, som äro underkastade offentlig granskning. Till förstnämnda mål kunna i viss mån räknas äfven tvister rörande fattigvård, ett bestyr som å det allmänna vägnar ombesörjes.

Enligt Utskottets åsigt skulle all afgörande rätt i stridiga ämnen framtagas myndighet, som tillhör administrationen, och en hvar ega att hos allmän domstol få pröfvad hvarje sak, som hos administrativa myndigheter icke erhållit yrkad utgång. Likväl anser Utskottet ett sådant skick ej kunna med ens införas; och för närvarande skulle jemväl hinder möta för allmänna domstolarnas öfvertagande af en del utaf de hittills vanligaste administrativa tvistemålen. Då nu i de flesta fall länsstyrelsen utgör första instansen i dessa mål, borde detta dess uppdrag helst utan undantag öfvergå till härads- och rådstufvurätt. Af de till administrationen hörande centrala embetsverken förefinnas endast tvänne, som nu utöfva dömande befattning, i den egentliga bemärkelsen deraf, Kammarrätten och Kammarkollegium. Det förra embetsverket lennas, uti Utskottets förslag, orubbadt i hvad beträffar pröfning af Revisionsdepartementets anmärkningar vid offentliga redogörelser och af eljest åtalade felaktigheter vid uppbörd och redovisning för allmänna medel, hvaremot Kammarrättens öfriga, likasom Kammarkollegii hela domsrätt borde alldeles upphöra för att öfvertagas af Hofrätterna. Men, såsom redan är antydt, icke heller dessa inskränkta förändringar hafva ansetts kunna i alla händelser genast verkställas, i det att Utskottet för vissa slag af mål tills vidare behållit samma förfaringssätt som hittills. Dess mening synes vara, att de mål, som nu i första instans handläggas af länsstyrelsen och kunna fullföljas hos Kammarkollegium, såsom frågor rörande kronoräntor samt tionden m. m., borde samtliga utan uppskof öfvergå till allmänna domstolarna, då deremot undantag gjorts för vissa ärenden, som prövas af länsstyrelsen med besvärshänvisning till Kammarrätten, såsom fattigvårds- och mantalsskrifningsfrågor, hvilka, ehuru endast tills vidare, kunde hos dessa myndigheter förblifva, likasom Kammarrätten tills vidare skulle behålla bevillningsmålen. Utskottet yttrar härom att, "som Kammarrätten redan eger en så väsendtlig domstolskarakter, Utskottet icke kunnat se någon särdeles olägenhet vid att bibehålla den såsom ett slags kameral öfverrätt, till hvilken kunde öfverlemnas alla de tvister, som af en eller annan praktisk hänsyn ej ännu kunna i de andra Hofrätterna upptagas".

Hvad beträffar dessa förändringar, kan jag ej längre förena mig med Utskottet. Utan att likväl företaga en granskning af Utskottets förslag i alla dess enskildheter, vill jag blott göra några allmänna erinringar vid det ifrågasatta olika förfarandet med de mål, som nyss blifvit särskildt omnämnda.

Det må då betviflas att, äfven sedan häradsrätterna så ordnats, att deras sammanträden inträffade oftare och målen kunde förr afgöras, fattigvårdstvisternas förläggande dit skulle kunna ske utan olägenheter. Då nu någon stridighet i afseende å fattigvården skall hänskjutas till offentlig myndighets bedömande, sker det, såsom bekant är, sålunda att

kommunens fattigvårdsstyrelse inlemnar skriftlig framställning i ämnet till Konungens Befallningshafvande i länet, som sedermera ombesörjer kommunikationen och afgör målet, eller, om saken tillhör annan länsstyrelse, dit öfversänder skriften för enahanda ändamål, hvarefter tiden för besvär emot meddeladt beslut räknas från delfäendet deraf. Lutet rättegångssätt kan vara enklare och för parterna mindre betungande. Om åter fattigvårdstvisterna förflyttades till härads- och rådstufvurätterna, der parterna eller deras ombuds personliga närvaro är nödvändig, blefve ock styrelserna för kommunernas fattigvård nödsakade att på ej sällan aflägsna orter anskaffa ombud för att uttaga stämning, utföra rättegången samt vaka deröfver, att besvärstiden, beräknad från beslutets afkunnande, ej må försummas; och i följd häraf måste för kommunerna uppkomma ökade, ganska betydliga kostnader. Någon kompetensförveckling emellan domstolen och administrativ myndighet skulle derjemte kunna understundom förete sig, då saken möjligen hade sammanhang med reglering af kommunens fattigvård eller tvist i anledning deraf, enär, såsom jag förmodar, pröfning af fattigvårdsreglementen och följaktligen af besvär öfver kommunernas tillgöranden derutinnan skulle i alla händelser qvarstadna hos administrativa myndigheter. Om det kan anses tjenligt vidtaga någon förändring i afseende å fattigvårdstvisternas afgörande, och sådant torde kunna ifrågasättas, icke bör den rigtas derhän, att dessa frågor blifva öfverlemnade åt härads- och rådstufvurätterna.

Lika ofördelaktig företer sig Utskottets framställning i den del, som innefattar det mest inverkan af dess förslag angående den nu varande administrativa domsrättens borttagande, eller att åt härads- och rådstufvurätterna i första instansen samt hofrätterna i den andra utan uppskof öfverlemnas att döma i de frågor om skatter m. m., som nu prövas af Konungens Befallningshafvande och af Kammarkollegium. För att möjliggöra en sådan behandling af dessa ofta ganska invecklade mål borde, enligt Utskottets vidare mening, Kammarkollegium afgifva till domstolarna utredning och utlåtande derutinnan. Då likväl Utskottet såsom stöd för ett sådant förfarande ställer dylik föregående utredning af Kammarkollegium i likhet med hvad som vanligen förstås med infordradt yttrande till domstol af sakkunnige män, kan denna jämförelse ej vara riktig. Yttrande af sakkunnige män, såsom af kemisten eller läkaren, har för ändamål att lemna upplysning angående tillvaron af något visst ifrågasatt faktum, tillhörande ett kunskapsområde, skiljdt från det, der domaren bör vara bevandrad; och denna upplysning utgör endast ett bidrag till den bevisning, hvilken domaren har att i målet pröfva. Men yttrande af Kammarkollegium i de kamerala frågor, som borde af härads-, rådstufvu- och hofrätterna till afgörande upptagas, skulle deremot icke kunna hänföras till vittnesbörd om befintligheten af något dylikt faktiskt förhållande. Det blef ett utlåtande angående sjelfva saken, innefattande omdömen, som omedelbart måste beröra hvad deri blifvit för eller emot anfördt, jemte riktigheten af det ena eller andra påståendet; och detta yttrande skulle således komma att förete sig såsom något annat än Utskottet antagit, i det att det ej kunde undgå att uppenbara en åsigt rörande sjelfva lagtillämpningen, eller huru tvisten borde afgöras. Utskottets anförande synes derföre grunda sig på någon missuppfattning af de omförmälda ären-

denas beskaffenhet. Dess förslag, som äfven föranleder dertill, att Kammarkollegium ändock måste endast för remissernas besvarande bibehållas, skulle, verkställt, medföra olägenheter, utan att i öfrigt något gagn deraf uppstod. Det måste hafva en sådan påföljd, emedan ifrågavarande ärendens behandling på nu stadgad sätt icke berott på någon tillfällighet eller härledt sig från någon bestämmande viljas godtycke, utan det deremot varit målens egenskaper, som betingat formerna för deras handhafvande och inverkat på organisationen af de myndigheter, åt hvilka de borde anförtros. Dessa behandlingsformer skola ej i någon väsendtlig mån kunna med fördel ombytas, så länge målen själva äro oförändrade.

Beträffande Kammarrätten, skulle detta embetsverk, enligt Utskottets förslag, komma att med en viss del af dess nuvarande göromål kvarstå, oaktadt detsamma förblefve, framgent såsom hittills, en administrativ domstol, ehvad förklarande derom man än ville afgifva. Der borde tillika manta'sskrifnings- och bevillningsmålen fortfarande upptagas, men blott tills vidare och intill dess det funnes lämpligt öfverflytta dessa mål till Hofrätterna. Jag betvivlar dock, att en sådan förflyttning någonsin kan blifva fullt tjenlig. Utan att ytira mig, huruvida Hofrätternas ledamöter kunde komma att med intresse tillämpa hvad som för juridiken är så främmande som beskattningsförfattningar och deras grunder, vill jag endast erinra, att mantalsskrifningsmålen hafva allt för nära sammanhang med dem, som angå bevilling, för att förläggas till annan myndighet än den, som pröfvar dessa senare, samt att bevillningsmålen åter icke gerna kunna öfverflyttas till Hofrätterna, så länge det tillhör Kammarrätten att pröfva de vid revision af Statsverkets räkenskaper uppkommande anmärkningar, dervid frågor rörande allmänna bevillingen mycket ofta uppstå och varda afdömda. Eljest skulle inträffa, att alldeles lika beskaffade ärenden blefve afgjorda hos olika slag af embetsverk, båda bildande mellaninstanser, men ställda det ena på judiciel, det andra på administrativ grund.

Det torde ej behöfva erinras, att, vid betraktande af hvad man kallar administrativ domsrätt, frågan icke kan afse åtal för förbrytelse, icke heller åtgärd utom gränsen för administrationens lagliga omfång. Detta är något annat än behörigheten att afgöra rena administrativa stridigheter.

Utskottets grundsats, att alla dylika stridigheter, i deras allmänlighet, borde utaf de på det judiciela området befintliga domstolarna upptagas, främjar hvarken ett insigtsfullt bedömande deraf, eller förvaltningens säkra ledning i spåren af lagföreskrifters syfte, eller den enhet i dessa ärendens behandling, som af deras beskaffenhet påkal'as. Genom verkställande af ett derpå grundadt förslag skulle den praktiska nytan gifvas till spillo.

Likväl finnes Utskottet hafva (sid. 38) till stöd för sin mening åberopat Belgiens och Englands exempel. Anledningen dertill torde dock böra sökas i något missförstånd. Uti Belgien blifva t. ex fattigvårdstvister afgjorda af administrativa myndigheter sålunda, att stridigheter, som afse förhållanden inom en och samma kommun, pröfvas af kommunalrådet, le Conseil communal, sådana som uppstå emellan kommuner inom samma provins af den provinsstyrelse, som benämnes la Deputation permanente du Conseil provincial, i hvilken styrelse provinsens

guvernör deltagar såsom ordförande, och emellan kommuner inom olika provinser af Regeringen, som i öfrigt utgör sista instansen vid besvär öfver de underordnade myndigheternas beslut. Frågor angående fördelning och belopp af den direkta bevillningen anhängiggöras i olika fall hos provinsens guvernör eller hos la Deputation permanente och kunna slutligen fullföljas hos Regeringen. Anmärkningar vid granskning af de offentlige redogörarnes räkenskaper afdömas likaledes inom administrationen, eller af en kammarrätt, la Cour des Comptes, mot hvars beslut klagan för öfverträdelse af lag eller lagliga former kan föras hos Högsta Domstolen, la Cour de cassation, hvarefter, om beslutet der upphäfves, saken slutligen pröfvas af en inom Representantkammaren utsedd Kommission. I England åter har man på ett der egendomligt sätt, hvars särskildheter här måste förbigås, sökt att vid administrativa tvistemåls behandling rättvist tillgodose både den enskildes och det allmännas intresse. Endast det må i detta hänseende anmärkas, att Utskottet visserligen ej bort till stöd för sitt ändringsförslag åberopa förhållanden inom ett land, der man så fasthåller vid de institutioner samt de förvaltnings- och lagskipningsformer, hvilka den historiska utvecklingen bildat.

Vid det af mig nu anförda har jag betraktat de administrativa tvistefrågorna, endast sådana de för det närvarande äro, och på dem tillämpat det föreslagna nya förfaringssätt, som skulle vidtaga, medan deras skick ännu kvarstod. Det har redan med hänsigt till ett visst slag af mål blifvit sagdt, att deras egenskaper betingat formerna för deras behandling och haft inflytande på organisationen af de myndigheter, som dermed borde sysselsätta sig. Detsamma kan sägas om de administrativa ärendena i allmänhet. Dessa ärenden och deraf uppkommande tvister förete ännu i många delar det utseende, de en gång antagit i följd af äldre tiders förvaltningsåsigter och förfoganden. Men det måste då vara detta deras äldre utseende, som först bör ombytas. Med syftesenlig förändring af de ej sällan invecklade förhållanden, som föranleda tvister och besvärligt arbete, skola äfven de former af sig sjelfva falla, som för pröfningen och ombesörjandet deraf varit nödvändiga. Ett allvarligt sträfvande att på samma gång vinna förenkling och sammanhållning i statsförvaltningsbestyren, och att derifrån aflägsna hvad som ej fordrar Statens omedelbara vårdnad, utan helst kan anförtros åt de enskildes eller kommunernas omtanke, skall minska eller borttaga många göromål; men det nya skicket samt uppkomna nya behof och förvaltningsbestyr skola också påkalla andra förvaltningsformer, hvilka af sakförhållandet sjelft då anvisas. Äfven jag för min del önskar lifligt förbättringar inom administrationen, men skiljer mig från Utskottet också deri, att jag anser ärendenas beskaffenhet först böra blifva en annan, innan embetsverken ombyta gestalt. Frågan är, efter mitt förmenande, af mycken vikt, emedan ett motsatt förfarande uppoffrar saken för formen. Det skall t. ex. icke blifva möjligt att utan kännbara olägenheter förflytta från Kammarkollegium afgörandet af största delen af de ärenden, som der handläggas, medan dessas beskaffenhet lemnades orubbad. Det är också en förändring i detta hänseende, som först bör sökas, en nödvändig förenkling af de äldre fastighetsskattna, med åstadkommande tillika af nya, tjenliga jordeböcker. Genom dessa åtgärder, hvilka synas kunna verkställas inom en icke aflägsen tid, skola de många tviste-

frågorna och göromålen upphöra eller blifva mindre besvärliga. På sådant sätt och genom dylikt tillvägagående öfverallt, der anledning dertill förekommer, blir frågan om den administrativa domsrätten till vissa delar endast en tidsfråga, enär den i föräldrade förhållanden eger, icke sin grund, men sin utsträckning.

Hvad beträffar Utskottets förslag i första punkten mom. b, åberopar jag således dels dessa mina åsikter, dels hvad förut anförts rörande administrativa besvärsmåls öfvertagande af Högsta Domstolen.

Jag öfvergår nu till anmärkningar emot *andra punkten af Särskilda Utskottets förslag*.

För att vinna enkelhet, enhet och sammanhang i förvaltningens särskilda grenar föreslår Utskottet i denna punkt åtgärder, hvilka i sjelfva verket skulle blifva de första stegen till införande af ministerstyrelse, om än Utskottet icke uttryckligen förklarar ett sådant mål vara dess syfte. Jag kan härtill ej lemna min röst. Då jag derföre går att i detta ämne yttra mig, torde först få nämnas, att dervid ordet ministerstyrelse icke an mig begagnas för att, såsom understundom sker, uttrycka hvad som eljest menas med parlamentariskt styrelsesätt, utan att jag med detta ord endast betecknar en högsta styrelse, hvars egenskaper det tillhör att hvarje minister eller chef för statsdepartement eger sjelf afgöra en stor del af departementets mål och ärenden, hufvudsakligen af sådan beskaffenhet som de, hvilka uti Sverige tillkomma särskilda centrala embetsverk.

Utskottet anser nu dessa inom svenska administrationen fristående embetsverk vara hinderliga krafter mot enhet och styrka inom förvaltningen. De borde följaktligen, så vidt möjligt vore, i stället såsom afdelningar eller byråer ingå i sjelfva regeringsdepartementen, der förvaltningen och embetsmannadugligheten sålunda komme att koncentreras. Alla till dessa byråer hörande ärenden blefvo då regeringsärenden, som dock hvarken kunde eller borde inför Konungen uti Stats-Rådet föredragas utan i stället skulle af departementscheferne sjelfve, eller eljest under deras ansvar, inom statsdepartementena afgöras. På lika sätt kunde ock en del af nuvarande regeringsärenden, i anseende till deras obetydlighet, skiljas från föredragningen inför Konungen och öfverlemnas till bestämmande af vederbörande departementschef. En grundlagsförändring borde derföre åstadkommas i den rigtning, att Konungen egde inom vissa utstakade gränser förordna, hvilka ärenden han ville hafva i Stats-Rådet pröfvade och hvilka han till departementschefs eget afgörande, såsom högsta instans, ansåg sig kunna öfverlåta. (Sidd. 51, 53—56).

Jag behöfver till bemötande af dessa åsikter icke fästa mig vid Utskottets anförda skäl, särskildt emot bibehållande af de äldre kollegiernas form, enär jag ej erfarit att den i allmänhet numera betraktas såsom lämplig vid behandling af rena förvaltningsfrågor, och enär en dylik organisation, som icke förekommer i de nybildade embetsverken, är beroende af ärendenas beskaffenhet och skall, såsom redan blifvit antydt, upphöra med dessas försättande i förenkladt skick. Men annorledes och lämpligen organiserade, med statsdepartementen icke omedelbart sammanbundna centrala förvaltningsmyndigheter, sådana som äfven inom andra länder förefinnas, anser jag vara för vårt land ändamålsenliga och nödvändiga,
då

då deras förvaltning omfattar handhafvande af allmänna medel till större belopp, eller då den är af större utsträckning och kräfver speciel kunskap eller tillsyn å talrike tjänstemän i orterna. Om än jag härvid gerna instämmer i Utskottets mening, att, i hvad angår nöjaktig enhet och öfversigt inom den svenska förvaltningen, åtskilligt vore att önska, är jag likväl öfvertygad derom, att sådant kan, på sätt jag ock skall söka ådagalägga, vinnas utan den djupt ingripande rubbning, Utskottet på förenämnda sätt föreslagit med hänseende till afgörandet af alla de ärenden, som nu handläggas inom särskilda förvaltningsverk, och af en del utaf dem, som inför Konungen föredragas.

Dervid har Utskottet icke företagit någon utredning af hvilka ärenden skulle från Konungens beslutanderätt förflyttas till departementschefens, eller med exempel af förvaltningsverkens viktigare mål utvisat dessas gång under ministrernas omedelbara behandling deraf. Utskottet har till stöd för sitt förslag i allmänhet framhållit, bland annat, att till och med under närvarande skick Statsrådets gemensamma pröfning af alla möjliga regeringsärenden och deras gemensamma ansvar äfven för sådana, som till följd af sakens obetydlighet eller speciela beskaffenhet i sjelfva verket måste afgöras af föredraganden och omöjligen kunna jemväl af öfriga Statsråden pröfvas, innefattade en onödig och tillika obillig form för målens handläggning, emedan man ej af alla borde kräfva ansvar, der endast en måste anses såsom upphof till beslutet.

I anledning häraf torde först böra erinras, att det tillkommer Konungen sjelf att bestämma, huruvida någon del af nu varande regeringsärenden heldre borde i stället hänskjutas till underlydande förvaltningsverk, och om deremot något af hvad dessa verk handlägga lämpligare kunde öfvertagas af Regeringen; och i öfrigt må anföras: att stadgandena om Statsrådets ansvarighet väl uttrycka en fordran af gemensamhet på det hela i rådslagen om rikets styrelse; men att denna ansvarighet, synnerligast efter 1840 års reform af statsrådsinstitutionen, är att anse såsom solidarisk egentligen vid besluten i sådana viktigare ärenden, der med fog kan göras anspråk derpå, att de bort blifva närmare granskade icke ensamt af departementschefen, utan ock, uppå dennes anmälan och föredragning, af öfriga Statsråden; — att sålunda Regeringsformen på flera ställen, såsom i §§ 10, 38, 106 och 107, samt Ansvarighetslagen i § 8 särskildt omnämner föredraganden, antydande honom såsom den företrädesvis och i första rummet ansvarige; — samt att praxis redan torde i öfverensstämmelse dermed hafva så otvetydigt utbildat sig, att det icke kan bedömas såsom med grundlagens anda och mening förenligt att af alla kräfva ansvar, der endast en måste anses såsom upphof till beslutet.

Utskottet tillägger, att en del mindre viktiga måls föredragning inför Konungen likaledes vore onödig, af den anledning att alla dessa mål icke kunde blifva af Konungen personligen pröfvade utan måste bero ensamt på föredragandens omdöme. Att derföre låta denne deri ensam besluta, vore blott, säger Utskottet, ett öppet förnekande af den förvillande fiktionen, att Konungen kan ingå i pröfning af de många tusen mål, han årligen låter sig föredragas. Jag föreställer mig dock, att konsekvenserna af denna uppfattning skulle på samma väg leda alltför långt och möjligen

längre än Utskottet sjelft önskar. En ännu mera förvillande fiktion skulle då ock, efter enahanda åsigt, uppenbara sig deri, att Högsta Domstolen dömer i Konungens namn.

Då Utskottet slutligen såsom följd af sitt förslag framhåller vinst i arbetstid för Statsråden, bör ej lemnas utan uppmärksamhet, att de tvärtom måste blifva ännu mer betungade, sedan hvarje statsdepartement med sig införlifvat underlydande förvaltningsverk med förbindelse för ministern att öfvervaka alla departementets sålunda ökade göromål, besluta i sådana der förekommande ärenden, som ej borde inför Konungen föredragas, och i allt fall sjelf bära ansvaret för alla åtgärder, som från departementet utgingo. Ministern kunde också på detta sätt omöjligen medhinnna att personligen pröfva en mycket stor del af ärendena, utan måste förtro sig till de utredningar och de förslag, som af underlydande byråer framlades. Detta blef utan tvifvel en ny förvillande fiktion, men äfventyrligare än den Utskottet klandrat och velat undanröjda.

En sådan departementschefernes ansvarighet, äfven för hvad de icke medhinnna att kontrollera, nödvändiggör ock, der en utbildad ministerstyrelse råder, afsättlige och beroende tjenstemän. Det är tillika den emot en dylik ansvarighet — vanligen noga utpräglad till dess allmänna begrepp utan att fordra tillämpning i särskilda fall — åt ministern lemnade vidsträcktare myndighet jemte pligt att omedelbart med sin hand leda hela förvaltningens gång, som å dennes sida visat sig kunna framkalla godtycklighet i beslut och åtgärder, bekymmerslöset för enskildes billiga anspråk och ett förfarande vid utöfningen af sin magt, vida skiljdt från den omsorg, hvilken inom vårt land genomgår behandlingen äfven af ett ringa regeringsärende. Det är också under en ministerstyrelses hägn, som embetsmännens värde gerna gynnas och derigenom uppkomsten och beståndet af en byråkrati, sådan som den företer sig företrädesvis inom vissa länder, der dylik styrelse förefinnes.

Men Utskottets förslag, om det verkliggöres, skulle tillika föra in på ett annat för svenska förhållanden främmande område. Enligt detta förslag borde, såsom nyss är omförmäldt, de för närvarande fristående förvaltningsverken inflytta uti statsdepartementen såsom afdelningar deraf; och på departementschefernes åtgärder och afgörande skulle bero alla de ärenden, hvilka nu inom dessa embetsverk förekomma. Sålunda nämnas såsom blifvande afdelningar eller byråer uti statsdepartementen, bland andra, Armé- och Sjöförvaltningarna samt Fångvårdsstyrelsen, de verk hvilka, beträffande direkta statsutgifter, hafva den största penningeförvaltningen. Häraf, likasom af Utskottets Betänkande i öfrigt, framgår dess mening, att statsdepartementenas chefer skulle, hvar inom sitt departement, komma att besluta om utgift för Statsverket och angående allmänna medels utbetalande, sjelfve underskrifva anordningar derå el'er eljest svara för dessas rättighet, eller, med ett ord, omedelbarligen besörja en betydlig penningeförvaltning, deröfver räkenskaper således borde årligen upprättas. Såsom bekant är, tillhör det Stats-Rådets organisation, enligt våra grundlagar, att ledamöternes bestämmande inflytande hufvudsakligen är lagd uti deras rådslag inför Konungen i konseljen, samt att Regeringen, som utöfvar Rikets Styrelse, icke har någon förvaltning i detta ords inskränkta

mening, och således icke heller ombesörjer något direkt handhafvande af Statsverkets medel. Huru Statsråden uppfyllt deras i formelt hänseende rådgifvande kall är, efter statsråds-protokollernas läsning i Konstitutions-Utskottet och detta Utskotts med föranledande deraf afgifna Utlåtande, underkastadt Riksdagens bepröfvande i öfverensstämmelse med 106 och 107 §§ i Regeringsformen. Åt särskilda förvaltningsverk deremot är öfverlemnadt det direkta handhafvandet af allmänna medel enligt gifna föreskrifter; och dessa förvaltningar redovisa därför genom deras räkenskapers granskning inom Kammarrätten och utaf Riksdagens Revisorer. Efter det den nya ordningen vore införd, och med detsamma all gemensam ansvarighet upphört för hvad en hvar af ministrarne, på grund af de förändrade stadgandena, sjelf beslutat, skulle dock Konstitutions-Utskottet omöjligt kunna hafva någon befattning med granskning af de räkenskaper, som upptogo ministrarnes medelsförvaltning, eller om denna afgifva något utlåtande; och 106 samt 107 §§ Regeringsformen vore således för detta nya förhållande ej mera tillämpliga. Huru ministrarne då borde för denna sin förvaltning redovisa blir en mycket viktig, ehuru af Särskilda Utskottet förbigången fråga.

I andra länder, der ministrarne sjelfve ega förordna om medels utbetalande, har också kontrollen derå föränledt särskilda, på de statsrättsliga förhållandena ganska mycket inverkan stadganden. Härvid tillgår t. ex. i Frankrike på det sätt, att den derstädes befintliga Kammarrätten, la Cour des Comptes, efter granskning af alla allmänna årsredogörelser, aflemnar till Kejsaren sin berättelse om hvad vid denna granskning förekommit äfven i afseende å ministerförvaltningen. I det konstitutionela Belgien har en sådan kontroll af der varande la Cour des Comptes blifvit förd ännu längre. Detta embetsverk, hvars ledamöter tillsätts af Representantkammaren, bör i allmänhet, innan utanordning af medel kollektivt sker inom statsdepartement, tillse och med sitt "visa" bekräfta, att anordningen öfverensstämmer med antagen stat, eller, om betänklighet deremot möter och utbetalningen, underställd ministerrådet, der yrkas, meddela sin påteckning med reservation. Efter förvaltningsårets utgång och redogörelsernas fullständiga granskning afgifver embetsverket till Representantkammaren sin berättelse om förvaltningen.

Huru skulle nu förfaras i afseende å de svenska Statsrådenas nya redovisningsskyldighet? Borde, enligt exemplet i nämnda tvänne länder, Kammarrätten efter årsräkenskapernas granskning, såsom till en del vorden en politisk institution, afgifva till Riksdagen sin granskningsberättelse, omfattande jemväl Statsrådets medelsförvaltning? Eller borde framdeles, sedan det nya förhållandet inträdt, Kammarrättens verksamhet genom revision af Statsverkets räkenskaper upphöra?

På dessa frågor lemnar Särskilda Utskottets Betänkande icke något svar. De äro likväl af framstående betydelse, ty en utredning af dermed sammanhängande förhållanden skulle ännu närmare hafva ådagalagt, att Utskottets förslag, med uppgifvet syfte att bereda enhet och enkelhet inom administrationen, innebär vida mera eller den mest ingripande rubbning i vårt statsskick, oförenlig således ej blott med grundlagens ord utan med den auda, som genomgår densamma.

Jag afstyrker, att något godkännande uttalas till förmån för en sådan rigtning i detta förslag, hvilket dertill uti viktiga delar lemnats outredt. Så vidt jag förstår, är det just vårt statsskickets stora egenskap att, för afböjande af väsendtliga olägenheter, hafva förbundit regeringsledamöterna till en politisk ansvarighet, som är skiljd från den för redovisning af direkt medelsförvaltning; och att sålunda hafva undvikit att hos dem sammanföra ansvar för ledande och bestämmande åsigtter och föreskrifter samt för obetydliga verkställighetsåtgärder, för beslut om hvad som bör företagas och för en enkel liqvud af hvad företaget kostat.

Det saknar ej intresse att påminna sig, hurusom tjenligheten för vårt land af ministerstyrelse tillförene varit föremål för bedömande af Rikets Ständer, hvilkas derom uti skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 25 April 1857 uttalade åsigt ännu torde hos svenska nationen vara densamma. I sammanhang med anhållan om förslag till annan organisation af förvaltningsverken yttra de bland annat, "att det icke undfallit Rikets Ständers uppmärksamhet att, för så vidt fråga kunde blifva om en förändring, åsyftande att införa en uti åtskilliga andra länder bruklig så kallad ministerstyrelse, hvarigenom förvaltningsärendena blefve afgjorda af departementscheferne och departementen således organiserade med byråer endast för ärendenas beredande, en dylik förändring hvarken vore öfverensstämmande med våra grundlagar eller i öfrigt förenlig med den säkerhet, att ärendena behörigen handläggas, som är afsedd derigenom att denna handläggning är öfverlemnad åt embets- och tjenstemän, hvilka, sjelfständigt verkande, äro för sina åtgärder i laga ordning ansvarige; och att för en dylik organisation dessutom mötte väsendtligt hinder uti ärendenas mängd samt olämpligheten att åt departementscheferne öfverlemna en vidsträckt, med redovisnings- och ansvarsskyldighet förenad medelsförvaltning."

Men den frågan må då göras, om icke enhet och stadga inom administrationen kan vinnas utan ändring i statsskicket och utan djupare rubbning af grundlagens bud? Jag tror det och tillåter mig slutligen att yttra något härom. Vid bedömande af detta särskilda ämne är det nödigt att gå tillbaka till 1840 års riksdag och återkalla i minnet departementalstyrelsens införande, hvarigenom just åsyftats samma ändamål eller att uti statsförvaltningen ingjuta full kraft och enhet. Genom denna reform blef, såsom bekant är, organisationen af Konungens Stats-Råd så förändrad, att hvarje större förvaltningsafdelning erhöi sin ledare uti en af regeringsledamöterna, med skyldighet för denne departementschef att inför Konungen föredraga alla till hans departement hörande ärenden. Konstitutions-Utskottet vid 1834 års riksdag åberopar, till stöd för denna nya ordning, "dels angelägenheten deraf att, genom regeringsärendenas ändamålsenliga fördelning och deras likväl bevarade inbördes sammanhang, full kraft och enhet i riksstyrelsen måtte beredas, dels äfven svårigheten att rättvist tillämpa den i grundlagarne stadgade ansvarighet för rådslagen, innan Konungens rådgifvare, till ett nödigt antal, ställdes i spetsen för hvar sin gren af styrelsen, så att de, närmast Konungen, måtte kunna i helt både öfverskåda egna förvaltningsföremål och taga kännedom af hvarandras, med skyldighet, å ena sidan, att när som helst göra Konungen reda för administrationens gång och resultat, samt, å den andra, med tillräcklig myndighet att inom det dem anförtrodde de-

partement främja verkställigheten af Konungens beslut och vaka öfver allmänna författningars efterlefnad." Ett sådant syfte torde väl i allt väsentligt sammanfalla med det af Särskilda Utskottet såsom sitt omnämnda.

För att i grundlagen gifva uttryck åt den reform, man sålunda ville införa, blefvo vid 1840 års riksdag ändringar gjorda i §§ 5, 6 och 10 af Regeringsformen angående Stats-Rådets sammansättning, chefskapet för statsdepartementen och hvarje departementschefs åliggande att bereda och föredraga de inom hans departement förekommande ärenden. Men der- efter återstod att i grundlagen jemväl lemna åt departementschefen tillräcklig myndighet för att kunna öfvervaka och leda den speciela förvaltningen och verkställigheten; och detta skedde genom att till Regeringsformens § 38 göra ett tillägg af följande lydelse: "*Alla föreskrifter och erinringar om verkställighet af utfärdade beslut må af departementschefer omedelbarligen kunna till vederbörande expedieras.*"

Detta stadgande, som närmast berör den för handen varande, af Utskottet väckta frågan, skall, vid aktgifvande derå, befinnas både till ordalydelsen och syftet tilldela åt statsdepartementenas chefer en stor myndighet, hvilken det beror af dem sjelfve att begagna. Det lägger i departementschefens hand all den magt, som erfordras för att bereda nödigt samband emellan departementet och underlydande förvaltningsverk samt för tillsyn å förvaltningens gång och å utförandet af beslutade åtgärder. Äfven Konstitutions-Utskottet vid denna riksdag har i sitt Utlåtande N:o 3 fästat uppmärksamheten på detta grundlagens bud, hvilket desto heldre bör nu framhållas, som detsamma, oaktadt dess betydelse för förevarande ämne, icke blifvit af Särskilda Utskottet omförmäldt.

Enligt berörda 38 § i Regeringsformen äro de af departementschefen meddelade *föreskrifter*, rörande verkställigheten af hvad Konungen förordnat, icke nödvändig grundade på särskild föredragning deraf inom konseljen; de kunna innefatta hans egna förfoganden, likasom det ankommer på honom att på förhand göra denna verkställighet beroende utaf inhemtande af hvad han vill derom bestämma. Det tillhör det stadgade bruket att gifva lagbudets mening dess vidare fulländning; och hvad dessutom kunde bidraga till förvaltningens enhet och samband, såsom de särskilda förvaltningsverkens äfvensom statsdepartementenas egen organisation, en syftensenligt ordnad penningeförvaltning, uppgifter till statsdepartementen om förvaltningens fortgång o. s. v.; allt detta ligger utom grundlagens område.

Enligt § 38 eger, t. ex., Chefen för Landtförsvarsdepartementet att, sedan en vapenanskaffning vore af Kongl. Maj:t beslutad, föreskrifva alla de särskilda åtgärder, som för utförandet deraf synas honom behöfliga; och med stöd af samma lagrum skulle likaledes Finansdepartementets Chef, derest statslån borde genom Regeringens försorg upptagas, kunna öppna underhandlingar derom och fullborda alla förberedande åtgärder.

Grundlagsreformen af år 1840 och särskildt förändringen af Regeringsformens ifrågavarande paragraf måste antagas utgå från tanken, att statsdepartementenas chefer egde öfvervaka verkställigheten och äfven bestämma derom, i händelse de funne det nödigt, utan att omedelbarligen befatta sig med de slutliga åtgärderna, med uppgörelser och liqvider. Häri- genom borde ock det ändamål vinnas, att hvarje departementschef skulle komma att bära ansvaret för ledningen och förvaltningen af det hela, utan att han betungades med hvad icke kunde dit hänföras.

De verkställighetsföreskrifter, hvilka vore af departementschef gifna och på något sätt anginge Statsverkets medel, blifva af det redovisande särskilda förvaltningsverket, såsom verifikationer, bilagda dess upprättade årsräkenskap, och komma på detta sätt under Statsrevisorernes granskning.

Men det är också sannt, att den 38 paragrafens rika innehåll hittills icke blifvit nog uppmärksamadt och tillämpadt. Då med det i grundlagen g'fna bemyndigandet likväl ej kunde undanrödjas kvarstående hinder mot detsamma användning, har emellertid inträffat att lagbudet sjelft, föga begagnadt, nästan fallit i glömska. Dertill hafva sålunda bidragit åtskilliga till en del ännu befintliga anledningar. Säsom försvårande hinder mot en fullt sammanhållande ledning af förvaltningen må nu endast nämnas splittring af likartade förvaltningsföremål emellan särskilda embetsmyndigheter, lydande under särskilda statsdepartement, saknad af tillfälle till nöjaktig öfversigt af medelförvaltningen, och ärendena sjelfva i vissa fall kvarstående i ett föråldradt och inveckladt skick. Man återkommer alltid till denna ärendenas beskaffenhet samt till deras orolunda såsom första villkoret för att uppnå syftet af en i sina föreläsa enklare och säkrare statsförvaltning.

Ehuru Utskottet egentligen i de särskilda förvaltningsverkens förflyttning in uti statsdepartementen, såsom delar deraf, funnit medlet mot brist på sammanhang inom förvaltningen, har det dock ansett nödigt, att vissa styrelser, som egde en större underlydande personal att öfvervaka, fortfarande bibehålla deras från statsdepartementena frisående ställning, dervid särskildt omnämnas Generalullstyrelsen, Posts tyrelsen, Telegrafstyrelsen och Jernvägsstyrelserna. Då härigenom sambandet emellan dessa styrelser, å ena sidan, samt vederbörande statsdepartement, å den andra, icke torde, till förlust för förvaltningsenheten och i strid emot Utskottets eget syfte, hafva blifvit af Utskottet sjelft uppoffradt, synes ock deraf kunna hembas den slutsats, att, äfven ur Utskottets egen synpunkt, dylika fristående förvaltningsverk icke ovilkorligt äro för en önskad sådan enhet hinderliga.

Eftersträvas endast enhet och styrka inom svenska statsförvaltningen, kan detta vinnas utan betydande ändringar i grundlagen. Det fordras i detta hänseende icke annat än att göra Regeringsformens stadganden till en verklighet. Ministerstyrelses införande, obehöfligt för det nämnda ändamålet, har af intet förhållande hitintills blifvit påkalladt. För Sverige är ej heller nödvändigt att uti andra länder söka förebilden för sina statsinstitutioners former. En sådan formernas likhet utvisar icke deras lämplighet och gagn. De hafva i vårt land uppvuxit ur en mark, der den politiska friheten har gamla och djupa rötter fästade.

Jag afråder således godkännande af hvad Utskottet föreslagit i nu omförmälda hänseende. Min åsigt derom sammanfaller med reservanternes, om jag rätt uppfattat deras mening.

Deremot är jag i hufvudsaken ense med Utskottet angående de förfoganden, som, enligt förslaget i dess återstående delar, annorledes vore att inom administrationen i flera riktningar vidtaga.

Härvid må alltså efterses, huruvida bland ärenden, hvilka afgöras utaf administrativa myndigheter, sådana ännu förefinnas, som egentligen äro att hänföra till civila tvistemål, och derföre borde och kunde öfverlemnas till behandling af allmänna domstolarna redan i första instansen.

Vidare förekommer fråga om förflyttning af administrativa tviste-ärenden i sista instans till en afdelning af Högsta Domstolen och ordnandet af deras handläggning derstädes;

fråga om lämplig fördelning emellan statsdepartementen af de dem tillhöriga ärenden inom dessas nuvarande hufvudsakliga omfång, och om upprättande inom departementen, der det ej redan skett, af byråer för särskilda förvaltningsföremål;

undersökning, huruvida Landt- och Sjöförsvarsdepartementen kunde till ett departement förenas, sedan de frågor blifvit afgjorda, som nu satts till Regeringen och Representationen med afseende å organisation af rikets försvar och hvad dermed sammanhänger;

undersökning, huruvida ett nytt statsdepartement, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts till innevarande Rikslag aflåtna Proposition, borde upprättas, sedan det visat sig, hvilket inflytande öfverlemnandet af administrativa besvärsmål från Stats-Rådet till en afdelning af Högsta Domstolen, om sådant sker, skulle komma att med hänsigt till Stats-Rådet utöfva.

Såsom ett vigt föremål för statsmagternas omsorger framstår tillika nödvändigheten deraf, att en stor del af de administrativa ärendena försätas i ett förenkladt skick; att sålunda, bland annat, indelta afgälder och fastigheter må till det mesta återgå till Statens omedelbara disposition, jemte det att allre skatteförhållanden, som föranleda olägenhet för skattskyldige och mycket arbete för embetsmyndigheter, varda tidsenligt förändrade, och derigenom äfven möjligheten gifven att underlätta och bättre ordna den allmänna uppbördens verkställande jemte redovisningen deraf; samt att sålunda äfven de ärenden, hvilka tillhöra Kommerskollegium, erhålla ett annat utseende.

Likaså är nödigt, att, emellan de särskilda förvaltningsverken, ärendena blifva tjenligen fördelade, med syfte dels att alla likartade öfverlemnas åt ett och samma verk, och att sammanförande af olika bestyr, som med hvarandra ej hafva verklig gemenskap, undvikas, dels att under tillsyn af ett och samma statsdepartement må i sin helhet komma alla de förvaltningsföremål, som böra departementet tillhöra. På detta sätt skulle förvaltningen af Statens fastigheter och af dess fonder i möjligaste måtto upphöra att, såsom nu, vara splittrad emellan flera embetsverk; hvarefter det utan tvifvel skulle visa sig att, sedan derigenom krigsförvaltningarne blifvit lättade från den börd, som i dessa hänseenden nu tynger, synnerligen den ena af dem, formerna för deras verksamhet skulle komma att medgifva någon förenkling.

Af framstående vigt företer sig också behovet att bereda både ett enklare sätt för handhavande af statskassans medel och en centralisation deraf, så att tillfälle finnes till öfversigt af penningställningen i dess helhet, derigenom att, med korta mellanrum af tid, upplysning kunde vinnas rörande summan af bestridda utgifter särskildt för hvarje större förvaltningsgren, allika med en noggrann beräkning af disponibla medelstiltgångar ej mindre i hufvudkassan än i dess afdelningar, samt af de utgifter, som närmast förestode.

Allt detta, som kan åstadkommas på redan befintlig statsförfattningsgrund, innebär de mest väsendtliga förbättringar inom administrationen; och om dessa, såsom jag gerna antager, bringas till en ej alltför aflägsen fallbordan, måste jag, ehuru i andra fall ogillande det framlagda förslaget, vara

för min del skyldig tacksamhet mot Utskottet och den af mig aktade motionären, som dock verksamt bidragit att föra statsförvaltningens skick framåt.

Då hvad jag yttrat i det närmaste öfverensstämmer med den vid Utskottets Betänkande fogade reservationen, påyrkar jag ock Kammarens bifall till deri gjorda framställningar.

Uti detta mitt anförande har jag talat om ministerstyrelse såsom be-tecknande blott, att ministrarne hafva beslutanderätt i en stor del af ärenden. Ordet begagnas ofta i en annan bemärkelse eller i den af parlamentarisk styrelse. Men denna styrelses tillvaro beror icke endast af stadganden i ett lands grundlag; den kan saknas under en sådan ministerstyrelse som den, hvarom förut blifvit nämnt, och den kan vara förenad med en sådan departementalstyrelse som den, Sverige eger. Parlamentarisk styrelse fordrar en representation, hvars handlingssätt visar den såsom nära sammanbunden med hela det folk, i hvars namn ombuden tala och votera; och den beror tillika på uppkomsten af en sådan det politiska lifvets kraft och anda att, allt efter omfattningen och betydelsen af de åsikter, som i olika fall med skiftande vinning strida mot hvarandra, och allt efter beskaffenheten af den mening, som af Representationen slutligen omfattas, ministerrådet, som sjelft varit den ena meningens anförare, består med den eller ock afgår vid dess fall, för att efterträdas af andra, hvilka ställa sig i spetsen för utförandet af de idéer, som segrat. Våra statsförfattningsformer äro icke till något hinder emot ett sådant styrelse-sätts fulla utveckling.

Med Herr Kinnanson förenade sig Herr *Falkman*.

Vidare yttrade

Herr Staaff: Jag skulle haft åtskilligt att yttra med anledning af den nu förevarande frågan, om jag icke härvid blifvit af den siste talaren så fullkomligt förekommen, att jag nu deremot skulle kunna utan afsaknad afstå från ordet och inskränka mig till att instämma i det yrkande, hvar-till denne talare kommit.

Men det är dock en enda liten omständighet, hvarpå jag ber att få fästa uppmärksamheten, nemligen att, ehuru rubriken på Herr Björcks motion ådagalägger, att med denna motion icke hufvudsakligen åsyftats att åstadkomma en mera ändamålsenlig administration, utan fastmera att vinna besparingar i utgifterna för administrationen, har dock icke Utskottet på ett enda ställe i sitt Betänkande utredt, huruvida någon besparing genom de föreslagna förändringarne skulle kunna ega rum. Utskottet börjar sitt Betänkande med den förut af mig omnämnda vackra rubriken, och Utskottet slutar med en framställning, huru administrationen, efter Utskottets förmenande, borde vara ordnad. Denna framställning motiverar Utskottet sålunda: "På grund af den ämnets utredning, Utskottet sökt åstadkomma, och de af Utskottet dervid uttalade åsikter, samt med afseende å de af motionären angifna grunder för en till enkelhet, enhet och sammanhang af förvaltningens särskilda grenar samt till minskning af Statens utgifter ledande ombildning af de nuvarande centrala styrelseverken i allmänhet, hemställer Utskottet" etc. — Jag hemställer nu till Utskottets ledamöter, att de måtte här framlägga en kalkyl öfver beskaffenheten och beloppet af de besparingar, som skulle kunna åstadkommas. Det är nemligen en

sorglig erfarenhet, att ofta, då man under sednare tider vidtagit omfattande omorganisationer för att åstadkomma besparingar, inträffat, att de icke allenast icke ledd till besparingar, utan deremot förorsakat Staten långt större utgifter än förut. Det är min öfvertygelse, att så äfven här skulle inträffa.

Utskottet kan nu visserligen säga, att jag bör bevisa ett sådant påstående, men det är dock Utskottet, som det åligger bevisningsskyldighet i afseende å sina i Betänkandet framställda påståenden.

Jag yrkar bifall till det af reservanterne framlagda förslaget.

Herr C. A. Larsson: Redan då Herr Björck vid förra riksdagen väckte sin motion i detta ämne, vann denna motion allmänna sympathier icke blott inom Kamrarne, utan i hela landet. Man hoppades på en förminskning i embetsmännens och embetsverkens antal. Man hoppades komma så långt, att ett eller annat embetsverk skulle försvinna och derigenom mycken tid och kostnad besparas.

De tvänne föregående talarne hafva haft många anmärkningar att framställa mot det nu framlagda förslaget. Detta förundrar mig emellertid icke. Man har länge nog *förgäfvos* väntat, att embetsmännen i landet skulle gå i spetsen för denna reorganisation af våra embetsverk, men de hafva icke gått Representationens och landets önsknings i detta hänseende till mötes. Representationen måste nu själf taga saken om hand och dervid gå åtminstone så långt, att ett förslag, i det syfte vi erhållit, frambäres till Kongl. Maj:t.

Här har blifvit taladt om de stora olägenheter, som skulle inträffa genom bifall till den föreslagna skrifvelsen. Regeringen skulle, säger man, taga sig anledning häraf att framlägga för Representationen ett förslag, som skulle leda till mycket större kostnader. Vi böra likväl hoppas, att Regeringen går Representationens önsknings om sparsamhet till mötes. Den siste talaren har sökt skrämja oss med den vanliga satsen, att förslaget skulle leda till ökade utgifter. Detta är ett ganska vanligt argument, då man vill sätta sig emot en förändring; men jag hoppas dock, att ett dylikt argument just af detta skäl icke skall bita på Andra Kammaren. Om talaren ville granska de förändringar, som här äro föreslagna, skulle han lätt finna, huruvida de icke leda till besparingar. Vi veta huru vidlyftigt vårt förvaltningsväsende och vår uppbörd för närvarande äro och huru önskelig en förenkling häri vore.

Jag tror, att detta förslag är det minsta folket af denna Riksdag kan vänta; och jag får, för min del, yrka bifall till hvarje af förslagens särskilda punkter.

Häri instämde Herr *Johan Olsson*.

Herr Björck: Den förste talaren har på ett mycket utförligt sätt framhållit fördelarna af de nuvarande förhållandena, och jag skall icke tillåta mig att söka besvara alla de anmärkningar, som af honom blifvit framställda emot det nu föreliggande förslaget, emedan jag i så fall sannolikt alltför länge skulle komma att upptaga Kammarens tid. Men jag anser dock såsom en skyldighet att något belysa sådana anmärkningar,

som ega omedelbart sammanhang med sjelfva frågor. Jag skall söka att begränsa detta svaromål på ett sätt, som öfverensstämmer med Kammarrens önskan; men jag ber dock på förhand om ursäkt, i fall jag i detta bemödande icke skulle lyckas.

Jag skall af nämnda orsak icke heller inlåta mig i någon historisk framställning af frågan, men jag ber dock att få anmärka, att den motion, som jag i detta ämne vid föregående riksdag väckte, nu endast blifvit af mig vid denna riksdag ytterligare utvecklade. Den fråga, som i dessa motioner behandlas, är ingalunda ny. Dessa motioner hafva sin grund i samma bemödande, som straxt efter 1809 års regementsförändring framträdde och som afsåg att skilja domstolsinrättningen från förvaltningen, att ställa enskild rätt helt och hållet oberoende af administrationen samt att förenkla förvaltningen och gifva åt densamma enhet och sammanhang. Det var för dessa syftemål, man vid 1810 års riksdag sträfvade, uppenbarligen med afsigt att bereda verkställighet och utveckling åt den nya grundlagens bestämmelser rörande Konungens domsrätt, och dessa bemödanden hafva, såsom min motion och Utskottets Betänkande närmare visa, sedermera fortgått till 1828 års riksdag, då man äntligen från förvaltningen till domstolarne öfverflyttade en hel del mål, hvilka, enligt allmänna meningen, voro af beskaffenhet att icke tillhöra förvaltningen; men, såsom Utskottet äfven påpekat, voro såväl den komité som det Utskott, hvilka då förberedt frågan, ense derom, att ännu flera mål funnos af beskaffenhet att böra behandlas på samma sätt som de, hvilka år 1828 öfverflyttades till domstolarne, ehuru de åsigter, som gjorde sig gällande vid sakens afgörande inom Konungens konselj, hindrade reformens utförande i dess helhet. Den blef alltså i sjelfva verket afbruten, och hos allmänheten afstodnade helt och hållet fordringarne på fullbordandet af ett arbete, som förut legat alla så varmt om hjertat. Troligen föreställde man sig, att den pröfning, som i sista hand förehåft saken till behandling, varit den mest lämpliga, och att man sålunda icke borde sträfva efter ett större resultat än som blifvit en följd af denna pröfning, eller ock ansåg man sig icke kunna drifva saken längre *mot* Regeringens vilja. Underligt nog har saken sedermera afstodnat till 1856 års riksdag, och de förslag, som då vunno afseende, afsågo mycket mindre afskiljandet från administrationen af mål, som icke hörde till densamma, än åstadkommandet af större enkelhet i förvaltningen. Genom min motion har frågan i sin hela omfattning ånyo blifvit bragt å bane, och jag tror den derföre vara förtjent af den ärade Kammarens uppmärksamhet.

Man är temligen ense derom, att en mängd mål, som nu behandlas af förvaltningen, böra afskiljas derifrån; men mången, som säger sig vilja ingå på saken, kommer måhända icke ens till det resultat, hvarvid 1823 års Riksdag stadnade, utan söker endast tillse, om man skall kunna till domstolarne öfverflytta ett eller annat enskildt mål. Högst få finnas, som icke vilja öfverflytta från administrationen några mål. För att härutinnan komma till något resultat, måste dock här och en söka uppdraga för sig en gräns emellan judiciela och administrativa mål, eller sådana som icke skulle kunna gå till domstol. Men huru uppdraga de denna gräns? Jo, såsom vi i dag här förut särdeles af den förste talaren funnit. Han har nemligen upp-

delat målen i judiciela mål och förvaltningsmål. Denna indelning eger visserligen sin grund, men då man skall förklara den och vidare säger, att alla sådana mål, der Kronan vill göra sin rätt gällande mot enskilde eller enskilde mot Kronan, skulle vara förvaltningsmål, och endast de, som beröra tvister enskilda personer emellan, tillhöra de judiciela målen, tror jag man uppdrager en sådan gräns, att man kommer att bibehålla samma skilnad emellan domstolarnes och administrationens områden som hittills. Hvad har emellertid varit egentliga grunden till de förhållanden, som hittills existerat? Jo, den åsigt, att man ansett Representationen endast hafva att bevilja skatter, men att deremot verkställandet af all reglering af samhällets öfriga angelägenheter tillkommer Regeringen. Man säger, att alla sådana författningar, som kunna hänföras under 89 § Regeringsformen, skall Regeringen efter omständigheterna utfärda, och, sedan Regeringen utfärdat sjelfva författningen, måste den äfven vid tillämpningen ega att förfara såsom bäst synes, emedan den i ena som andra fallet har oinskränkt pröfningsrätt. Jag tror, såsom jag i min motion och äfven Utskottet påpekat, att man bör göra sig reda för, af hvilket skäl förvaltningen och domsrätten icke häri finnas i en hand, hvarför det är nödigt att skilja domsrätten från Kronans förvaltningsmyndigheter, hvilka ju i första hand hafva till skyldighet att försvara Kronans rätt, och hvarför det alltså är nödigt att skilja dem från bedömandet af, vare sig Kronans eller någon enskilds rätt. Skälet härtill ligger i den grundsats, som icke kan jämfyas, att nemligen *den ena parten icke bör döma öfver den andras rätt*. Härtill kommer, att Kronan jemväl i många fall är lagstiftare, och att det sålunda i regeln inträffar, att Kronan på samma gång utöfvar sin dömande magt och derigenom tillika påbjuder en ny tydning af sin lag, en förklaring deröfver eller måhända en verkligt ny lag. En sådan magt i samma hand måste stöta hvarje sinne, som kan göra sig reda för grunderna för all rättvisa.

Jag tror dessutom, att 1809 års grundlag i sjelfva verket föreskrifvit ett annat sätt att gå till väga. Låtom oss se till, på hvad grund Regeringen och förvaltningen bibehållit denna domsrätt, och vi skola få svårt att finna skälet härtill, då deremot många skäl gifvas för den motsatta åsigten. Det finnes i grundlagen icke något annat stadgande än 89 § Regeringsformen, som skulle kunna vindicera åt Regeringen denna myndighet, men denna paragraf afser dock endast *stiftandet* af lag, ingalunda *tillämpningen* deraf, och man måste sålunda medgifva, att det beslut, som endast bör afse tillämpning af en gifven författning, icke kan tillkomma Regeringen på annan grund, än att beslutet i sjelfva verket anses innefatta en lagstiftningsåtgärd. Ty värr tror jag att ock så mer än ofta sig förhåller. Det ligger i sakens natur, att, då man skall tillämpa en sådan författning, som man har i sin magt att stifta och förändra, blir det svårt att undvika att fästa sig vid särskilda omständigheter i särskilda fall, i stället för att tillämpa hvarje gifvet bud efter dess eget innehåll, och i öfrigt endast med tillbörligt afseende på de förhållanden, som föranledt detsamma. Jag tror sålunda, att man icke i denna paragraf kan finna någon grund för förvaltningens domsrätt, såvidt man icke vill utsätta sig för de inkonsequenser jag påpekat. Icke heller kan man framdraga det skälet, att denna lag gällt i 60 år och likväl icke varit tillämpad på detta sätt.

Vi veta ju, att, då nya förändringar i samhällsskicket försiggå, det är omöjligt att verkställa dessa förändringar efter de principer, som i verkligheten äro nya, utan att man i många delar en längre tid kommer att fortgå i det gamla spåret, isynnerhet om principerna skola bringas till verklighet af organer, hvilka icke förmått att taga sig den magt, som vederbör.

Det är emellertid icke för tidigt att nu inse och erkänna, att grundlagen icke lägger hinder i vägen därför, att dessa mål icke längre komma att afgöras af Regeringen, och jag tror, att endast de, som dela den åsigt, att dessa besvärsmål böra skiljas från Regeringen, befinna sig på en fullkomligt grundlagsenlig botten. För nödvändigheten att så ordna saken har jag ock många bevis att anföra, men jag vill hålla mig vid den hufvudomständigheten, att Regeringen i hushållsmålen, der omständigheterna ofta äro olika, har svårt att icke bruka sin magt, då denna medgifver att lämpa lagarne efter de särskilda förhållandena och att akta sig för en sådan tydning, att man icke ofta nog kommer derhän, att Regeringens beslut i det särskilda fallet blifver att anse som en utfärdad lag, det vill säga så att man i hvarje Regeringens beslut har att se en ny lag. Hvad blir följderna häraf? Jo, att man befinner sig i ett fullkomligt kaos i afseende å hvad som är lag, och detta just af det skälet, som jag nyss påpekat. Jag har under en tid af min lefnad sysselsatt mig med att försvara och göra gällande enskild mans rätt äfven i frågor, som berott på Regeringens pröfningsrätt, men jag får bekänna, att jag härvid sällan eller aldrig kunnat med visshet säga: sådan är lagen. Jag har endast kunnat säga, att en viss lag finnes af den eller den beskaffenheten, men icke huru den vid de särskilda fallen blifvit tillämpad. Det torde väl icke heller vara lämpligt att, såsom nu ofta hos kollegierna sker, som lag åberopas ett Konungens beslut, hvarom icke flera än Regeringen, parterna och Kollegium, som dömt i det särskilda fallet, ega någon kunskap. Jag tror icke, att ett sådant förhållande kan försvaras, och jag anser det vara hög tid att man häruti vinner rättelse. Jag kan sålunda icke annat än vara helt och hållet skiljaktig från den förste talaren i afseende å hans definition på judiciela och administrativa mål, och jag tror för min del, att Utskottet så definierat denna skilnad, att den skall vara för hvar och en lätt fattlig.

Jag har tvingats till denna alltför långa utflykt, emedan det, att döma af den förste talarens framställning, synes oklart hvad som tillhör första eller andra momenten af första punkten i Betänkandet. Jag hoppas emellertid hafva redogjort för skilnaden härutinnan.

Jag måste likväl ännu vidare följa den ärade talaren i fråga om andra momentet. Då den förste talarens definition på skilnaden emellan judiciela och administrativa mål i sjelfva verket förnekar, att mål finnas, som äro både judiciela och administrativa, blir deremot den af mig uppställda definitionen en annan så till vida, som jag erkänner, att mål kunna finnas, der administrationen måste uppträda såsom handhafvare af Kronans rätt gent emot den enskildes anspråk, utan att låta sig af desse uppehållas i verkställigheten. Den innebär en grund för den uti andra punkten uppdragna skilnaden emellan mål, som böra eller icke böra i första hand gå till domstol, och afser således att bereda pröfning af de sednare målen, utan att låta saken ankomma på särskild stämning. Det enklaste och rättaste vore, att alla mål, der enskild person grundar sitt anspråk

på en rätt, vare sig att han vill göra denna rätt gällande mot Kronan eller enskild person, behandlades såsom rättstvister. Jag tror icke, att man kan uppdraga någon annan gräns emellan judiciela och administrativa mål, som bättre utmärker skillnaden, än denna, och jag kan icke se annat, än om man med rätt afser det anspråk som stödjdes på grund af en från Regeringens sida gifven allmän föreskrift eller en utfästelse från Regeringen i någon slags form, att tvisterna säkrast behandlas efter nämnda regel. Denna betager icke Regeringen magten att bringa till verkställighet gifna bud och föreskrifter, och den enskilde må det vara förbehållet att genast söka domstolens skydd eller underställa frågan Regeringens pröfning, dervid Regeringen kan bringa rättelse, om ock Kronans rätt finnes böra stå tillbaka för den enskildes anspråk. Förvaltningen kan på detta sätt obehindrad gå fram; den skall verkställa hvad som måste ske, och den enskilde har sedan rätt att söka sitt åter vid domstol. Detta är, enligt mitt förmenande, det enda sättet att ställa Kronan oberoende af enskildt trots och på samma gång försäkra den enskilde om att icke blifva af Kronan undertryckt och af dess tjenstemän förorättad. Men om man icke vill i hela sin omfattning antaga denna form, så kan, såsom Utskottet afser, förvaltningens tillgörande underkastas omedelbar pröfning, men då måste ock denna pröfning ske af domstol, på sätt Utskottet föreslagit. Om man fasthåller dessa åsigtter, tror jag det skall blifva för hvar och en klart, hvad som innefattas i förslaget i andra momentet af första punkten. Jag vill dock derjemte fästa uppmärksamheten derpå, att det är svårt eller rättare omöjligt att uppdraga en definition, som hänvisar det ena målet till den ena klassen och det andra till en annan; ty man kan icke bestämdt säga, att de eller de målen äro rent administrativa och andra åter rent judiciela, utan detta beror ofta på den synpunkt, i hvilken målet i det särskilda fallet företer sig. Detta utgör således ingalunda ett bevis på någon bristfällighet i Utskottets framställning, att man icke närmare åtskiljt de ifrågavarande målen. Med anledning af den värde talarens invändning, att Utskottets framställning icke öfverensstämmer med vetenskapens meningar, vågar jag säga, att om vetenskapen utgår från rigtiga förutsättningar, det föreslagna förfaringssättet skall finnas kunna inympas i ett vetenskapligt system, oaktadt det förra icke får ses från samma synpunkt, som de tyska och fransyska författarne i detta ämne, hvilka nästan alla utgå från sträfvan att försvara centralisationens och byråkratiens anspråk. Jag tilltror mig således att påstå, att, om man icke utgår från samma grunder som desse författare, man skall kunna framställa i vetenskaplig form äfven Utskottets förslag; det ligger dock icke inom mitt område att göra detta. Deremot torde jag få bemöta några af de praktiska anmärkningar, som mot förslaget blifvit framställda.

Den ärade talaren har velat bibehålla för Stats-Rådet behandlingen af så kallade blandade besvärsmål, och han utsträcker definitionen å dessa blandade mål längre än Utskottet. Men hvilka äro hans positiva skäl för detta yrkande? Han säger, att det icke vore lämpligt att öfverlemla dessa mål till domstolarne, emedan dessa skulle sakna den insigt och erfarenhet, som för dessa måls bedömande erfordras. Jag vill nu antaga, att inom Konungens Stats-Råd så mycken erfarenhet och urskiljning skola finnas, som kunna tillförsäkra oss, att besvärsmålen der blifva på ett oklander-

ligt sätt behandlade, men jag tror dock, att man måste antaga, att mera utsigt finnes dertill, att Konungens Högsta Domstol bättre skall kunna sätta sig in i dessa mål, hvilka i verkligheten hafva sitt ursprung i allmänna författningar. Men äfven om Högsta Domstolen *nu* icke vore tjenlig att mottaga dessa mål, så är dock af största vikt, att målen skyndsamt komma i andra händer än Stats-Rådets. Skälet härtill ligger, såsom jag förut visat, deri, att författningarne böra vara allmänna och allmänt kända, så att de kunna och böra anses såsom allmän lag, och att det är nödvändigt att skilja emellan kungliga beslut och författningar, hvilka måste vara ämnade att hafva de egenskaper, jag nyss antydt. Då här således är fråga att urskilja och tillämpa hvad som skall anses vara allmän lag, torde det väl kunna antagas, att Högsta Domstolen icke är ur stånd att handlägga dessa mål. Äfven om denna myndighet skulle taga sig för att gifva kraft åt hvarje kungligt beslut, som grundat sig på särskilda omständigheter, skulle de dock småningom komma att skilja det tillfälliga från hvad som vore allmängiltigt, och vi på detta sätt komma till insigt om hvad som är lag eller icke: en insigt som vi under nuvarande förhållanden aldrig kunna erhålla.

Skulle det i alla fall vara nödigt att vidtaga några särskilda åtgärder för att befordra större säkerhet för pröfningen af dessa mål inom *Stats-Rådet*, såsom den ärade talaren sjelf ansett nödvändigt, så vet jag icke hvarför man icke skulle kunna vidtaga samma åtgärder i afseende å Högsta Domstolen, som till följd af den erfarenhet, som der finnes, vid att tillämpa olika slags lagar, vida bättre än Stats-Rådet bör kunna draga nytta af sådana särskilda åtgärder. Man har äfven framhållit särskilda anordningar, som skulle behöfva vidtagas för att kunna åt Högsta Domstolen öfverlemna pröfningen af dessa mål. Derom talas äfven i Utskottets Betänkande, men då jag, i likhet med den siste talaren, vill hoppas, att de administrativa målen allt mer och mer skola förenklas, för att så småningom försvinna, tror jag, att hela personalen i Konungeus Högsta Domstol inom kort skall vara i stånd till att handlägga dessa mål, och att fördelning af målen för särskilda afdelningar icke skall blifva en nödvändig åtgärd, om den än må vara lämplig, likasom den utan all svårighet kan ske. Utan att vilja nedsätta det sätt, hvarpå dessa mål nu behandlas, tror jag dock de ingalunda skulle blifva sämre handlagda på det sätt som Utskottet föreslagit.

Om domstolarne må vara i behof af särskilda upplysningar från de administrativa myndigheterna i afseende å grunden för utfärdade författningar och innehållet af kungliga bref, blir detta ock en simpel åtgärd att derom förfoga, och den bör icke lägga något hinder i vägen för att öfverlemna domsrätten åt domstolarne. Det skulle i alla fall inträffa, att, då olika tolkning uppstode af sådana författningar, som höra under 89 § Regeringsformen, Regeringen kunde för att afhjelpa dessa olägenheter utfärda förklaringar eller författningar; men skilnaden är, att, då dessa mål nu behandlas hos Regeringen, tillämpar man lagen allt efter som omständigheterna fordra, oaktadt lagstiftningen får stå qvar på den punkt den befinner sig; om deremot dessa frågor behandlades af domstolarne, skulle vid inträffade tvetydigheter Regeringen nödgas se till hvad som borde göras för att undanröjda dem, och häraf skulle den följden kunna uppstå, att,

om så behöfdes, hela lagstifningen inom detta område blefve föremål för omarbetning. En större rättssäkerhet skulle genom den föreslagna förändringen inträda; och derföre tror jag den vara nödig, liksom jag deremot icke anser, att förhållandena, sådana de nu äro, kunna ur den allmänna rättvisans synpunkt försvaras.

Den ärade talaren har antydt, att den af Kongl. Maj:t vid denna riksdag framlagda Propositionen om förändring i afseende å sättet för ärendenas handläggning i Regeringen skulle afse inrättandet af en särskild afdelning för pröfningen af de nu ifrågavarande målen. Utan att vilja närmare yttra mig om denna fråga, tror jag dock icke hufvudsakliga afsigten dermed varit att dela magten så, att departementschefen skulle erhålla större rätt att utom Stats-Rådet handlägga en del ärenden; men jag tillåter mig dock erinra, hvad jag sökte påpeka, då denna fråga förevar till behandling, att nemligen den eger ett ganska stort sammanhang med den nu föreliggande och att äfven den förstnämnda går ut på att skilja förvaltningen från Regeringen. Detta måste äfven, euligt mitt förmenande, förr eller sednare ske; derom synas alla vara ense, som gjort sig reda för saken.

Vidare har den ärade talaren sökt visa, att Utskottets förslag icke skulle vara praktiskt. Han har uppgifvit, att detta påstående i synnerhet skulle gälla frågor om utskylder, onera och fattigvård. Jag tror, att den, som med noggrannhet vill läsa igenom Utskottets Betänkande, skall finna, att Utskottet i verkligheten icke framställt ett sådant förslag, som talaren antydt. Utskottet har ju bibehållit fattigvårdsfrågor vid Kammarrätten äfvensom bevilningsmålen. Det är väl möjligt, att i Betänkandet den förhoppningen finnes uttryckt, att vi en gång skulle kunna komma derhän, att äfven dessa mål skulle kunna skiljas från Kammarrätten, men Utskottet har dock icke ens satt i fråga att detta *nu* skulle försiggå, och det vore i sanning hårdt, om Utskottets förslag, i fall det eljest vore praktiskt, skulle falla, derför att Utskottet framkastat en framtidstanke, som icke ligger till grund för eller har gemenskap med Utskottets förslag.

Hvad jordbeskattningsfrågorna angår, anser jag för min del det vara nödvändigt att öfverlemna dessa till domstolarne. Ligger det väl någonting besynnerligt deri, att, då sådant af omständigheterna påkallas, berättiga en domstol att infordra ett utlåtande för vissa upplysningar från den myndighet, som har arkivet i sin vård och besitter den insigt, som erfordras för arkivets rätta bruk, då man öfverlemnar åt parten att i arkivet taga reda på förhållandet och svårligen kan neka den enskilde att lemna honom de upplysningar, som för utredning af hans rätt erfordras. Ett embetsverk bör väl då äfven anses skyldigt att gå domstolen till handa? Frågan blir i allt fall endast den, huruvida Kammarkollegium bör anses stå i något annat förhållande till andra domstolar än till Högsta Domstolen, som nu icke sällan infordrar yttrande från Kammarkollegium. Jag tror det icke. Icke heller anser jag, att de öfriga domstolarne mer än Högsta Domstolen skulle låta binda sig af ett Kammarkollegii yttrande. Ett sådant yttrande innebär ju icke annat än Kammarkollegii uppfattning af förhållandet, och det blifver öfverlemnadt åt domstolen, likasom nu åt Högsta Domstolen, att sedan pröfva saken. Det kan väl vara, att häraf

i början skulle uppstå stora anspråk på Kammarkollegium, men de skulle dock så småningom åter försvinna. Då dessutom utslåtanden af ifrågasvarande beskaffenhet sannolikt icke kommo i fråga i andra mål än som nu tillhöra Kollegium, skulle göromålen der ingalunda ökas.

Samme talare har äfven invändt, att det ju vore meningen, att Kammarkollegium icke någon längre tid skulle bestå. Äfven han är i likhet med mig af den meningen, att förenkling i våra beskattningslagar snart nog skall inträffa och att, till följd deraf, Kammarkollegii verksamhet i denna rigtning skall så småningom förringas, för att slutligen helt och hållet upphöra; men jag ser likväl icke häri något skäl till att, under afbidan härpå, låta saken stadna utaf. Jag erkänner, att, förra gången jag motionerade i detta ämne, jag verkligen i viss mån delade den ärade talarens åsigt, då jag ansåg det vara ganska svårt att från Kammarkollegium skilja en hel del mål, men efter närmare begrundande af saken har jag dock kommit till den åsigt, att en stor reform icke bör uppehållas, derföre att den skulle medföra en annan ställning för ett embetsverk, hvilket ändock skulle lättas i sina göromål, och att det icke är något skäl mot reformen, att densammas genomförande möter några lätt nog öfvervinnerliga svårigheter.

Den ärade talaren har sökt att redogöra för anledningen till de åt administrationen gifna uppdrag, utan att dock ingå i någon historia af saken, som icke heller är behöflig. Han har anfört skräväsendet och han har likaledes talat om häradsrätternas organisation. Hvad skräväsendet beträffar, äro vi dermed numera på det klara; men i afseende på häradsrätterna medgifver jag, att deras närvarande organisation erbjuder en svårighet för det ifrågasvarande förslagets omedelbara tillämpning i dess fulla utsträckning. Jag tror dock icke, att denna reform i sin helhet skall kunna medhinnas, förr än omorganisationen af häradsrätterna blifvit genomförd, för hvilket ändamål dock en af Kongl. Maj:ts nedsatt komité nu redan är i verksamhet. Jag erkänner, att dessa begge reformer med hvarandra ega ett nära, om än icke ovilkorligt sammanhang, men jag förstår icke, hvarför de icke just af detta skäl skulle på en gång kunna behandlas och genomdrivas.

Hvad särskildt beträffar Kammarrätten, har Utskottet icke föreslagit någon förändring. Den skulle fortfarande handlägga såväl fattigvårdsmål som andra mål, hvilka nu tillhöra denna myndighet, hvars egenskap af domstol endast skulle blifva mera framträdande.

Jag tror sålunda icke man har skäl att befara de olägenheter, som den förste talaren framställt angående punkten a i Betänkandet. Och då det icke kan bestridas, att allmänna rättsgrundsatser fordra de förändringar som föreslagits, samt icke heller grundlagen på något sätt utgör ett stöd för de nuvarande förhållandena, utan tvärtom denna lag afsett att skilja domsrätten från Regeringen, synes mig saken vara tillräckligt utredd, för att man i densamma skall kunna fälla ett omdöme.

Man har emellertid under diskussionen öfvergått äfven till andra punkten, som rörer sjelfva förvaltningen. Äfven denna fråga har alltseadan år 1809 till och med företrädesvis varit föremål för behandling, men någon egentlig förändring härutinnan försiggick dock icke förr än år

1840, då departementalstyrelsen infördes, och då man gjorde Stats-Rådet från en pröfvande och dömande myndighet till verklig förvaltningsmyndighet med bestämde chefer och vissa särskilda uppdrag för vissa personer inom Stats-Rådet. Man må nu åberopa hvad Konstitutions-Utskottet i sitt förslag om departementalstyrelsen yttrat; men man kan dock icke höra dessa ord utan att så tyda dem, att Konstitutions-Utskottets mening varit att på det sätt ställa, att förvaltningen skulle komma under en chef, som vore ansvarig och som skulle redogöra inför Konungen. Olyckligtvis har man stadt på halfva vägen utan att försöka att bringa principen till konsekvent tillämpning. Sedan man satt en person inom Konungens kanselj såsom chef för förvaltningen, har man likväl ställt denne chef så utan all beröring med de förvaltande verken, att förhållandet blifvit nära detsamma som förut. Detta har, efter min uppfattning, kommit sig deraf, att den kollegiala förvaltningen haft alltför starka röster och förmått hindra genomförande af den åsyftade förändringen i förvaltningen.

Man har sagt, att förvaltningen, sådan den hittills varit, utgjort ett stort skydd för enskilde. Men huru har detta kunnat ske af ett förvaltningsverk, som själf stått under Regeringens myndighet. Jo, uppenbarligen endast på det sättet att denna myndighet neutraliserats och blifvit den i verkligheten beroende i stället för att vara den bjudande.

Sålunda har förvaltningen skjutit sig emellan Regering och Representation. Den har gjort omöjligt för Regeringen att framgå längre på reformernas väg, än dessa förvaltningsverk, till hvilka frågorna för utredning hänskjutits, pröfvat skäligen att förorda. När en reform varit i fråga, har den lagts i händerna på förvaltningsverken, hvilka lagt hinder i vägen derför, och så många om och men halfva framställts, att saken ofta derigenom blifvit förstörd. Dertföre har man också nästan för hvarje fråga måst tillsätta särskilda komitéer med föreläggande för dessa af vissa grunder att följa; och endast på detta sätt har man lyckats att någon gång nå det mål, hvartill man syftat. Jag tror dertföre, att det är hög tid att komma från denna organisation. Jag erkänner, att, då jag vid förra riksdagen väckte min motion i ämnet, utgjorde mitt då framställda förslag endast en öfvergång till hvad jag nu *utan* sådan öfvergång yrkat. Den frågan framställde sig dock äfven då för mig: hvar bör reformen rätteligen börja? Då jag gaf akt på dessa centraliserade myndigheter i domstolsmål och förvaltningsmål, fann jag fördelaktigare att dröja med frågan om domstolsmålens särskiljande från förvaltningen, men att deremot börja med det ämne, som rörde de förvaltande verkens egenskap att utgöra en mellaninstans i alla målen. Häri ligger äfven skilnaden emellan den af Utskottet förfäktade meningen och reservanternes uttalade åsigt. Detta bollverk för byråkratien är det man vill hålla kvar — denna mellaninstans, som lägger en tygel på Regeringen, på samma gång den är oåtkomlig för Representationen. Det är af detta skäl af högsta vikt för Regering och Representation, för att erhålla ett rätt samband mellan hvarandra, att ordna denna angelägenhet.

Man må icke tro, att man på detta sätt skall organisera något som kallas *ministerstyrelse*, ty det är en stor skilnad mellan ministerstyrelse

och departementalstyrelse, ehuru de äfven i viss mån falla tillsammans med hvarandra; skilnaden är ganska väl bestämd uti den skrifvelse, som 1858 års Ständer ingåfvo till Kongl. Maj:t, och hvaruti icke talas om ensamt beslutande ministrar, som skulle ansvara för allting, utan om sjelfständigt tänkande och verkande tjenstemän; hvarmed afses såväl departementscheferne som deras underlydande, vare sig byråtjenstemän eller kollegier, med det förhållande dem emellan, att, om tjenstemännen skulle finna sig tveksamme, huru de i något visst speciellt fall skola gå till väga, så ega de skyldighet och rättighet att vända sig till departementschefen, hvilken då först deltagar i pröfningen och behandlar ärendet med samma verkan, som följt, derest sådan förfrågan icke erfordrats. Han uppträder då icke såsom Konungens rådgifvare, utan såsom förvaltningsmyndighet; och hvarföre skulle icke han, likasom chefen för ett centralt embetsverk, kunna med sakkunnige mäns biträde utreda en sak, der denna icke vore så klar i sig, att sistnämnde chef tilltrorde sig att ensam afgöra densamma? Man må således blott lägga vikt derpå, att den magt, man tilldelar departementschefen, tager man icke ifrån Regeringen utan från en underordnad myndighet. Och vidare är att märka, att, om en sak skulle vara af alltför tvistig beskaffenhet, så vore det departementschefens både rättighet och skyldighet att anmäla den inför Regeringen, för att utverka dess bud och föreskrift. Detta är ju icke alls att dela Konungens magt.

Man har här talat om "medelsförvaltningen" och om olämpligheten att sätta en ansvarig minister i spetsen för denna; men förhållandet skulle i verkligheten icke blifva stort annorlunda än nu, då det beror af Riksdagen att anvisa medel till de särskilda hufvudtitlarne och af Konungen att i detalj fördela dem, under det att vederbörande embetsmyndigheter endast hafva att bestämma tiden och pröfva omständigheterna för utbetalningarne. Vill man således definiera ministrarnas befattning med denna förvaltning, så blifver den endast att på sina tider anordna medlen, och kontrollen kan till och med af Kammarrätten verkställas; men om man finner det vådligt att sålunda neddraga denne höge embetsman från hans ståndpunkt, så må man bibehålla det nuvarande förfaringsättet i detta afseende och endast fylla den lucka, som ansvarighetslagarne skulle komma att derförutan förete.

I allmänhet tror jag, att genomförandet af detta system icke skulle möta särdeles stort hinder i grundlagarne, och att man utan svårighet skulle kunna tillämpa det genast, dock alltid med iakttagande att den särskilda ansvarigheten skulle särskildt regleras. Men om man vill motsätta sig detsamma på den grund, att det strider emot vissa bestämmelser i 1809 års Regeringsform, då står jag så till vida svarslös, som jag måste erkänna, att grundlagen i många delar syftar på den inrättning af förvaltningen, som å den tiden förefanns och således förutsatte kollegial styrelse. Å andra sidan är det dock icke nödigt att helt och hållet omarbета våra grundlagar, för att erhålla den ändring i förvaltningen, som Konung och Representation anse behöflig, och en sådan omarbetning är dessutom äfven äfventyrlig i det afseendet, att ett och annat skulle kunna falla bort, som dock borde stå kvar, likasom ett och annat bibehållas, som icke väl passade i systemet.

Vi böra således endast fortgå på samma väg, som 1840 års Riksdag beträdde, och förfara på det sätt, som man då ansåg vara lämpligt, d. v. s. göra de nödvändigaste ändringarne, men tillika tilles, att tillämpningen sker i verkligheten och icke endast på papperet.

Emot Herr Staaffs anmärkning, att det föreslagna systemet skulle leda till större kostnader än det nuvarande, ber jag att få göra några invändningar. Han har åberopat såsom skäl, att alla nya reformer haft en sådan påföljd. Hvad menar han väl dermed? Troligen menar han den sista reformen af Arméförvaltningen, hvilken icke ledde till besparing, men jag tror dock, att den skulle hafva ledt dertill, om man velat rätta instruktionen för denna förvaltning efter de förhållanden, som sjelfva reformen innebar och påkallade. Såsom instruktionen nu är, strider den helt och hållet emot hvad Stats-Utskottet trodde och föreställde sig; Stats-Utskottet ansåg nemligen, att nämnda Förvaltning skulle sönderfalla i afdelningar, hvilkas sammanhållande kraft skulle finnas hos departementschefen; då deremot nu det är icke mindre än 17 olika slags frågor, som skola handläggas af hela verket gemensamt, ehuru det endast är en enda af dessa frågor, som verkligen fordrar en sådan gemensamhet. Men för att svara på sjelfva saken, så hade det varit Utskottets pligt att ådagalägga den besparing, som genom denna organisation skulle kunna vinnas; för att underlätta ett sådant arbete, sökte jag att i min motion uppställa ett schema för departementalstyrelsens inrättande, sådan jag ansåg den böra vara anordnad. Jag kunde naturligtvis icke göra detta så fullständigt och så väl, att jag skulle kunnat säga: "detta är det enda rätta", men jag sökte göra det så, att Utskottet, om det haft tid dertill, kunnat med ledning deraf visa, hvad som borde anses vara det rätta antalet tjenstemän. Emellertid vill jag upplysa, att mitt system minskar antalet tjenstemän med omkring 40 procent, och detta oaktadt jag bibehållit Kammarkollegium, Arméförvaltningen och Statskontoret oförändrade; då dessa verk snart torde behöfva underkastas betydliga reduktioner, så blir förminskningen derigenom ännu större. Visserligen skulle en och annan tjensteman komma att få en något högre lön än nu, men totalsumman skulle i alla fall blifva mindre. Anmärkningen saknar således, enligt min åsigt, all grund, om ock det kan vara möjligt att jag gjort mina beräkningar för knappa.

Jag tillåter mig slutligen att ännu en gång fästa uppmärksamheten vid den viktiga olikheten mellan reservanternes förslag och Utskottets. Om reservanternes förslag blefve antaget, så skulle nemligen de centrala embetsverken, tvärt emot hvad Utskottet föreslagit, kvarstå såsom mellaninstanser; byråkratins magt skulle derigenom fortfarande vara lika stor som hittills, och någon förenkling af förvaltningen skulle vi icke vinna. Det ligger således mera olikhet emellan de båda förslagen, än man vid första ögonkastet skulle kunna tro. Efter reservanternes mening skulle vi endast ingå till Kongl. Maj:t och begära tillämpning af 1823 års riksdagsbeslut, d. v. s. att få domsrätten skild från förvaltningen och icke ens så långt skulle vi komma i fråga om de blandade målen, och jag anhåller derföre om bifall till denna punkt i Utskottets förslag, som handlar om förvaltningen.

Derjemte hemställer jag att återfå ordet, om anledning dertill förekommer.

Herr Statsrådet Bredberg: Den diskussion, som här fortgår, synes åsyfta att bestämma valet mellan reservanternes och Utskottets förslag. Jag tilltror mig icke att i detta afseende gifva något uppslag och vill ej heller gå i förväg för den pröfning, som Riksdagens blifvande framställning i ämnet kommer att hos Kongl. Maj:t undergå. Men då frågan står i sammanhang med den verksamhet, som jag under några år utöfvat, har jag ansett mig böra begära ordet för att framhålla några punkter, som torde kunna inverka på en eller annans omdöme.

Till en början vill jag med anledning af den siste värde talarens yttrande erinra, att skilnaden mellan de båda begreppen: administrativ och judiciel verksamhet, icke enligt våra nu gällande lagar och författningar består deruti, att den förra skulle hafva att afgöra tvister mellan Staten och enskilde, under det att den sednare deremot endast hade att befatta sig med tvister enskilde emellan. Många tvister emellan Staten och enskilde afgöras ju äfven af domstol, t. ex. i fråga om fullgörandet af leveranskontrakt. Men rätta fältet för den administrativa verksamheten torde vara sådana mål, der Staten verkligen uppträder såsom *Stat* för uppfyllandet af sin bestämmelse i denna egenskap, och sådan var äfven den uppfattning som framställdes af den förste årade talaren. Man kan således icke behöfva frukta, att de administrativa myndigheterna skulle med godtycke ingripa uti enskilda rättstvister, då dessa röra förhållanden, som grunda sig på *aftal*. Den siste värde talaren har äfven ifrågasatt, huruvida den administrativa författningstolkningen vore öfverensstämmande med grundlagarne, och velat till Högsta Domstolen öfverflytta all den rättsskipning, som för närvarande eger rum inom administrationen. Vi böra härvid erinra oss, att den punkt af grundlagarne, hvilken här vidröres, hvilat, likasom många andra delar af våra grundlagar, på en historisk grund. Då man år 1809 ville ordna den Högsta Domstolen, för att utöfva Konungens domsrätt, så tog man ordet domstol i den mening, det redan hade, och som det väl äfven ännu har, samt afsåg att få denna högsta instans öfver såväl underrätterna som Hofrätterna ställd på en annan, mera själfständig och oberoende fot än förut genom att göra dess ledamöter *oufsätlige*; detta var meningen, men icke att dit öfverflytta mål, som icke förut tillhört domstolarne, eller inlägga en ny betydelse i det gamla uttrycket "domsrätt".

I den rigtning, som motionären och Utskottet ansett lämplig och önskelig, har lagstiftningen fortgått under hela vårt nuvarande statsskick. Det stora steget togs år 1828, men icke det enda, och detta förhållande har Utskottet äfven framhållit; ty många mål, hvilka förut varit administrativa, hafva *efter* år 1828 blifvit öfverflyttade till domstolarne. Vi gå fortfarande i denna rigtning, men det är nödvändigt att strängt definiera de mål, som sålunda böra öfverflyttas; och icke må man tro, att saken kan hjälpas endast med en allmän fras. Utan tvifvel finnes det ibland de mål, som ännu afgöras i Stats-Rådet, åtskilliga, hvilkas behandling är strängt bunden af gällande författningars lydelse, såsom t. ex. åborättstvister; det är nemligen icke myndigheterna tillåtet att efter godtfinnande

förfoga öfver kronohemman, i hvilkas besittning åbosläkten numera har, att trygga sig vid föreskrifterna i en för 60 år sedan gifven författning, så att för myndigheterna endast återstår att afgöra, huruvida den ena eller den andra medlemmen af samma släkt skall ega att besitta hemmanet. Sådana och flera dylika mål skulle väl lämpa sig för domstolens pröfning; men man måste bestämma skilnaden så strängt, att vid uppkomsten af en tvist icke någon tvekan kan uppstå om rätta sättet för dess anhängiggörande.

Andra mål åter kunna icke afgöras endast genom en sträng lagtillämpning, utan äfven andra förhållanden måste tagas i betraktande. Domstolarne äro af sin pligt bundna vid författningarnes ordalydelse, och skulle nu sådana mål dit öfverflyttas, så kunde följden deraf blifva ett "summum jus, summa injuria"; ty domstolarne kunna icke så mycket som administrationen fästa afseende vid *billighetsskäl*, men i vissa mål, som icke kunna fullständigt och i alla sina skiftningar vara af lagstiftningen förutsedda, torde det vara af vigt, att äfven billighetsgrunderna göra sig gällande; och det torde då äfven vara lämpligt, att dessa må handhafvas af en myndighet, som, när den finner författningens bokstaf oförenlig med billighetens kraf, har i sin magt att gifva en dermed öfverensstämmande tolkning. Ett sådant syfte kan vinnas genom de under diskussionen omtalade kungliga brefven. Då behovet af ett nytt stadgande visat sig, så har ett sådant äfven meddelats, efter det man å ömse sidor fått uttala sina åsichter i saken. Det är sannt, att det är obeqvämt att taga kännedom om alla dessa bref och att sedan uppå dem grunda sin öfvertygelse; men de finnas dock för en hvar att tillgå hos de embetsverk, som för de särskilda slagen af ärenden äro afsedda; och sådana kungliga bref, som ega en allmänligare tillämplighet, äro samlade i utkomna arbeten, som äfven äro tillgängliga. Det är således i sjeltva verket vida beqvämare att hemta ledning för sitt omdöme ifrån dessa kungliga bref, än när man nödgas gå till en mängd särskilda domstolsbeslut, bland hvilka man i allmänhet skulle hafva ännu större svårighet att finna just dem, som beröra ett visst slag af rättsfrågor och dervid erbjuda ledning för omdömet.

Äfven har här talats om obehaget af mellaninstanser i administrativa mål, men jag tror, att det gamla uttrycket "*beneficium instantiarum*" (*förmånen* att ega flera instanser) mången gång innefattar mer än ett tomt ord, nemligen fördelen att vid en högre myndighet få anföra nya skäl, som man finner behöfliga för att genomdrifva motpartens ord eller bevis vid en lägre. Tidsutdräkten är visserligen större, men i mål af stor vigt kan denna vara af mindre betydelse, jemförd med fördelen att få saken utredd från flera synpunkter och pröfvad såväl af högre som lägre myndighet.

Slutligen har emot det sätt, hvarpå Arméförvaltningen ordnats, blifvit anmärkt, att detta icke skett med erforderlig sparsamhet, och särskildt har man klandrat, att gemensamhet blifvit bibehållen mellan denna förvaltnings olika afdelningar, så att dessa icke arbeta hvar för sig. Hvad sparsamheten angår, så tror jag dock, att denna gått så långt, som med nödigt afseende på tillräckliga arbetskrafter för de särskilda målen handläggning varit förenligt; och att hålla de särskilda afdelningarne strängt

åtskiljda, vore väl icke heller rådligt eller fördelaktigt, då all ensidighet är förkastlig, och vid mål som så nära beröra hvarandra, som t. ex. frågor om fästningar och deras bestyckning, torde det vara en fördel, att de särskilda afdelningarne kunna kommunicera med hvarandra.

Detta är hvad jag med anledning af den här förda diskussionen velat i korthet anföra.

Herr Friherre von Schulzenheim: Den klara och i alla afseenden rikhaltiga utredning, som af nästföregående talare egnats åt denna fråga, äfvensom den vidlyftiga och fullständiga motivering, som Särskilda Utskottet, i hvars arbete jag deltagit, låtit föregå sitt utlåtande, befriar mig från att utförligare yttra mig i ämnet. Jag vill därför endast tillägga några få reflexioner öfver de argument, som af en talare på motsatta sidan framställdes. Hvad som nämndes rörande den historiska utvecklingen af vår förvaltning och om striderna mellan den juridiska och den administrativa lagskipningen, torde icke löna mödan att upptaga, utan vill jag med afseende derpå endast säga, att förr än de administrativa embetsverken uppkommo i Sverige, så existerade redan domstolarne; och man kan läsa denna historia så, att den administrativa domsrätten var tvillingssystemer med skråsystemet, som uppväxte och utvecklade sig med den. Det var då mindre fråga om individens rätt än om korporationernas, och då dessa sednares förhållanden skulle afgöras, så "medlades" på bördorna, såsom Utskottet säger, och detta skedde på administrativ väg; dock är att märka, att det medlades icke så mycket emellan dessa korporationers rätt inbördes, utan endast om individens rätt ställde sig emot korporationernas eller emot Statens. Hvad man nu har att hufvudsakligen lägga märke till, är, såsom redan förra Riksdagens Utskott anmärkte, att förvaltningen bör taga en noggrann vård om den enskildes säkerhet och rätt. Någon fara af att taga steget fullt ut kan jag icke finna. Den enda faran skulle ligga i ett allt för hastigt afbrott; ty om denna teori genast sattes i verket, så skulle det icke finnas tjänstemän som genast kunde arbeta tillsammans i de nya formerna; ej heller skulle allmänheten och individerna, hvilka behöfde anlita desse tjänstemän, genast kunna, att jag så må säga, hitta vägen uti dessa nya inrättningar. Men det vore hårdt, om förslaget endast därför skulle falla.

Den åsigt, som mest ställt sig emot Utskottets förslag, är den, som fruktar förstörandet af administrationens magt; men denna fruktan är oberättigad. Det blir i sjelfva verket endast en förflyttning af magt ifrån kollegierna och de centrala embetsverken till regeringsdepartementen, och detta är icke någon fara, efter min tanke. Frågan är således endast den: är den kollegiala styrelsen ovilkorligen nödvändig eller en "conditio sine qua non" för konungamagtens upprätthållande? Jag vill för min del besvara denna fråga med nej. Alla frågor, som afse lagskipningen, böra skiljas ifrån de administrativa myndigheterna och öfverlemnas till behandling af inamovible domare, men allt som tillhör administrationen bör deremot lemnas till departementscheferne, med *verkligt* ansvar för desse och icke såsom nu med ett endast *chimeriskt*. Om man går den vägen, så kommer man icke för långt; ty den ministeriela magten kan icke vara skadlig för enskilde personers rätt, emedan enskildes rättstvister afgöras

genom domstolarne, och ej heller kan den vara menlig för institutionernas rätt, ty då Riksdagen anslår vissa summor för hvarje hufvudtitel, så kan Styrelsen endast fördela dessa summor på de särskilda underafdelningarne.

I afseende på den förste ärade talarens fråga, huru det skulle tillgå med kontrollen, om en departementschef hade att anordna penningemedel, vill jag erinra, att Sverige har en institution, som andra länder sakna, nemligen Statsrevisionen, hvilken för närvarande kan kontrollera hvarje utgående penningeanordning, och jag finner således icke heller någon fara i detta afseende.

Beträffande fördelarne af den föreslagna förändringen är det isynnerhet en sak, som förtjenar att noga uppmärksammas, nemligen att de särskilda embetsverken icke såsom förut få handhafva hvar sina särskilda kassor. Det är just de många kassorna, som isynnerhet hafva varit orsaken till missnöjet inom landet, och då de komitéer, som med afseende derpå blifvit nedsatta, icke hafva kommit till något resultat, så återstår det för oss att söka vinna ett tillfredsställande sådant. Nu ligger det i medeltal omkring 12,000,000 riksdaler i de särskilda embetsverkens kassor; dessa verk uttaga redan i början af året sina anslag och förvalta sedan hvar sitt, äfven om utbetalningarne icke skola ske förr än mot slutet af året; och hvilken här af kamererare, kassörer och revisorer har det icke derföre blifvit! Detta är ett bestämdt fel i vår nuvarande administration.

Jag kan således icke annat än finna Herr Björcks motion till sin princip riktig, och jag gillar äfven fullkomligt det resultat, hvartill Utskottet kommit. Det är alltid godt att hafva en princip att gå efter, men man behöfver icke tillämpa den i de fall, der den skulle verka skadligt; derföre bör Riksdagen endast framställa de allmänna grunder, efter hvilka den vill, att Kongl. Maj:t skall verkställa de nödiga förändringarne, utan att derföre ingå i de närmare detaljerna. Alltså och på alla dessa skäl slutar jag med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Friherre Gripenstedt: Äfven om jag eljest skulle önskat yttra mig utförligare i detta ämne, så är jag för tillfället af mitt helsotillstånd hindrad att göra det; men jag kan dock icke underlåta att anföra åtminstone något rörande en fråga, uti hvilken jag genom en lång erfarenhet och från en ståndpunkt, der den bättre än eljest kan betraktas, varit i tillfälle att stadga mitt omdöme.

Jag vill icke bestrida hvad en talare här anfört, att det skulle råda en allmän opinion om bristfälligheten af statsförvaltningens nuvarande organisation, och jag medgifver, att denna opinion kan i viss mån ega sin grund, i följd hvaraf jag också tror, att förbättringar och förändringar böra sökas; men jag tror äfven, att denna opinion icke grundar sig på en tillräckligt klar insigt om hvad som kan göras i detta hänseende, och att man derför måhända öfverdrifver sina förhoppningar om de resultat, till hvilka man skulle kunna komma.

De brister, som man söker att afhjelpa, torde enklast kunna sammanföras under följande trenne hufvudomständigheter: nemligen att man icke finner säkerheten vid ärendenas behandling tillräckligt stor; eller att man icke finner skyndsamheten vid deras afgörande vara sådan man önskar; eller ock slutligen att den nuvarande administrationen skulle vara

alltför vidlyftig och derigenom äfven alltför dyr. Jag tror, att alla anmärkningar, som kunna göras, måste riktas mot någon af dessa trenne punkter.

Hvad nu först säkerheten beträffar, så har jag icke förnummit, att något egentligt klander egt rum emot bristande säkerhet vid förvaltningen, och jag tror att man måste medgifva, att vår administration i detta hänseende har ett bestämdt företräde framför många andra länders, ty den utmärker sig i allmänhet genom all den samvetsgrannhet och rättrådighet, som man kan önska.

I afseende på skyndsamheten vill jag visserligen medgifva, att man stundom skulle kunna önska den något större, men jag tror likväl, att klagomålen öfver de olägenheter, som uppkomma af dröjsmål, oftast rigta sig emot lagskipningen eller emot domstolarne. Jag säger icke detta såsom något klander emot våra nuvarande domstolar, hvilka jag tror arbeta så ifrigt som möjligt, utan orsaken till den bristande skyndsamheten ligger mera i deras organisation äfvensom i den tilltagande mängden af ärenden, dem de hafva att handlägga.

Hvad slutligen dyrheten angår, så är det, på sätt en af de föregående talarne redan anmärkt, ganska tvivelaktigt huruvida den organisation, hvars grunddrag här blifvit utkastade, skulle få något bestämdt företräde i detta afseende framför den nuvarande.

Då jag således tror, att hufvudpunkterna af anmärkningarne icke äro så alldeles afgjorda, så har jag icke dermed velat säga, att jag förnekar möjligheten och önskvärdheten af förbättringar. Men jag måste förklara, att enligt min erfarenhet ligger största svårigheten, eller den punkt på hvilken man i främsta rummet bör rigta sin uppmärksamhet, deruti, att sjelfva landets centralstyrelse, d. v. s. Regeringen, har svårt att med sin närvarande organisation kunna, såsom den sjelf önskar, uppfylla sina många och stora skyldigheter. Målet för Regeringens verksamhet är mycket klart och riktigt angifvet genom det af en talare här förut upplästa yttrandet vid 1840 års riksdag, då den nya departementalstyrelsen infördes; men jag tror icke, att man hittills lyckats fullkomligt uppnå detta äsyftade mål, och skälet härtill är, att Regeringens närvarande organisation synes mig vara något för svag — det vill säga att departementalorganisationen icke inom sig eger tillräcklig utveckling, för att, såsom sig bör, understödja departementscheferne i deras svåra åligganden. Man har sökt afhjelpa detta på det bästa sätt, som jag tror kunna för närvarande ske, eller genom att inom sjelfva Stats-Rådet söka ersättning för den brist på arbetskrafter, hvilken jag tror förefinnas inom departementen. Detta tillgår sålunda, att vid ärendenas föredragning i Statsrådsberedningen en viss del af Stats-Rådet, eller de konsultative ledamöterna, utgör en permanent afdelning, som med sina råd och insigter kunna upplysa och understödja departementscheferne. Derigenom vinnes visserligen en kontinuitet i Regeringsärendenas behandling och ett stöd för de turvis föredragande departementscheferne, hvilka de eljest skulle sakna; ty de öfrige departementscheferne äro ej sällan af sina särskilda åligganden förhindrade att deltaga i dessa öfverläggningar. Men ehuru en del af bristerna uti departementalorganisationen på detta sätt afhjelpes, så vore det likväl önskligt, att inom sjelfva departementen en fastare organisation egde rum, så att man

alltid kunde hafva full säkerhet om den ärendenas grundliga utredning, som för hvarje särskildt fall kan vara behöflig. I vissa fall hafva departementena redan nu ett sådant stöd uti underlydande embetsverk, hvilkas utlåtanden infordras och af departementscheferne kunna läggas till grund för deras pröfning samt vidare åtgöranden. Men huru mycket värde jag än sätter på dessa embetsverkens utredningar, så måste jag dock fordra, att inom sjelfva departementet skall föregå en ny omsorgsfull granskning, som sätter departementschef och Regering i den sjelfständiga ställning att icke allt för mycket behöfva lita på underordnades utlåtanden, utan kunna utöfva en stundom rätt väl behöflig kontroll öfver dessa.

Då jag således anser det vara nödvändigt, att inom departementen en fastare organisation kommer att ega rum, eller med andra ord att byråer eller afdelningar der bildas, så uppstår den frågan, som af Utskottet och af många före Utskottet framställts, om icke just denna beredning inom departementen helt och hållet kunde ersätta dessa nu fristående centrala embetsverk. Detta är en fråga af den invecklade beskaffenhet, med afseende på huru långt detta utan skada för ärendenas gång kan låta sig göra, att jag deruti icke nu vill säga mitt sista ord. Det behöfves icke heller, ty vid detta tillfälle är det endast fråga om att till Regeringen göra framställning om en närmare utredning af denna sak. Men i afseende på denna framställning, hvartill Utskottet lemnat förslag, måste jag göra några anmärkningar, dem jag tror mig lämpligast och klarast kunna framlägga, om jag jemför Utskottets förslag med reservanternes och punkt för punkt tillkännagifver, hvilketdera förslaget jag anser ega företräde.

Uti första punkten har Utskottet under litt. a föreslagit, att rena rättsfrågor skola öfverlemnas till behandling af allmän domstol, och i detta afseende hafva reservanterne varit af samma tanke. Men i litt. b af samma punkt har Utskottet gjort förslag angående behandlingen af sådana frågor, som äro af både judiciel och administrativ natur; dessa skola äfven, säger Utskottet, hänskjutas till handläggning af allmän domstol, dock med undantag för vissa mål, om hvilka Utskottet antyder, att de skola "antingen fullföljas genom besvär hos Hofrätt eller Kammarrätten och slutligen hos Konungens Högsta domstol, eller ock medelst underdåniga besvär dragas omedelbart under Konungens pröfning i Högsta Domstolen". I detta afseende anser jag reservanternes förslag ega företräde, der det i litt. b framställes, att mål af blandad judiciel och administrativ egenskap skola fullföljas hos vederbörande centrala styrelseverk, såsom andra instans, och sedan hos Kongl. Maj:t, samt i litt. c, att rent administrativa frågor skola, såsom hittills, gå till Kongl. Maj:t, men omedelbart från den administrativa ortmyndigheten, utan mellaninstans. Jag tror således det vore bättre att icke antaga Utskottets förslag i litt. b af första punkten, utan att i dess ställe heldre antaga reservanternes litt. b och c i deras första punkt; och då litt. a hos reservanterne öfverensstämmer med litt. a i Utskottets förslag, så skulle det följaktligen, enligt min åsigt, vara bättre att i hela första punkten antaga reservanternes förslag.

Beträffande andra punkten af Utskottets förslag, der det talas om upphörande af de centrala embetsverken såsom mellaninstanser, och att de skulle ingå i regeringsdepartementen, hvilka för detta ändamål skulle ord-

nas i byråer eller afdelningar, så hafva reservanterne icke härom yttrat sig eller gjort någon framställning i detta hänseende, utan synes det, som skulle de hafva fruktat att rubba de nuvarande centrala embetsverken, och icke velat förena dem med departementen. För min del står jag, så att säga, midt emellan Utskottet och reservanterne i detta afseende. Jag skulle icke vilja så bestämdt som Utskottet yrka på ett sådant upphörande, men å andra sidan vill jag ej heller, att frågan härom alldeles skall uteslutas ur framställningen till Kongl. Maj:t. Ett yttrande härom kunde ganska lätt tilläggas till reservanternes förslag i andra punkten litt. a, der det hemställes, "om icke, till åstadkommande af besparing samt större enkelhet och reda i förvaltningen, vissa förvaltande centrala embetsverk må kunna sammanslås." Här skulle jag vilja för min del tillägga följande ord: "eller förändras till underafdelningar af regeringsdepartementen." Det är klart, mine Herrar! att om ett sådant tillägg gjordes, så hade Regeringen anledning att taga i öfvervägande, icke endast huruvida dessa centrala embetsverk kunde sammanslås, utan äfven om de kunde utbytas mot afdelningar inom departementen, men man vore deremot icke bunden af den opinion, Utskottet i sitt förslag uttryckt, och hvilken jag icke vågar antaga såsom bestämdt riktig.

Tredje punkten i Utskottets förslag handlar derom, huruvida icke några af de centrala embetsverk, hvilka anses fortfarande böra ega en från departementen i viss mån fristående förvaltning, må kunna förenas, samt andra sådana embetsverk förläggas såsom byråer till vederbörande statsdepartement; huruvida icke Statens finansförvaltning må kunna mera centraliseras, samt huruvida icke behandlingen af de till Landtförsvares- och Sjöförsvarsdepartementen hörande ärenden må kunna ordnas på ett sätt, som åstadkommer samband emellan krigsstyrelsens förvaltningsgrenar. Detsamma finnes äfven uttryckt i reservationen, så att det kan vara likgiltigt hvilket af de båda förslagen man i fråga om tredje punkten följer.

Men så har Utskottet tillagt två punkter, hvartill något motsvarande icke finnes i reservanternes förslag, nemligen den fjärde punkten, som handlar om inskränkning i antalet af de i centrala embetsverk anställde, med lön försedde embets- och tjänstemän, samt den femte punkten, som handlar derom, att i fullmagter på embeten och tjänster i de centrala styrelseverken och statsdepartementens expeditioner skulle göras det förbehåll, att vederbörande vore skyldige underkasta sig den förändring i tjänstgöringsåligganden, som, derest Kongl. Maj:t till större eller mindre del godkände förslaget, kunde deraf följa. Hvad den fjärde punkten beträffar, så tror jag det är temligen likgiltigt, om den inflyter i skrivelsen eller icke, ty det faller väl af sig sjelft, att vid en omorganisation af den civila administrationen bör tillses, att ej onödiga tjänster bibehållas. Vill man emellertid, att denna punkt skall komma med, så gerna för mig. Den femte punkten anser jag deremot böra intagas i skrivelsen, då det deri föreslagna förbehåll i de fullmagter, som kunna komma att utfärdas, kan vara nyttigt för att ej försvåra en möjligen blifvande omorganisation.

Resultatet af den jämförelse, jag nu anställt, blir således det, att reservanternes förslag i fråga om första punkten i min tanke har ett afgjort företräde framför Utskottets; att, hvad angår andra punkten i reservanternes förslag, densamma äfven kan antagas, men med den för-

ändring att i litt. a efter orden "kunna sammanslås" tillägges "eller förändras till underafdelningar af regeringsdepartementen", och slutligen att till reservationen böra läggas den fjerde och femte punkten i Utskottets förslag, eller åtminstone den sista af dessa två punkter. Med dessa tillägg borde, enligt min åsigt, reservanternes förslag af Kammaren antagas.

Herr Sjöberg: Såsom ledamot af det Utskott, som behandlat detta viktiga ämne, torde det vara i sin ordning, att äfven jag yttrar några ord deri. Jag kan dervid, efter de sakrika föredrag, som här hållits, fatta mig helt kort.

I allmänhet har det för mig varit tillfredsställande att höra Utskottets Utåtande med välvilja behandlas. Mot dess argumentation hafva några anmärkningar egentligen ej framställts, och man har sålunda medgifvit, att Utskottet, så godt sig göra låtit, sökt utföra sitt uppdrag på den korta tid, som det haft att för ändamålet använda.

Hvad nu beträffar de af Utskottet framlagda särskilda förslagen, så synnas meningarne vara föga delade i fråga om första punkten mom. a. Det torde ej numera bestridas, att alla rättsfrågor böra behandlas af allmän domstol; man torde snarare förundra sig öfver, att sådana frågor ännu upptagas af administrativ myndighet, och att de principer, som ligga till grund för Kongl. Förordningen den 17 April 1828, ännu icke vunnit full tillämpning. Att några särskilda olägenheter ej häraf uppkommit, torde man visserligen böra medgifva, ty erkännas måste, att den administrativa embetsmannen drivves af samma nit, besitter samma oväld och är lika fast på sin plats som domaren; men det är en stor grundsats, som å nyo blifvit här uttalad, och hvilken bör tillämpas, hvarmed ej heller torde komma att dröja så länge.

Hvad mom. b af första punkten angår, så föreslås deri, att de mål, som äro af blandad eller af både judiciel och administrativ natur, jemväl böra, så vidt ske kan, öfverlemnas till domstolarne. Det är visserligen alltid svårt att säga, hvilken del i ett sådant mål är den förherrskande, om det judiciela eller administrativa elementet deri är det öfvervägande, men säkert är, att dessa mål, för så vidt oöfverstigliga hinder icke förefinnas, jemväl böra öfvergå till domstolarne. Det ligger i sakens natur, att de administrativa verken betrakta individen mera ur Statens synpunkt, och derigenom kan den enskildes rätt också blifva underskattad eller satt i andra rummet. Dessutom kan det ej vara riktigt, att samma myndighet på en gång är part, eller åklagare och domare. Äfven på grund häraf bör en förändring ega rum. Utskottet har emellertid icke föreställt sig, att denna förändring skulle komma att ske på något halsbrytande sätt. Det har ej gått fort att få behandlingen af vissa rena rättsfrågor skiljd ifrån de förvaltande verken, och det torde ej heller gå så fort att få de blandade målen skiljda derifrån; men i samma mån sådant finnes kunna ske, torde det äfven böra ske. Jag föreställer mig, att dervid skulle kunna tillgå på det sätt, att det ena regeringsdepartementet efter det andra skiljer ifrån sig än en grupp och än en annan grupp af sådana mål, som det finner kunna till domstols pröfning öfverlemnas; och när, samt i hvilken mån sådant kan ega rum, är naturligtvis Regeringen, såsom handhafvande alla de administrativa målen, bäst i tillfälle att kunna bedöma.

Utskottet har, som sagdt, icke tänkt sig att ett öfverflyttande till de allmänna domstolarne af de s. k. blandade målen skulle kunna ske på en gång eller ens i så vidsträckt omfattning som den år 1828 vidtagna förändringen, utan att det ena slaget af dessa mål efter det andra skulle till domstolarne öfverlemnas. Det finnes ganska många slag af mål, med hvilka sådant skulle kunna ega rum. Jag vill nämna ett exempel, nemligen vägfrågorna. Frågan om en väg skall anläggas tillhör naturligtvis den administrativa ortmyndighetens bedömande, såvida man ej skulle vilja öfverlemna dessa frågors afgörande åt de kommunala myndigheterna för länen eller landstingen. Men sedan nu frågan om en väg skall anläggas eller icke blifvit afgjord, är det temligen tydligt och klart, att domstolarne böra kunna skilja emellan de vägbyggnadsskyldige. Domstolarne afgifva redan nu utlåtanden i dylika frågor, och jag ser ej hvarför man ej åt dessa utlåtanden skulle kunna förläna kraften af utslag. Konungens Befallningshafvande befinna sig vid sådana frågors afgörande icke i någon bättre ställning än domstolarne. Det är tvärtom i hög grad svårt för Konungens Befallningshafvande att komma till ett slut i dem. Ibland måste ätven dessa frågor handläggas af tvänne eller till och med flera länsstyrelser, och att slyndsamhet icke är det moment, som dervid gör sig gällande, det kan jag af egen erfarenhet försäkra.

Men innan jag lemnar första punktens sednare del, vill jag fästa uppmärksamheten vid ännu en omständighet, som talar för de i denna del omnämnda måls öfverflyttande till domstolarne, nemligen den kollision, som för närvarande emellanåt uppstår emellan en domstols och en administrativ myndighets beslut. Så har det visat sig i fråga om tillämpning af bränvinsförsäljningsförordningen, att Högsta Domstolens båda afdelningar stadnat i olika beslut, och att Kongl. Maj:t i Stats-Rådet, då enahanda fråga behandlats der såsom ordningsmål, kommit till ett tredje resultat.

Då den talare, som näst före mig hade ordet, förklarade reservanternes förslag i fråga om första punkten ega företräde framför Utskottets, anser jag mig böra erinra, att reservanterne till utgångspunkt tagit de centrala styrelseverkens bibehållande, då deremot Utskottet ifrågasatt dess upphörande. I öfrigt måste jag emot reservanternes mening göra en anmärkning. De hafva föreslagit, att de mål, som äro af blandad judiciel och administrativ egenskap, skulle hänvisas att, genom besvär öfver den administrativa ortmyndighetens beslut fullföljas hos vederbörande centrala styrelseverk såsom andra instans, och derifrån vidare hos Kongl. Maj:t i dess Högsta Domstol eller en afdelning af densamma, men att deremot de rent administrativa målen skulle, hvilket synes mig mindre lämpligt, från den administrativa ortmyndigheten utan mellaninstans fullföljas omedelbart hos Kongl. Maj:t i Stats-Rådet. Skulle nu för de blandade målen en mellaninstans finnas och denna mellaninstans vara de centrala styrelseverken, så fordrar väl konsekvensen, att ätven de rent administrativa målen der fullföljdes.

Vidkommande den andra punkten i Utskottets förslag, eller frågan om den ställning, kollegierna kunna eller böra intaga, så skall jag söka att vara så kort som möjligt. Det är utom allt tvifvel, att våra kollegier hafva egt en stor mission, men deras ställning är nu ej densamma som

förr. De voro ett verk af vår store Axel Oxenstjerna, och den af honom författade stadga rörande deras organisation, eller 1634 års regeringsform, är onekligen ett mästerstycke. Men det torde icke för någon af eder, mine Herrar, vara obekant, att vid denna tid den administrativa myndigheten låg starkt centraliserad i Regeringens hand, och att emellan denna och kollegierna funnos sammanbindningspunkter på det sätt, att kollegiernas presidenter och äfven några af dessas ledamöter jemväl voro ledamöter i Rådet. Derigenom uppkom emellan Rådet och kollegierna en beständig vevverkan, deraf man finner många spår i de sistnämndas protokoll. Det heter der ofta, att Herr presidenten anmälde, att den eller den saken skulle då eller då förekomma i Rådet, och att Herrar Rikets Råd önskade höra Herrar Kollegii Råds mening deri. Härigenom uppstod diskussioner, hvilka ofta äro af största intresse, och kollegiets mening frambars af presidenten till Rådet.

Annorlunda blef förhållandet, då kollegiernas ställning under Carl XI:s tid, genom enväldets införande, förändrades. Den vevverkan, som 1634 års lagstiftare tänkt sig skola förefinnas emellan Regeringen och kollegierna, försvann, och denna skiljsmessa har sedermera fortfarit. Många försök hafva blifvit gjorda att tylla det svalg, som uppstått emellan Regeringen och kollegierna, men alla dessa försök hafva varit fåfänga. Ser man på diskussionerna i ämnet vid 1823 års riksdag samt de Betänkandena, som det Utskott, hvilket då behandlade frågan om reglering af rikets styrelseverk, ävensom för samma ändamål sedermera tillsatta komitéer afgifvit, så finner man, att det såsom en nödvändighet föresväfvat dessa att minska afståndet emellan Regeringen och kollegierna; men hvarje försök i den vägen har misslyckats.

När slutligen den komité, som år 1859 afgaf sitt betänkande, företog denna fråga till behandling, fann äfven den, att skiljsmessen mellan regeringsdepartementen och kollegierna icke var någonting godt, hvarför komitéen äfven efter sin uppfattning sökte att upphäfva denna skiljsmessa och åstadkomma en vevverkan dem emellan. Komitéen föreslog i denna syftning, bland annat, att Kammarkollegii domsrett skulle upphöra, och att alla de mål, som upptagas af detta kollegium såsom andra instans, skulle fullföljas omedelbart hos Kongl. Maj:t, som alltid blefve i tillfälle, att, der så nödigt ansåges, derutinnan inhemta Kammarkollegii utlåtande. Vidare tänkte sig komitéen, att en vevverkan emellan regeringsdepartementen och kollegierna skulle uppkomma, om alla de centrala styrelseverk, som hörde till ett och samma regeringsdepartement, flyttade under ett tak med detta. Men i det lilla afståndet emellan Riddarholmen eller Storkyrkobrinken och kanslihuset kan ej ligga något hinder emot en sådan vevverkan. Detta hinder ligger i sjelfva arbetssättet, som måste förändras och förenklas; men att finna huru denna förändring och förenkling bör ske, det är svårigheten.

1859 års komité ansåg sig icke böra ingå i något bedömande och granskning af arbetssättet inom statsdepartementen. Deremot reserverade sig en af komitéens ledamöter, som denna Kammare har lyckan att räkna bland sine medlemmar. För att visa huru denne ledamot tänkte sig saken, anhallar jag att få uppläsa en del af hans reservation. Sedan han förklarar att, efter hans förmenande, komitéen bort vidsträcktare, än som skett, till

bedömande upptaga frågan om förhållandet emellan styrelseverken och statsdepartementen, fortsätter han:

“Om man således vill öfverväga, hvilka under Regeringen lydande embetsverk böra finnas och huru de böra vara beskaffade, måste omdömet härutinnan bestämmas just af hvad som, i enlighet med det svenska statsskicket, anses vara departementens fordringar och behof. Man måste utgå från den högsta styrelsen sjelf och dess närmaste omgifning, för att sedermera ordna kretsen af de särskilda embetsverk, hvarigenom hon bör verka. På enahanda sätt betingas åter departementens utseende i viss mån af förvaltningsverkens. Om man åstundade att göra dessa verk, så att säga, lättare och rörligare än kollegiernas skapnad medgifver, skall en behöflig jemnvigt kräfa departementens förstärkande; om det befunnes, att kollegiernas organisation sedan äldre tider vore nog mycket beräknad för en sammanhållning i förvaltningen, som numera till stor del icke kan sakna sin plats i departementen; och om af sådan anledning kollegierna ombildades, skulle ändamålet dermed icke till fullo ernås, så länge departementen, måhända i följd af brister i deras organisation, icke hade tillräcklig emottaglighet för hvad tilläfventyrs frånginge förvaltningsverken. Komitéens föremål är att föreslå hvad som kunde bereda ett närmande emellan departementen och verken, i den syftning, hvarpå 1840 års grundlagsförändringar hvilat, eller att Regeringen må, genom departementen, utan svårighet kunna vaka öfver gifna föreskrifters efterlefnad och i helt öfverskåda statsförvaltningen. Ett så beskaffadt närmande torde dock icke vinnas blott medelst styrelseverkens reglering; endast möjligheten der-till är härigenom å ena sidan underlättad. Det tillkommer derefter departementen att tillknyta sambandet med verken; men de skola ej, äfven sedan de särskilda förvaltningarne erhållit förnyade former, förmå att i någon väsendtlig mån minska afståndet emellan sig och dem, om departementens chefer, upptagne af arbeten, hvarifrån de borde vara befriade, deraf afhöllos från den åstundade närmare beröringen med tilldydande verk, under det att de derjemte saknade tillräcklig tid för de högre förvaltningsbestyren. Det hade således, i min tanke, varit önskligt, att komitéen velat utsträcka sitt yttrande äfven till departementen, genom att framlägga de hufvudsakligaste dragen af deras ändamålsenliga bildande. Då likväl komitéen ansett sig ej böra vidröra detta ämne, torde det icke tillkomma mig ensam att något förslag derutinnan afgifva.“

Tyvärr stadnade den ärade reservanten der, och han har ej heller, så vidt jag vet, sedermera framlagt något förslag till en sammanbindning af kollegierna med departementen. Såsom jag redan yttrat, torde komitéens försök att uppnå detta mål få anses såsom fruktlöst.

Då emellertid för eller sednare, enligt hvad erfarenheten visat, nödvändigheten tager ut sin rätt, så återstår intet annat, än att se den i ansigtet och icke skygga tillbaka att taga steget fullt ut. Hvarje annat försök blir fruktlöst, och jag kan, efter ett samvetsgrannt öfvervägande af skälen för och emot, icke tänka mig den viktiga frågans lösning på annan väg, än att kollegierna komma att helt och hållet ingå eller uppgå i regeringsdepartementen. Det är icke nog med att säga, det de skola blifva fristående kontor eller afdelningar under departementsexpeditionerna, ty derigenom vinner man ingenting, såsom man väl kan se af de många för-

sök man gjort med generaldirektörskap, hvarpå vårt land under de sedanaste 20 eller 30 åren varit så fruktbart.

Det är en gifven sak, att vissa centrala embetsverk, hvilka ega en större underlydande personal att öfvervaka, icke gerna kunna flyttas in i Regeringens departement. Man kan t. ex. icke begära, att Finansministern skall, jemte det han måste handlägga en mängd större frågor, hinna granska hundradetals ansökningar till tjenster vid post- och tullverken m. fl. med dem jemförliga institutioner; och derföre torde det väl icke heller vara möjligt att sätta dessa i det nära sammanhang med departementen, att de skulle, såsom kollegierna, kunna deruti ingå. Utskottet har sagt, att möjligen inom ett eller annat tiotal af år äfven vårt urganla Kammarkollegium skulle kunna ernå den enkelhet i formen, hvarmed en vanlig förvaltningsmyndighet kan åtnöja sig, och att det såsom en afdelning för Statens fastighetsförvaltning och skatteväsendet kunde ingå i vederbörande departement. Det är dock af högsta vikt att, rörande denna stora fråga i sin helhet, uppställa ett bestämdt mål och, derest man vill åstadkomma en reorganisation af de centrala styrelse- och förvaltningsverken, söka utfinna de former, under hvilka handhafvandet af de bestyr, som nu tillhöra dessa verk, lämpligast må ega rum, men att deremot icke skapa institutioner, som icke äro hållbara. Jag tillåter mig i sådant hänseende påpeka förhållandet med en annan förvaltning, som äfven har under sitt inseende en del af Statens fastigheter. Jag menar nemligen Arméförvaltningen, som kommit i stället för det forna Krigskollegium. Om mekanismen i detta nya embetsverk har jag ingen annan kännedom, än den hvar och en kan inhemta genom läsning af verkets instruktion och arbetsordning; men hvad sjelfva organisationen beträffar, har jag endast hört ogillande och klander. Herrarne torde påminna sig, att den ifrågasvarande nya formen för arméärendenas förvaltning räknar sin egentliga upprinnelse från Kongl. Maj:ts Proposition och Rikets Ständers i anledning deraf fattade beslut vid 1862—1863 årens riksdag, samt att berörda förändring vidtog med ingången af år 1866. Denna förändring, ehuru den i någon mån undanröjde den kollegiala formen, har likväl, såsom det påstås, icke lyckats åvägbringa den sammanhållning och enhet, som i och för militära ärendenas tillbörliga handhavande är så nödvändig. Man har vidare till och med hört, att icke någon af de fördelar man väntat sig af denna förändring uppstått, att skyndsamt i ärendenas handläggning lika litet befordrats, som å andra sidan säkerheten mot omogna besluts fattande kunnat blifva större genom den kollegiala formens upphörande i vissa fall. Att icke någon besparing för Statsverket kunnat genom denna reorganisation tillvägbringas, veta vi alla; och, såsom jag redan antydt, utan att tillåta mig att bedöma densamma större eller mindre ändamålsenlighet, skulle jag icke tilltrott mig att här anföra andras omdömen derom, derest de icke utgått från personer, på hvilkas yttranden måste fästas synnerligt afseende. Men äfven om dessa omdömen skulle jäfvas, torde dock, i betraktande af det nya verkets invecklade mekanism, en hvar komma till den slutsats, som jag hört äfven af sakkunnige uttalas, att, om vi skulle hemsökas af en sådan olycka som ett krig, verket skulle ohjelpigen sönderfalla. När man nu redan sålunda försökt en omorganisation af ett gammalt kollegium och icke lyckats bättre än detta

experiment utvisar, så lärer väl, derest en reform uti nu ifrågavarande afseende anses nyttig och nödig, denna böra försiggå i den af Utskottet föreslagna riktningen.

Den ärade talare, som näst före mig hade ordet, ansåg sig, på grund af egen mångårig erfarenhet, kunna vitsorda, att den egentliga grunden, hvarpå Regeringen i de flesta fall stödjer sina åtgärder i regeringsärenden, är den utredning, dessa ärenden erhålla inom vederbörande kollegier, och såsom sjelf ledamot i ett sådant embetsverk har jag mig väl bekant, att på dessa utredningar icke sparas någon möda. Hvad som utgör det kollegiala systemets styrka är arbetets solidaritet; den mindre förmågan får kraft och stöd af den större. Känslan af det gemensamma ansvaret och de olika meningarnes brytning emot hvarandra måste leda till en mångsidig pröfning af frågorna, likasom den oberoende ställning, en kollegi-ledamot innehar, måste alstra och underhålla sjelfständighet i tanke och handling. Men om man, vid jemförande af det kollegiala systemets fördelar och olägenheter, skulle finna de sednare öfvervägande, har jag föreställt mig, att det väsendtligaste af de förra, eller fördelarne, skulle kunna bibehållas äfven i en fullt utbildad departementsförvaltning; åtminstone har man i andra länder gjort försök i sådan riktning, och detta med framgång.

En hufvudsaklig brist i den kollegiala formen är den, att äfven de minst viktiga frågor påtryckas en kollegial stämpel, hvarigenom uppstår en onödig omgång, och den kraft och tid, som härpå gå förlorade, kunde i stället användas på frågor, der fleres samverkan för utredningen och samråd vid behandlingen äro af nöden och måste gifva det möjligen bästa resultat. Jag kan för min del icke se något hinder deremot, att ju icke en departementschef skulle kunna bilda sig ett kollegium af sina underlydande byråchefer vid handläggningen af viktigare ärenden; och är eller blir förhållandet emellan departementschefen och hans närmaste män sådant det bör vara, så skall samarbetet nog blifva fruktbarande; men — fördelen af en sådan anordning oafsedt — får framför allt icke förbises, att antagandet af Utskottets förslag, rörande kollegiernas upphörande och departementalförvaltningens fullständiga genomförande, medföra den stora vinsten, att en departementschef snart sagdt i hvarje ögonblick befinner sig i omedelbar personlig beröring med dem, som företrädesvis varit i tillfälle att förvärfva sig både theoretiska och praktiska insigter i särskilda arter af de hvarje departement tillhörande ärenden.

Den nyss föregående högt ärade talaren yttrade, att departementscheferne för närvarande lefva i ett slags isoleringstillstånd, öfverhopade, som de äro, af en öfverväldigande massa mer och mindre viktiga göromål. Och det kan icke gerna vara annorlunda under nuvarande förhållanden. Det kan icke finnas någon tvekan derom, att samvetsgrannheten, nitet och arbetsamheten ej bättre kunna representeras, än utaf de personer som för närvarande sitta uti Konungens rådkammare, men gifvet är, att den stora massa göromål, som tynger Stats-Rådet kollektivt, måste vara en odräglig börda och utöfva ett menligt inflytande på arbetet i det hela eller, med andra ord, motverka just de fördelar, man förmenar uppstå deraf, att Stats-Rådets samtliga ledamöter deltaga uti och bära ansvarighet

het för Regeringens styrelse- och förvaltningsåtgärder i allmänhet. Och huru är det möjligt att begära, det personer med framstående egenskaper skola vilja helt och hållet uppoffra sig för den minst sagdt tvifvelaktiga äran att redan vid tidig ålder finna sig utarbetade?

Det är tydligt, mine Herrar! att jag här berör en fråga, som redan förut varit föremål för Kammarens pröfning, den frågan nemligen att åt Konungen öfverlemlna att inom vissa utstakade gränser sjelf bestämma, hvilka ärenden han vill hafva i Stats-Rådet pröfvade och afgjorda och hvilka han till departementschefens eget afgörande anser sig kunna öfverlåta. Utskottet har framställt nödvändigheten af ett dylikt stadgande, och jag är så lifligt öfvertygad om, att detta utgör ett oundgängligt vilkor för åstadkommande af någon förändring af formerna för de högre förvaltningsbestyrens handhafvande, att jag anser mig derpå böra fästa Kammarens synnerliga uppmärksamhet. Derigenom är ingalunda sagdt, att man behöfver införa någon ministerstyrelse i detta ords vanliga eller mera omfattande mening, ej heller att deraf skall följa någon minskning i Konungens magt, utan blott att bespara öfverflödigt arbete och befrämja ärendenas skyndsamma afgörande, och deruti kan ju aldrig ligga någon fara. Jag föreställer mig t. ex., att för vissa fall någon allmän grundsats vore af Kongl. Maj:t antagen, och då måtte väl icke någon våda för det allmänna uppstå, om departementschefen, i enlighet med denna allmänna grundsats, ensam handlagger och afgör alla sådana mål, på hvilka densamma eger tillämplighet. Jag vill för upplysnings skull välja ett exempel. Regeringen har sedan flera år tillbaka tillåtit skarpskytteföreningar och lärjungarne vid åtskilliga af Statens läroverk att till exercis få ur Statens gevärsförråd utbekomma ett visst antal till krigsbruk odugliga gevär. Kan det nu vara nödigt, att Kongl. Maj:t sjelf i Stats-Rådet skall handlägga alla frågor om tillämpningen af denna grundsats, särskildt för hvarje gång en dylik fråga förekommer? Kan det vidare vara af sådan vikt, att Kongl. Maj:t skall förordna öfverbefälhafvare för våra skarpskytteföreningar, att icke möjligen Krigsministern skulle lika väl på eget ansvar kunna ensam utöfva denna rättighet, o. s. v. En mängd dylika exempel skulle kunna anföras.

Men, säger man å andra sidan, få nu departementscheferne en sådan magt och öfverflyttas tillika på några af dem de förvaltningsbestyr, som nu tillhöra kollegierna och andra centrala embetsverk, så öfverhopas ju äfven desse departementschefer af arbete till den grad, att förhållandet möjligen icke blifver stort bättre, än det nu är. Det ligger dock i sakens natur, att byråerna inom departementen skulle erhålla en temligen sjelfständig verksamhet. Vi hafva ju redan erfarenheten från den särskilda byrån, som inom civildepartementet är inrättad för kontrollen å bränvinsförfattningarnes tillämpning, och veta att denna utarbetar en mängd från departementet utgående redogörelser och uppgifter, hvilka omöjligen kunna af departementschefen granskas, men hvilka det oaktadt ega full officiell giltighet, hvarjemte många andra, till denna förvaltningsgren hörande ärenden af chefen för denna byrå handläggas. Enahanda är förhållandet med de inom Ecklesiastik-departementet inrättade byråer för handläggningen af frågor rörande elementarläroverket och folkskole-

väsendet. Utan någon tänkbar våda kan åt en afdelnings- eller byråchef uppdragas att på eget ansvar ombesörja sådana göromål, dervid endast de för speciela fall gifna föreskrifter böra tillämpas, och derigenom skola vederbörande departementschefer betrias från bestyret med ett icke ringa antal mindre viktiga ärenden, hvilka äfven under närvarande förhållanden taga deras tid och arbete i anspråk. Så tillgår i flera andra länder, af hvilka några hafva en mångdubbelt större folkmängd än Sverige; och vill man blott icke skapa oöfverstigliga hinder, der sådana icke finnas, så tror jag, att svårigheterna för denna reforms genomförande icke skola blifva så stora, som man nu föreställer sig dem; och säkert är, att nödvändigheten bjuder oss att komma från det närvarande tillståndet och antaga en förändring i den syftning, Utskottet nu föreslagit.

De af Utskottet uti punkterna 3, 4 och 5 gjorda framställningarne hafva icke rönt något motstånd eller varit föremål för några anmärkningar, och medgifvas måste väl ock, att de äro af den beskaffenhet, att de böra af alla kunna godkännas; isynnighet är den femte punkten af vikt och angelägnast att bifalla, på det att, genom frånvaron af ett dylikt stadgande, den föreslagna förändringen måtte ju förr dess heldre kunna genomföras.

Här har blifvit framkastadt ett spörsmål, huruvida det icke vore mest lämpligt, att Andra Kammaren förenade sig i det beslut, Första Kammaren i ämnet redan fattat, hvarigenom åtminstone en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t skulle kunna från Riksdagen afgå. Jag må gerna erkänna, att detta beslut eller, rättare uttryckt, reservanternes inom Utskottet af Första Kammaren antagna förslag, var för mig, i flera än ett hänseende, ganska öfverraskande, ty det var ändock ett steg framåt, och synes vara ett icke så obetydligt medgifvaude. För min del finner jag dock den af Utskottet uttalade grundsatsen vara af den stora vikt, att Kammaren, om den delar densamma, ock bör fasthålla den; och jag vågar tillika föreställa mig, att afståndet emellan Regeringen och Riksdagen, eller Representationen, numera icke är så stort, att man behöfver befara, att en åsigt, uttalad af Andra Kammaren, kommer att falla i glömskans sköte; och då Regeringen sjelf funnit nödigt att framlägga ett förslag till ändring i våra grundlagar, hvilket innefattar ett väsendtligt vilkor för genomförande af den utaf Utskottet nödig ansedd reformen af den högre förvaltningsmyndigheten, så anser jag det vara af vikt, att Andra Kammarerna gifver Regeringen detta handtag, och derigenom på ett kraftigt sätt understödjer hennes eget förslag. Ehuru jag visserligen måste på det lifligaste önska, att något resultat af Utskottets arbete kunde redan vid denna riksdag uppnås, och att åtminstone några af Utskottets särskilda framställningar blefvo genom Riksdagens beslut underställda Regeringens pröfning och vidare åtgörande, anser jag mig dock, i betraktande af frågans, efter min uppfattning, synnerligen stora vikt, och under förhoppning, att hennes lösning i den af Utskottet angifna riktningen skall i en icke aflägsen framtid erkännas vara nyttig och nödig, böra förena mig med de Kammarernas ledamöter, hvilka begärt bifall till Utskottets förslag i dess helhet.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Herr Talmannen framställde propositioner på de olika yrkanden, som blifvit gjorda, nemligen dels på

bifall till Uskottets förslag, dels på afslag å Utskottets hemställan och bifall till den vid Utlåtandet fogade reservationen och dels slutligen på bifall till den särskilda mening, som blifvit framställd af Friherre Gripenstedt. Då Herr Talmannen förklarade sig anse den af dessa propositioner besvarad med öfvervägande ja, som afsåg bifall till Utskottets förslag, blef votering begärd. Med anledning häraf och efter fattadt beslut, att reservanternes förslag skulle utgöra kontraproposition, uppsattes nu, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet, i dess Utlåtande N:o 1, hemställt i anledning af Herr A. W. Björeks motion N:o 69,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställdt i den vid Utlåtandet fogade reservationen.

Denna omröstning utföll med 125 ja mot 18 nej, och hade Kammarerna alltså bifallit hvad Utskottet i förevarande Utlåtande hemställt och föreslagit.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 5.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 92, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade.

§ 6.

Förekom till slutlig behandling Stats-Utskottets bordlagda Memorial N:o 95, angående bestämmandet af aflöningen för de vid innevarande riksdag hos Kamrarna och Utskotten samt i Riksdagens Kansli anställde tjänstemän och vaktbetjente.

Utskottets hemställanden å sid. 3-5.

Biföllos.

Utskottets förra hemställan å sid. 6.

Biföllos.

Utskottets sednare hemställan å sid. 6, äfvensom dess förslag öfverst å sid. 7, angående beviljande af gratifikationer för åtskillige tjenstemän hos Stats-Utskottet och inom Tryckeriafdelningen:

I anledning häraf yttrade

Herr O. B. Olsson: I afseende å de utaf Stats-Utskottet till dess tjenstemän föreslagna gratifikationer kan jag icke underlåta påyrka, det jag anser samma gratifikationer allt för högt tilltagna, och gäller detta i synnerhet sekreteraren i Stats-Utskottet, hviken enligt Utskottets förslag skulle erhålla 600 riksdaler i gratifikation, ehuru han i arfvode uppbär 500 riksdaler i månaden, hvilket sammanlagdt gör 21 riksdaler om dagen, beräknadt efter 4 månader — en i sanning alltför hög summa, äfven under förutsättning att nämnde tjensteman haft ansträngande göromål. Hvad åter angår sekreteraren för ärenden rörande riksgäldsverket, så har Utskottet till honom föreslagit en gratifikation af 1,000 riksdaler, ehuru han i arfvode har 400 riksdaler i månaden, hvilket efter nämnda beräkningsgrund äfven skulle utgöra 21 riksdaler om dagen. Äfven åt en notarie har Utskottet vid denna riksdag föreslagit vida högre gratifikation än förra riksdagen. Fortgå vi på detta sätt att vid hvarje riksdag öka gratifikationerna, så skola dessa i en framtid växa till stora summor. Jag vill visserligen icke påstå, att ifrågavarande tjenstemän ju icke kunna hafva gjort sig förtjente af gratifikation, men anser de föreslagna beloppen vara för högt tilltagna. Då jag emellertid icke tilltror mig att dem till summan närmare bestämma, så yrkar jag af sådan anledning, att Memorialet måtte vardas till Utskottet återremitteradt.

Herr Grefve Posse: Jag bedrager mig troligen icke mycket, då jag förutsätter, att Kammarens alla ledamöter hafva högt uppdrifna anspråk på tjenstemännen i Stats-Utskottet; och då på dem i väsendtlig grad beror, om Riksdagen skall kunna inom behörig tid afslutas, samt något bättre medel till arbetets påskyndande icke finnes än god betalning, förmodar jag, att Riksdagen skall bevilja de medel, Stats-Utskottet för sådant ändamål ansett erforderliga. Jag anser det för en dålig hushållning att nedsätta arfvodena för kanslierna, hvarigenom dessa blifva mindre benägna att fortskynda arbetet, och hafva några öfverdrifna anspråk på gratifikationer å dess tjenstemän icke blifvit af Stats-Utskottet framställda. Det har blifvit sagdt, att gratifikationsbeloppen äro större denna än föregående riksdag. Förhållandet är emellertid, att gratifikationer föreslogos då till lika belopp som nu, endast med den skilnad att då icke begärdes någon gratifikation åt den af Utskottets notarier, som varit tjenstgörande hos Andra utgiftsafdelningen. Men denne tjensteman hade icke heller då några extra göromål såsom förhållandet varit denna riksdag då tre extra löne-regleringar varit föremål för pröfning hos nämnda utgiftsafdelning, hvilket för notarien medfört så ökade och ansträngande göromål, att jag anser honom väl förtjena det föreslagna tillägget. Mången tror måhända, att det går lätt nog att få ihop dessa Betänkanden, men den, som så tror, har sannerligen icke gjort sig reda för, huru mycket allenast materielt arbete på dessa Betänkanden nedlägges. Jag hade visserligen icke förut-

sett, att de af Utskottet föreslagna gratifikationerna skulle möta något motstånd, men för all händelse har jag, i fall af behof, förskaffat mig en förteckning å antalet af de särskilda Betänkanden, som från de olika Utskotten utgått, och vill jag, för att sätta Kammaren i tillfälle att anställa en jämförelse i detta hänseende, nämna, att enligt samma förteckning Stats-Utskottet denna Riksdag afgifvit 109 Betänkanden, eller 4 mera än förra riksdagen, då antalet uppgick till 105, af hvilka Betänkanden en stor mängd äro af ganska vidlyftig beskaffenhet, Riksgäldsafdelningen har nemligen afgifvit 44 Memorial, som tillsammans utgöra 36 tryckta ark; Inkomstafdelningen 35 Memorial af tillsammans 16 tryckta ark och Utgiftsafdelningarne 23 Memorial, som tillsammans utgöra 40 tryckta ark. Det går icke lätt att vederlägga dessa faktiska uppgifter. Stats-Utskottet och dess afdelningar hafva haft tillsammans 122 sammanträden, hvilket vittnar om att göromålen för Utskottets tjenstemän varit ganska trägna. Vidare bör tagas i betraktande, att Stats-Utskottet denna riksdag haft en kanslist mindre än vid förra riksdagen, och att till följd deraf det sammanlagda lönebeloppet icke är så stort som sista riksdagen. Nu de sista dagarne under riksdagen, då ärendena måste med största skyndsamhet behandlas, har sekreteraren i Riksgäldsafdelningen måst oafbrutet arbeta under 20 timmar, hvilket man icke gerna kan begära utan att därför gifva särskild ersättning. För min del anser jag de föreslagna gratifikationerna böra i Riksdagens eget intresse beviljas, ty om tjenstemännen nu icke så betalas, att de anse sig belätne, torde det blifva svårt att vid en kommande riksdag erhålla dugligt folk. Detta gäller icke blott om Stats-Utskottets tjenstemän utan äfven om den personal, som är anställd vid Tryckeriafdelningen, hvilken personal denna riksdag haft vida mera att göra än sist i följd af Kamrarnes beslut om protokollens tidigare befordring till tryckning. Jag anhåller på dessa grunder, att Kammaren ville i allo bifalla hvad Stats-Utskottet i förevarande punkt tillstyrkt.

Herr Hörnfeldt: Jag är förekommen af nästföregående talare och inskränker mig till att vitsorda de uppgifter, han lemnat. Då man eger kännedom om de arbeten och göromål, som åligga Stats-Utskottets tjenstemän, anser jag det icke vara Riksdagen värdigt att nedsätta de föreslagna gratifikationerna, och yrkar jag därför bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag kan visserligen icke förneka righeten af en föregående talares uppgift derom, att sekreteraren i Stats-Utskottet är tråget sysselsatt och att på honom till en del beror att Riksdagen kan inom behörig tid afslutas, men jag föreställer mig, att detta sednare i väsendtlig grad beror äfven af Utskottets ledamöter och icke blott på Kansliet; och dock har icke och lärer icke heller något förslag framkomma om gratifikation åt ledamöterna i Utskottet. Oaktadt detta mitt medgifvande kan jag likväl icke bifalla Utskottets förslag om gratifikation åt sekreteraren utöfver hans arfvode 500 riksdaler i månaden. Hade Utskottet föreslagit ett något högre arfvode åt bemälda tjensteman, så skulle jag måhända icke motsatt mig detsamma, ehuru jag anser det nu beviljade arfvodet vara alldeles tillräckligt. Icke heller förstår jag

huru Utskottet kan komma fram med ett förslag, att sekreteraren å Riksgäldsafdelningen skall, för det han tillhandagått Utskottet med upplysningar, särskildt erhålla en gratifikation af 400 riksdaler. Det förefaller mig nemligen besynnerligt att först aflöna en tjänsteman och sedan särskildt betala honom, för det han fullgör sina skyldigheter, deribland väl måtte räknas åliggandet att tillhandahålla nödiga upplysningar. Man har här uppräknat antalet af de Betänkanden, som Stats-Utskottet afgifvit, och kan jag icke bestrida riktigheten af denna uppgift, men jag tror, att, om en jemförelse mellan de särskilda Utskotten skulle anställas, Lag-Utskottets sekreterare icke haft särdeles mindre att göra, hvarföre, och då Lag-Utskottet, ehuru dess sekreterare uppbär allenast 400 riksdaler i månaden, åt honom icke föreslagit någon gratifikation, någon sådan icke heller bör åt Stats-Utskottets sekreterare ifrågakomma. Hvad särskildt angår sekreteraren å Riksgäldsafdelningen, så vill jag visst icke bestrida, att hans göromål äro ansträngande, men då man har sig bekant, att den nuvarande sekreteraren sjelf uppehåller sin tjänst såsom kommissarie i Riksgäldskontoret, och således icke aflönar någon vikarie, så torde deraf framgå, att hans göromål såsom sekreterare icke kunna vara så särdeles öfveransträngande. Jag yrkar derföre, att de föreslagna gratifikationerna måtte afslås, men kan deremot icke instämma i förste talarens yrkande om återremiss, ty derigenom skulle icke något vinnas numera, sedan Första Kamraren i allo bifallit Memorialet.

Herr Rosenberg: Det är egentligen blott för den princip, som ligger deruti att tilldela tjänstemän både löner och arfvoden, och hvilken princip jag icke kan gilla, som jag begärt ordet. Redan förra riksdagen nedlade jag min protest mot detta sätt att tilldela tjänstemän på samma gång arfvoden och gratifikationer, hvilket, i fråga om Statens tjänstemän, svarar emot lön och tjänstgöringspenningar. För min del vet jag icke någon egentlig skilnad emellan lön och arvode. Man har visserligen antydt, att Stats-Utskottets tjänstemän skulle vara öfverhopade af göromål, men jag är förvissad, att de icke haft mera att göra än i Lag-Utskottet, och likväl har detta Utskott icke föreslagit någon gratifikation, vare sig för sekreteraren eller någon annan dess tjänsteman. Om man räknar arketalet i de från Stats- och Lag-Utskotten utgångna Betänkandena och tillika tager i betraktande antalet tjänstemän, som i de olika Utskotten blifvit använda, så tror jag resultatet skall visa ett vida större arbete hos Lag-Utskottet; och vill jag tillika fästa uppmärksamheten derpå att, ehuru Lag-Utskottet för behandling af frågor om ändring i kommunallagarne måst använda en särskild notarie, Utskottet likväl åt denne icke föreslagit någon särskild gratifikation. Då jag första gången var ledamot af Riksdagen, tilldelades en vaktmästare i arvode 2 riksdaler om dagen, hvaremot han för närvarande uppbär 3 riksdaler, ja till och med 3 riksdaler 50 öre om dagen. Förra riksdagen tilldelades gratifikation åt *en* sekreterare i Stats-Utskottet, men nu deremot har Utskottet föreslagit dylik gratifikation åt *två* sekreterare; förtgå vi på detta sätt, skola alla sekreterarne i de olika Utskotten göra anspråk på gratifikation, vaktmästarne på högre aflöning, och riksdagskostnaderna i samma mån i hög grad tillväxa; hvarföre och då jag tror att i öfverensstämmelse med den sparsamhetsprincip,

här så ofta blifvit uttalad, sparsamhet äfven i förevarande fall bör göra sig gällande. Jag för min del vill, utan att framställa något bestämdt yrkande, till protokollet nedlägga mina åsikter i detta ämne och min protest emot denna årliga tillökningsmethod.

Herr Åke Andersson: Jag är hutvudsakligen förekommen af Herr Rosenberg. Jag erkänner villigt, att det i väsendtlig grad beror på Stats-Utskottets tjenstemän, om riksdagen hinner i behörig tid avslutas, men jag tror likväl, att de nu föreslagna gratifikationerna äro väl högt tilltagna. Enligt Utskottets förslag skulle sekreteraren i Stats-Utskottet uppbära 100 riksdaler mera i månaden än sekreteraren i denna Kammare, äfvensom enahanda förhållande skulle ega rum med notarierna i Stats-Utskottet i jemförelse med Kammarens notarier, hvilket ingalunda kan vara billigt. Då emellertid de ifrågavarande gratifikationerna utgingo förliden riksdag, och tjenstemännen således antagligen på förhand beräknat att äfven i år deraf komma i åtnjutande, så och för att icke allt måtte afslås, vågar jag föreslå, att de ifrågasatta gratifikationerna varda nedsatta till halfva beloppet mot hvad Utskottet föreslagit, och anhåller jag om proposition härpå.

Herr Hierta: Då jag icke var närvarande vid början af denna diskussion, anhåller jag om ursäkt, i fall jag skulle komma att yttra något som redan blifvit af någon annan talare anfördt. Ifrågavarande sak är af beskaffenhet, att icke gerna andra än Stats-Utskottets ledamöter kunna ega kännedom om anledningen till Utskottets hemställan. Det föreslagna beloppet för sekreteraren å Riksgäldsafdelningen kan visserligen synas något högt tilltaget, men ehuru jag är stor vän af sparsamhet, kan jag dock icke annat än yrka bifall till förslaget. Det har redan af en annan talare blifvit upplyst, att Stats-Utskottets Betänkanden sammanlagdt utgöra 105 tryckta ark; men för att kunna bedöma hvad detta vill säga, bör man jemföra det med hvad somliga af de andra Utskotten producerat. Konstitutions-Utskottets Betänkanden uppgå till 9 tryckta ark, Bevillnings-Utskottets till 19 $\frac{1}{4}$, Banko-Utskottets till 13 $\frac{1}{4}$, och alla de tillfälliga Utskottens Betänkanden till 48 $\frac{1}{4}$ tryckta ark. Deraf kan man någorlunda göra sig en föreställning om det arbete, som Stats-Utskottets tjenstemän haft. Hvad särskildt angår Afdelningen för riksgäldsverket, så vet hvar och en af Kammarens ledamöter, att såsom sekreterare på denna afdelning endast kan sättas en person, som eger närmare kännedom om Riksgäldsverkets och Statsverkets finanser. Nu kunde man visserligen något öka arfvodet och taga bort gratifikationen, men det skulle då icke kunnat, såsom nu varit förhållandet, ifrågasättas att sekreteraren skulle sitta uppe under nätterna för att göra allt färdigt till en bestämd tidpunkt. Om dessutom sekreteraren å Riksgäldsafdelningen icke egt den stora sakkännedom och arbetsförmåga, hvaraf han är i besittning, skulle Riksdagen säkert icke kunnat avslutas förr än fjorton dagar sednare än nu blir fallet.

Vid 1859 års riksdag, då jag äfven hade äran vara ledamot i Stats-Utskottet, försökte man att till sekreterare å Riksgäldsafdelningen taga en af notarierna. Ehuru en flink och skicklig man saknade han dock nödig specialkännedom, och måste derföre sekreteraren i Riksgäldskontoret tillkallas för att tillhandagå med upplysningar. För detta besvär erhö

denne en ersättning af 2,500 riksdaler, hvarigenom åbragtes en betydligt ökad utgift. Man insåg då nödvändigheten af att erhålla en person med nödig specialkännedom, för att ej onödigt uppehåll skulle vållas, och en enda veckas uppskof skulle icke blott medföra ökade kostnader utan äfven sätta Kammarens ledamöter på dietkur.

Hvad jag nu anfört torde innebära giltig anledning till Utskottets ifrågavarande framställning, hvilken Kammarerna derföre behagade bifalla.

Herr Sjöberg: I anledning af hvad den talare yttrade, som först hade ordet i denna fråga, anser jag mig böra lemna några upplysningar. Stats-Utskottet har i sitt nu förevarande Memorial hemställt, bland annat, att till tjänstemännen inom Tryckeriafdelningen skulle, utom föreslagna arfvodesbelopp, beviljas särskilda gratifikationer, af 450 riksdaler åt tryckeriföreståndaren, 200 riksdaler åt hvardera korrekturläsaren och 100 riksdaler åt hvardera motläsaren. Något förslag i berörda afseende förekom ej i Stats-Utskottets vid nästföregående riksdag afgifna Memorial N:o 89, angående aflöningen åt de då hos Riksdagen anställda tjänstemän och vaktbetjente, men Herrarna torde erinra sig, att jag då tog mig friheten väcka förhöjning i dagarvodet för tryckeriföreståndaren och korrekturläsarna, och att, på förslag af en annan ledamot, Kammarerna beslöt att tilldela nämnda tjänstemän gratifikationer till enahanda belopp, som nu blifvit ifrågasatta, hvilket beslut äfven biträdades af Första Kammarerna. Stats-Utskottet har således i denna del af sitt förevarande förslag endast upptagit hvad den sednast afslutade Riksdagen sjelf derom beslutat; men nu har Utskottet derjemte föreslagit särskild gratifikation åt motläsarna, hvartill, enligt hvad ordföranden i Stats-Utskottet redan upplyst, anledningen varit de ökade göromål, desse tjänstemän vid innevarande riksdag haft. Jag ber Herrarna äfven lägga märke till, att, då vid näst föregående riksdagen tryckningen af Kamrarnes vidlyftiga protokoll kunde företagas först i slutet af April, densamma vid denna riksdag begynte redan i första dagarna af Februari och sedermera fortgått med all möjlig skyndsamhet; hvarförutan torde böra ihågkommas att tryckeriexpeditionens göromål af flera anledningar varit under denna riksdag i allmänhet vida trängnare än under 1867 års riksdag.

Hvad särskildt angår den föreslagna gratifikationen åt föreståndaren för nämnda expedition, så är det ganska sannolikt, att, om icke denna befattning innehades af en person med så för densamma ovanligt lämpliga egenskaper, som, efter hvad hvar och en torde villigt medgifva, förefinnas hos den, hvilken nu, likasom under flera föregående riksdagar, tjänstgjort i denna egenskap, skulle riksdagen kommit att en eller annan vecka förlängas.

I anledning af Herr Rosenbergs välgrundade anmärkning mot den styfmoderliga behandling, som vederfarits Lag-Utskottets sekreterare, ber jag att få erinra, att jag vid näst föregående riksdag uti Talmanskonferensen förenade mig med Utskottets ordförande i hans framställning om billigheten af att bevilja någon förhöjning i arvodet för denne tjänsteman, men att å denna framställning icke fastades afseende.

Herr Grefve Posse: Det har väckt min lifliga förundran, att, då Kammarerna för några ögonblick sedan beviljat 14,000 riksdaler åt Riksdagens vaktmästare, personer, afsedda egentligen för ledamöternes bekvämlighet, Kammarerna nu vill pruta på ersättningen åt tjänstemän, som äro afsedde för ärendenas utredning. Jag delar den här uttalade åsigtan, att det vore särdeles lyckligt, om hela systemet af gratifikationer kunde undvikas, men då måste man vid riksdagens början vara betänkt på att reglera, så att hvar och en, då han antages, vet hvad han har att påräkna. De tjänstemän, som varit med två eller tre riksdagar, hafva emottagit sina befattningar under den förutsättning, att de skulle få åtnjuta samma löneförmåner som förut. Jag tror, att ögonblicket är illa valdt att nedsätta arfvodena, då större delen af de tjänstemän, som nu innehafva dessa befattningar, haft enahanda anställning vid föregående riksdagar, samt de nu föreslagna arfvodena äro desamma som vid sista riksdagen beviljades; och då dertill kommer, att desse tjänstemän med utmärkt flit fullgjort sina åligganden, vore det obilligt att icke bifalla hvad Utskottet föreslagit.

Herr Rosenbergs anmärkning i afseende på Lag-Utskottets sekreterare håller icke streck, om man jemför antalet af de tryckta ark, som Stats-Utskottets och Lag-Utskottets Betänkanden innehålla. Jag medgifver, att Lag-Utskottets arbeten fordra stor sakkännedom, och att anledning möjligen förefinnes, att dess sekreterare borde erhålla någon förhöjning i arfvodet, men den omständigheten torde icke utgöra något skäl för att nedsätta arfvodet för Stats-Utskottets Sekreterare. Dessutom torde det icke vara Herr Rosenberg obekant, att uti Lag-Utskottet skriva ledamöterna sjelfve åtskilliga Betänkanden, hvilket icke är förhållandet i Stats-Utskottet. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag och tror, att de skäl, som redan blifvit anförda, torde vara tillräckliga.

Herr Hedlund: Det är en sedan länge känd anmärkning, att Riksdagarne, som hade många yrkanden när det gällde tjänstemännen i allmänhet, varit särdeles frikostiga i fråga om de tjänstemän, som de hade till sitt förfogande. Särskildt talades om Bonde-Ståndet, eller just det Stånd, som ansågs föra sparsamhetens talan. Det hade icke blott många tjänstemän, utan aflönade dem rundligt. Konseqvensen fordrar, att Riksdagen i afseende å sina tjänstemän iakttager något större sparsamhet. Det finnes icke några embetsverk, der tjänstemännen äro så väl aflönade som i Riksdagens verk, Banken och Riksgäldskontoret, och enahanda är förhållandet med de hos Riksdagen anställda tjänstemännen. Flere af desse förena med sina befattningar vid Riksdagen ordinarie tjänster, hvilka de samtidigt sköta. Dock är det synnerligast arfvodet till sekreteraren i Riksgäldsafdelningen, som ådragit sig någon större uppmärksamhet. Utskottet har för honom föreslagit månadligt arfvode å 400 riksdaler, vidare gratifikation å 600 riksdaler och slutligen en ersättning å 400 riksdaler, för det han tillhandagått Utskottet med upplysningar. Det är ett ganska egenomligt förhållande, att en sekreterare får, utom arfvode och gratifikation, särskild godtgörelse, för det han i sin tjänstebefattning meddelar några upplysningar.

Ordföranden i Stats-Utskottet har påpekat förhållandet med vaktmästarne. Jag har just icke något att anmärka mot deras arfvoden, ehuru

det kan synas besynnerligt, att förste vaktmästaren har lika högt arfvode som en vikarierande assessor i Hofrätt, men jag fäster mig deremot vid antalet, och anser 11 vaktmästare vara för många för Andra Kammaren.

Jag anser, att arfvodeina borde vid riksdagens början bestämmas, så att tjänstemännen, då de antagas, veta hvad de hafva att påräkna.

Jag vill icke framställa något yrkande om nedsättning i de föreslagna beloppen, men tror att denna diskussion bör vara till nytta för kommande riksdagar. Dock kan jag icke neka, att, om någon yrkat borttagande af nyssnämnda belopp å 400 riksdaler, jag förenat mig deri.

Herr Jöns Pehrsson: Då denna fråga var å bane förra riksdagen, uttalade jag mig emot gratifikationerna åt ifrågavarande tjänstemän, och jag har sedermera icke haft skäl att frånträda min åsigt, helst den ekonomiska ställningen för närvarande måste mana till sparsamhet. Jag har visserligen icke arbetat i Stats-Utskottet och känner således icke närmare de göromål, dervarande tjänstemän hafva, men då såväl de båda sekreterarne som kamereraren hafva ordinarie tjänster samt för sin tjänstgöring i Utskottet åtnjuta ett ganska hederligt arfvode, synes det mig, att några särskilda gratifikationer icke behöfdes, och jag är öfvertygad, att sökande till dessa platser icke komma att saknas, äfven om gratifikationerna indragas. Helst skulle jag nu vilja yrka, att inga gratifikationer utdelades, men då jag vet, att den invändning deremot göres, att, då sådana hittills varit vanliga, tjänstemännen, när de sökt platserna, påräknat att komma i åtnjutande af gratifikationen, vill jag för denna gång bevilja gratifikationer till halfva det belopp, Utskottet föreslagit, i förhoppning att man vid nästa riksdag måtte komma ifrån dylika dusörer.

Jag anhåller således, att Herr Talmannen ville framställa proposition å de nu ifrågavarande gratifikationernas nedsättning till halfva beloppet.

Herr Björck: Denna fråga afhandlades vid förra riksdagen ganska omständligt, och då vid denna riksdag förskottsarfvoden för Riksdagens tjänstemän skulle bestämmas, var jag af den åsigt, att aflöningen då borde på en gång definitivt fastställas, men hinder ansågs möta härför, och man trodde det skola blifva dyrare, än om med det slutliga bestämmandet uppsköttes till slutet af arbetstiden. För min del tror jag, att man bör sträfvä efter ett annat system i fråga om dessa aflöningar, ehuru man för närvarande torde handla klokast genom att förlara på samma sätt som hittills. Hvad nu särskildt angår gratifikationerna till Stats-Utskottets tjänstemän, vill jag icke bestrida, att icke till sekreterareplatserna uti andra Utskott erfordras personer med vida större insigter och mångsidigare kunskaper, än en Stats-Utskotts-sekreterare kan behöfva. Men till denna plats kan dock icke användas någon annan, än den som är väl hemmastadd med Statsverkets och Riksgäldskontorets förhållanden. Det är visserligen möjligt, att Utskottets arbeten äfven i annat fall kunde gå lika väl, om ledamöterna mera ansträngde sig, men säkert är att arbetet skulle gå långsammare, och att Utskottet icke kunde utveckla den energi i arbetets fortskyndande, som Kammaren säkerligen märkt hafva gjort sig gällande vid besvarande af återremisser eller afgifvande af voteringspropositioner. Den vana och säkerhet de ifrågavarande tjänstemännen i dylika

fall ega, har satt dem i tillfälle att genast hafva Betänkandet färdigt till justering af Utskottet, hvarjemte Utskottets ledamöter kunnat, hvad alla sifferuppgifter beträffar, fullt lita på hvad tjenstemännen i sådant afseende vidgjort, hvilket allt är för Riksdagens afslutande af den största vikt. Det är vid sådant förhållande naturligt, att desse tjenstemän ega samma anspråk på ersättning som förut, och om Riksdagen icke derpå velat ingå, hade man väl bort på förhand gifva dem en antydan om, att de icke skulle med säkerhet påräkna en lika stor godtgörelse som hittills beviljats. En dylik antydan har man dock icke vågat göra, och ehuru jag är emot gratifikationssystemet, tror jag, att Riksdagen handlar emot sitt eget intresse genom att afslå dessa gratifikationer, hvilkas beviljande snarare måste anses vara föranledt af en klok sparsamhet, hvarföre jag äfven för min del tillstyrker bifall till Utskottets förslag i denna del.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef Utskottets förslag i oförändradt skick af Kammaren bifallet.

Utskottets sednare hemställan å sidan 7.

Bifölls.

§ 7.

Föredrogs Stats-Utskottets Memorial N:o 96, angående en gratifikation åt Statskommisarien Bruno Johansson.

Herr Jöns Pehrsson: Oaktadt jag icke är nöjd med hvad Utskottet i sitt förra Betänkande hemställt i fråga om gratifikationer åt vissa af Riksdagens tjenstemän och derföre äfven yrkade nedsättning deri, ville jag dock icke begära votering vid det slutliga afgörandet, men i den gratifikation, som här är i fråga, tror jag, att en nedsättning bör ske med ännu större skäl. Af Betänkandets rubrik finner jag, att ifrågavarande person är tjensteman i ett Statens verk, i hvilken egenskap han uppbär en betydlig aflöning. Huru pass värderika de upplysningar äro han meddelat Stats-Utskottet, derom kan jag naturligtvis icke utlåta mig, men då han af Regeringen fått i uppdrag att tillhandagå Utskottet med nödiga upplysningar och således icke är någon Riksdagens tjensteman, förstår jag icke hvarför Riksdagen skulle gifva honom ersättning, för det han fullgör ett uppdrag, som han fått af Regeringen och, efter hvad jag förmodar, kan anses tillhöra hans tjenstebefattning. På skäl jag nyss antydde, vill jag dock inskränka mig till det yrkandet, att denna gratifikation måtte nedsättas till hälften eller 500 riksdaler, i förhoppning att *hela* gratifikationen måtte vid en kommande riksdag försvinna.

Herr Hedlund: Den nu föreslagna gratifikationen utgör för ifrågavarande tjensteman en ersättning af 250 riksdaler i månaden, beräknad för hela den tid riksdagen varat, det vill säga under förutsättning, att han ända från riksdagens början tillhandagått Stats-Utskottet med upplysningar, men då så icke torde vara förhållandet, utan den tid han för Riksdagens räkning varit sysselsatt, torde hafva varit kortare, kan man

uppskatta det arvode, hvaraf han skulle komma i åtnjutande, åtminstone till 300 riksdaler i månaden eller 10 riksdaler om dagen. Nu betviflar jag ingalunda, att de upplysningar, denne tjänsteman lemnat Utskottet, varit ganska värderika och äfven vållat ganska mycket besvär för den, som skolat meddela dem, men att han därför skulle åtnjuta ett honorarium till samma belopp som för en permanent tjänstgöring vid riksdagen lemnas åtskillige ganska träget sysselsatte tjänstemän, förefaller mig något besynnerligt. Skulle emellertid Riksdagen suppositionsvis eller moraliskt vara bunden vid en dylik ersättning, vill jag ingalunda yrka någon ändring i Utskottets förslag, men har dock ansett mig böra fästa uppmärksamhet på förhållandet, så att man vid nästa riksdag må taga i öfvervägande, huruvida icke åtminstone en nedsättning kan ega rum i detta honorarium.

Herr Grafve Posse: Jag lär väl icke behöfva fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att, enligt grundlagen, en ledamot i Statskontoret skall af Regeringen förordnas att tillhandagå Stats-Utskottet med erforderliga upplysningar vid behandlingen af statsreglerings- och andra Statsverket rörande ärenden, och att härigenom för Utskottets arbeten beredes en stor tidsvinst emot om Utskottets ledamöter sjelfve skulle förskaffa sig dessa upplysningar. Nu har Statskommissarien Johansson både vid denna och flera föregående riksdagar haft detta uppdrag, hvilket han fullgjort på ett sätt, att Utskottet dermed funnit sig fullkomligt tillfredsstäldt. Denne embetsman, hvilken, genom sitt biträde i Stats-Utskottet, förhindras att sköta sin tjänst i Statskontoret, torde emellertid nödgas bekosta aflöningen för sin vikarie, och jag är förvissad, att detta varit anledningen, hvarföre Riksdagen alltid beviljat ett särskildt honorarium åt den ledamot af Statskontoret, hvilken haft ifrågavarande uppdrag. Då detta arvode nu blifvit föreslaget till samma belopp som förra Riksdagen beviljade utan någon invändning, lär någon befogad anmärkning icke kunna göras emot Stats-Utskottets förfarande i denna del, och jag förmodar, att någon bland Stats-Utskottets öfrige ledamöter är i tillfälle att bestämdt upplysa, huruvida icke denne tjänsteman får sjelf bekosta aflöningen åt sin vikarie i Statskontoret, i hvilket fall det ju är alldeles nödvändigt att bereda honom en motsvarande ersättning för det biträde han lemnat ett Riksdagens Utskott.

Herr Hedlund: Det ligger en väsentlig vikt på den omständigheten, i afseende hvarpå Stats-Utskottets Herr ordförande tycktes vara något osäker, eller huruvida Statskommissarien Johansson sjelf får bekosta aflöning åt sin vikarie i Statskontoret. Jag har trott, att så icke vore fallet, då denne tjänsteman är af Kongl. Maj:t förordnad att fullgöra ifrågavarande uppdrag. Det förefaller mig nemligen något besynnerligt, att han skulle få vidkännas ett dylikt afdrag på sin ordinarie lön, då det arvode han kan af Riksdagen erhålla, är underkastadt en viss osäkerhet. Då emellertid Utskottets ordförande icke var säker på, huru härmed förhöll sig, finner jag deri en anledning att yrka återremiss af Betänkandet.

Herr Björck: Jag tror det icke vara skäl att betrakta denna fråga från den synpunkt, som den siste talaren gjort. Det uppdrag den ifråga-

varande tjänstemannen har, att tillhandagå Stats-Utskottet med erforderliga upplysningar, torde vara att anse såsom en honorariebefattning. Så har det åtminstone förut betraktats, och så lärer det väl också alltid böra uppfattas. Då man besinnar den ställning, Regeringens tjänstemän i allmänhet intaga till Representationen, torde det väl vara riktigast att, då Representationen begagnar sig af en sådan embetsmans biträde, ersättningen därför bestämmas med afseende på Representationens värdighet och uppdragets natur, och mindre med afseende å den person, af hvilken biträdet lemnas. Dessutom får man väl äfven taga i betraktande den ifrågasvarande personens ställning inom samhället och icke så mycket fästa sig vid, om han använder längre eller kortare tid för uppdragets fullgörande. Det är ju i livets alla förhållanden vanligt, att en högre ersättning måste beredas åt den, som befinner sig i en mera ansedd ställning, och därför förefaller det mig ganska svårt att nu göra en nedsättning i det häfdvunna arvodet för denna befattning. En annan sak vore, om Stats-Utskottet icke behöfde ett dylikt biträde; men så länge det är nödvändigt, torde det med Representationens värdighet och fördel vara öfverensstämmande, att en någorlunda anständig summa lemnas i honorarium därför, i likhet med hvad törut egt rum. Jag kan därför icke fästa något afseende på den ändring i Utskottets förslag, som af ett par talare blifvit ifrågasatt, utan yrkar bifall till Betänkandet.

Herr Nils Andersson: Då Kammaren nyss beviljat 1,000 riksdaler i gratifikation till Stats-Utskottets sekreterare för ärenden rörande Riksgäldsverket, torde det vara skäl att bifalla äfven denna gratifikation. För den, som icke varit ledamot af Stats-Utskottet, torde det icke vara så lätt att bedöma det arbete, Statskommisarijen Johansson haft i och för sin befattning att biträda Utskottet; men jag tror mig, med den erfarenhet jag har af Stats-Utskottets arbeten, veta, att de upplysningar, han meddelat rörande Statsverket, fullkomligt uppvägt de upplysningar, som erhållits af sekreteraren på Riksgäldsafdelningen i frågor angående Riksgäldskontoret, hvarföre jag icke finner skäligt att afslå Utskottets hemställan i detta Betänkande, utan yrkar bifall dertill.

Herr O. B. Olsson: Då man vet, att denne tjänsteman är af Kongl. Maj:t förordnad att tillhandagå Stats-Utskottet med upplysningar, förefaller det mig vara ganska obilligt och hårdt, att Representationen skall köpa dessa upplysningar med ett särskildt arvode. Statskommisarijen Johansson har ju, i följd af sin befattning såsom Statens tjänsteman, fullgjort detta uppdrag, och om han derunder varit befriad från att sköta sin tjänst uti Statskontoret, har han väl ingenting att klaga öfver, hvarföre jag anser denna gratifikation ganska väl kunna nedsättas, och således instämmer uti Herr Jöns Pehrssons yrkande.

Herr Meijerberg: Då Kammaren redan beviljat gratifikationer åt Stats-Utskottets båda sekreterare samt dess öfrige tjänstemän, och deribland en gratifikation på 1,000 riksdaler till sekreteraren för riksgäldsärendena, synes det mig hvarken vara Representationen värdigt eller med

rättvisa och billighet öfverensstämmande att vägra den nu ifrågavarande gratifikationen, hvarföre jag yrkar bifall till Betänkandet.

Öfverläggningen förklarades slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, framställde Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på ifrågavarande gratifikationers nedsättande till halfva beloppet, och dels slutligen på ärendets återförvisande till Utskottet. Alla dessa propositioner besvarades med blandade ja och nej. Herr Talmannen förklarade ja öfvervägande för bifall till Utskottets förslag. Votering blef då begärd, i anledning hvaraf, och enär jemväl i fråga om kontrapositionen skiljaktighet förspordes och votering äskades, först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver Stats-Utskottets Memorial N:o 96 antager deras mening, som yrka, att den gratifikation, hvarom här är fråga, skall utgå med 500 riksdaler,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget yrkandet om Memorialets återförvisande till Utskottet.

Den öfver ofvanintagna proposition anställda omröstning utvisade vid sedlarnes öppnande, att 85 ledamöter röstat ja och 34 nej; hvadan hufvudvoteringen nu företogs enligt följande behörigen justerade och anslagna voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Memorial N:o 96,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är den gratifikation, hvarom i detta Memorial är fråga, af Kammaren beviljad att utgå med 500 riksdaler.

Denna sednare omröstning utföll med 81 ja och 45 nej; och hade Kammaren följaktligen fattat sitt beslut i enlighet med Utskottets förslag.

§ 8.

Föredrogs och bifölls Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Memorial N:o 6, angående arfvode till den hos Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet anställde sekreterare.

§ 9.

Förekom till behandling Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 10, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 3, rörande dels Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner till Riksdagen om ändringar i 6 och 7 §§ Regeringsformen, dels ock enskild motion om ändring i förstnämnda §.

Detta Memorial lades till handlingarne.

§ 10.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 98, i anledning af väckta motioner om reglering af enbets- och tjenstemäns aflöning m. m.

Utskottets hemställan å sid. 4, i anledning af Herr P. Östmans motion. Bifölls.

Utskottets hemställan å sid. 6, i anledning af Herr J. F. Kjellsons och Herr Ola Lassons motioner.

Härvid yttrade

Herr Bergström: Under ståndsriksdagarne tillkom det, såsom man vet, Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet — möjligen i sammansättning med Lag-Utskottet, om jag rätt minnes — att behandla motioner om ändringar i expeditionstaxan och det juridiska sportelväsendet. Då bemälda Utskott enligt nya Riksdagsordningen upphörde att finnas och dess funktioner öfverflyttades å de tillfälliga Utskotten, skulle deraf följa, att, i och med detsamma den nya Riksdagsordningen trädde i kraft, motioner af beskaffenhet som Herr Kjellsons borde behandlas af Tillfälligt Utskott. Vid förra riksdagen väcktes äfven en motion i ämnet af samme motionär som nu, Herr Kjellson, och af samma innehåll som den nu föreliggande. Denna motion remitterades till Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2, hvilket också afgaf Betänkande deröfver. Vid denna riksdag har likaledes inom denna Kammare en motion blifvit väckt om all expeditionslösens förvandling till stämpladt papper, och äfven den motionen remitterades till ett tillfälligt Utskott, nemligen Tillfälliga Utskottet N:o 5, som i afgifvet Betänkande afstyrkte bifall till motionen, och hvars berörda hemställan blef af denna högt ärade Kammare godkänd.

Nu föreställer jag mig, att gränsen emellan de ständiga och de tillfälliga Utskottens verksamhetsområden är, enligt Riksdagsordningen, så bestämdt uppdragen, att det är omöjligt, att samma fråga lagligen kan behandlas ena gången af ett tillfälligt och andra gången af ett ständigt Utskott, och än mindre torde detta kunna gå för sig vid en och samma riksdag. Då jag således anser Stats-Utskottet hafva varit obehörigt att taga befattning med ifrågavarande motion och förthy ämnar yrka afslag å Betänkandet, ber jag få åberopa ett precedensfall. Inom denna Kammare väcktes vid innevarande riksdag motion om sådan ändring i allmänna lagens stadganden rörande utsökning af fordringar, att kommun som erhållit undsättningslån och deraf utlemnat försträckningar åt kommunens enskilde medlemmar, skulle kunna med mindre omgång och kostnad, än för närvarande vore fallet, indrifva sina fordringar. Sedan denna motion blifvit remitterad till ett tillfälligt Utskott, som till följd af remissen lydaktigt aflät ett Betänkande och deri framställde förslag till lagförändring i äsyftad riktning, blef Utskottets Betänkande hos Kammaren föredraget, men då upplammade Kammarens ifver att se till, huruvida motionen blifvit af behörigt Utskott handlagd; och enär man fann, att så icke skett, ogillades Betänkandet, ehuru det torde hafva varit väl förtjent att vinna

större beaktande och sannolikt äfven gjort det, om Betänkandet kommit från Lag-Utskottet, såsom det der varit behörigt att handlägga frågan. Hvad nu angår det föreliggande Betänkandet, vill jag icke inlåta mig på sjelfva saken, utan anser mig böra på de formela skäl, jag här anført, yrka afslag derå.

Herr Grefve Posse: Jag föreställer mig, att den anmärkning mot Stats-Utskottets kompetens i detta fall, som af den siste talaren blifvit framställd, hade, för att kunna vinna afseende, bort göras vid remissen af de ifrågavarande motionerna. Då så emellertid icke skett, torde det nu vara för sent att framkomma med en dylik anmärkning. Jag hemställer emellertid, att Herr Talmannen måtte lemna upplysning, huruvida Första Kammaren ännu behandlat detta Betänkande, och i sådant fall hvilket beslut den i anledning deraf fattat.

I anledning af den sålunda gjorda förfrågan upplyste Herr Talmannen att, enligt hit ankommet utdrag af Första Kammarens protokoll för den 7 i denna månad, ifrågavarande hemställda blifvit af nämnde Kammare bifallen. Efter detta meddelande fortsatte

Herr Grefve Posse: Jag vågar tro, att Andra Kammaren kan lika väl som Första Kammaren anse Stats-Utskottet hafva varit behörigt att yttra sig i frågan, och då den föregående talaren förklarade sig icke vilja inlåta sig på sjelfva saken, och någon invändning således icke blifvit gjord mot sjelfva innehållet af Betänkandet, inskränker jag mig till att yrka bifall till detsamma.

Herr Friherre Liljencrantz:

Herr Staaff: Då Tillfälliga Utskottets No 5 Betänkande öfver den af Herr Bergström omtalade motionen rörande utsökning af undsättningslån förevar till behandling inom Kammaren, framställdes, såsom redan är nämnt, anmärkning deremot, att det Tillfälliga Utskottet tagit befattning med en sådan motion. Men å andra sidan erinrades äfven då, att en dylik anmärkning bort ske vid motionens remiss; derpå ville man dock icke höra, utan Kammaren förklarade då bestämdt, att, utan afseende derå att anmärkningen mot Utskottets behörighet icke skett förut, Betänkandet måste afslås, då det visade sig, att det blifvit afgifvet af ett Utskott, som dertill icke varit behörigt. Så resonnerade man då; men nu kan jag icke fatta, huru Grefve Posse och Friherre Liljencrantz i en alldeles likartad casus kunna anse sig oförhindrade att godkänna ett af obehörigt Utskott afgifvet Betänkande. Kanske Stats-Utskottet i detta fall skulle hafva större rättigheter, jag tror det icke, ty grundlagens mening är väl, att alla Utskott skola hållas i lika helgd, och då ett tillfälligt Utskott ansågs hafva försyndat sig så mycket genom att behandla en motion, som ej tillhörde det, lærer väl samma dom nu böra fällas öfver Stats-Utskottet, ty det torde få anses gifvet, att de ifrågavarande motionerna icke tillhöra Stats-Utskottets handläggning vidare, än att den ena
af

af dem i sista momentet handlar om anslag af vissa lönebelopp åt landssekreterare. Motionens öfriga delar äro bestämdt icke af beskaffenhet att falla under Stats-Utskottets pröfning. Nu vet jag visserligen, att Stats-Utskottet ofta brukar taga befattning med ärenden, som egentligen icke tillkomma det, och det är väl heller icke så underligt, men hvad hindrar då andra Utskott att göra på samma sätt? Jag minnes ganska väl några tänkvärda ord, som en talare, Herr Sjöberg, behagade yttra, när fråga var om det tillfälliga Utskottets nyssnämnda Betänkande. Han sade, att man borde vara i yttersta grad mån om att icke godkänna förslag, som framlades af Utskott, hvilka dertill icke voro behöriga. Jag åberopar nu dessa samma ord, och förstår icke hvarför man i ena fallet skulle handla annorlunda än i det andra. På dessa skäl instämmer jag i Herr Bergströms yrkande.

Herr Björck: Det förefaller mig besynnerligt, att en sådan invändning kunnat göras som den förste talaren framställt, då den ena motionen innefattar ett förslag, att en viss, till och med till siffran uppgifven aflöning skulle på stat uppföras för några tjenstemän, som nu aflönas med sportler, och då den andra motionen, eller den af Herr Kjelson väckta, innehåller, att "Riksdagen måtte besluta en allmän reglering af samtliga embets- och tjenstemäns aflöning samt dervid förordna, att alla sportler och lösen böra genom stämplat papper gäldas och till Statsverket redovisas, för att till aflöningarne användas." Om dessa motioner skulle bifallas, ligger det ju i sakens natur, att bestämda löner i stället finge anslås åt de tjenstemän, som nu hafva sportelinkomst, och vid sådant förhållande lärer det väl icke vara något annat Utskott än Stats-Utskottet, som med ärendet kan taga befattning. Ja, jag förstår icke, huru det kan vara möjligt att vrida Stats-Utskottet ur händerna frågan om anslag af löner, hvilka för närvarande icke utgå af statsmedel. Detta synes nu vara ett så direkt skäl för frågans behandling af Stats-Utskottet, att något vidare icke kunde behöfva anföras. Men det skulle icke vara svårt att framlägga flera andra skäl. Hittills har visserligen expeditiionsstaten ansetts falla under den ekonomiska lagstiftningen, men jag frågar: hvar finnes någon paragraf i grundlagen, som dertill lemmar medgifvande? För min del tror jag icke, att något stadgaande i sådan syftning kan uppvisas, utan det hittills följda förfarandet lärer väl bero derpå, att man i detta fall icke så noga fäst sig vid grundlagen. Det torde emellertid icke kunna förnekas, att förordningen om expeditiionslösen icke med rätta tillhör den ekonomiska lagstiftningen, och det är naturligtvis ganska nödvändigt för denna Kammare att icke till tillfälliga Utskott remittera andra frågor, än dem hvilka verkligen höra dit, ty Med-Kammarens rätt är deraf beroende. Man bör visserligen alltid se till, att en fråga blifvit behandlad af behörigt Utskott, men man har en särskild förpligtelse att se till detta, när det varit ett tillfälligt Utskott, som handlagt frågan, ty, såsom jag nämnde, Första Kammarens rätt är deraf beroende. Derföre tror jag, att det var alldeles riktigt, när denna Kammare härom dagen afslog det af ett tillfälligt Utskott afgifna Betänkande, hvarom Herr Staaff nyss nämnde, men det hindrar icke, att man, äfven under antagande att Stats-Utskottet

i detta fall varit obehörigt att taga befattning med dessa motioner, kan godkänna föreliggande Betänkande, som är afgifvet af ett ständigt Utskott; vid hvilket förhållande denna Kammare icke behöfver hafva den speciela omsorgen att icke förnärliga Med-Kammarens rätt. Nu är dock händelsen i detta fall, att de väckta förslagen äro rena Stats-Utskotts-frågor, och att Utskottet således har egt full kompetens att behandla dem.

Då någon anmärkning här icke skett annat än emot det formela, behöfver jag icke inlåta mig på sjelfva saken, utan yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Medin: Då man mot behandlingen af detta ärende anmärkt, att Stats-Utskottet icke skulle hafva varit behörigt att taga befattning dermed, vill jag endast tillkännagifva, att, enligt mitt förmenande, en dylik anmärkning är alldeles obefogad. och att det i alla händelser är för sent att nu framkomma dermed. Då jag, för min del, tror, såväl att motionerna blifvit i behörig ordning handlagda, som äfven att Utskottets hemställan utgår från en fullt riktig princip, yrkar jag bifall dertill.

Herr Carl Ifvarsson: För min del är jag af den åsigten, att ett och samma ämne kan blifva föremål för behandling såväl af ett tillfälligt som af ett ständigt Utskott, och att detta kan bero på den formulering, motionären gifvit sitt förslag. Jag tror åtminstone, att minsta hinder icke möter för Representationen, att i hvilken fråga som helst ingå till Regeringen med en underdånig anhållan om utredning, samt att Proposition i ämnet måtte till en blifvande Riksdag aflåtas. En sådan fråga kan naturligtvis tillhöra tillfälligt Utskotts behandling, om den icke afser något annat, men om den väckta frågan deremot kan inverka på statsregleringen för nästföljande år, är det klart, att den måste hänvisas till Stats-Utskottet, som har till uppgift att behandla allt hvad som angår statsregleringen. I enlighet med den åsigt jag nu antydte, uppträdde jag ock vid behandlingen af den fråga, Herr Staaff omnämde, till försvar för den åsigten, att det Tillfälliga Utskottet i det fallet varit fullkomligt behörigt. Af samma skäl tror jag, att de nu väckta förslagen kunnat hänvisas till ett tillfälligt Utskott, för så vidt nemligen meningen icke varit att redan för nästa år åstadkomma någon ändring i statsregleringen i och för vissa tjenstemäns aflöning. Den form, hvaruti motionerna äro affattade, synes emellertid innebära, att detta sednare varit af motionärerne ifrågasatt, och då får man icke klandra hvarken Kammaren för obehörig remiss eller Stats-Utskottet för dess åtgöranden i saken, hvarföre jag hemställer om bifall till Betänkandet.

Herr Ola Larsson: Såsom motionär i frågan vill jag upplysa Kammaren om anledningen, hvarföre min motion remitterades till Stats-Utskottet. I sednare momentet af densamma föreslås, att landssekreterarne må åtnjuta lön på stat i de större länen till belopp af 8,000 riksdaler och i de mindre af 5,000 riksdaler. Jag hemställer nu, om en sådan motion kunnat behandlas af ett tillfälligt Utskott. Jag tror det icke, utan då jag tvärtom är förvissad, att motionen blifvit handlagd af behö-

rigt Utskott, och jag icke kan annat än vara tacksam för det förslag, Utskottet framlagt, yrkar jag godkännande af hvad Utskottet hemställt.

Herr Bergström: Jag kan icke finna, att det lyckats de talare, som här uppräddt till försvar för Utskottets åtgärd, att bevisa hvad de velat bevisa. Grundlagen är tydlig och klar deruti, att Stats-Utskottet blott eger att befatta sig med uppgörande af statsbudgeten för den statsregleringsperiod, hvarom hvarje gång är fråga, d. v. s. nu för året 1869. Nog vet jag, att Stats-Utskottet är en Ivar Vidfamne, och att det är svårt att vrida ur dess händer hvad det en gång fattat tag uti; men det torde likväl vara skäl för Kammaren att något närmare öfverväga, om icke sådant i förevarande fall bör försökas. Herr Björck var vid sistlidne riksdag medlem af det tillfälliga Utskott, som behandlade Herr Kjellsons i samma ämne som det förevarande väckta motion. Herr Björck är en så gammal Stats-Utskotts-ledamot, att, om han funnit, att det Tillfälliga Utskottet fått till sig hänvisad en motion, som tillhörde Stats-Utskottets behandling, han otvifvelaktigt hade tillsett, likasom han bort tillse, att Tillfälliga Utskottet återlemnad motionen. Men han gjorde det icke, utan han var med Tillfälliga Utskottets öfrige ledamöter ense, att Utskottet borde behålla och behandla motionen. Vill man, såsom en talare gjort, betrakta expeditiöslösen såsom en art af beskattning, så har jag icke mycket emot en sådan uppfattning. Expeditiöslösen skulle naturligtvis då anses såsom en indirekt skatt; men med frågor om indirekta skatter eger icke Stats-Utskottet, utan Bevillnings-Utskottet, att taga befattning. Således kan icke heller på åberopade grund Stats-Utskottet anses kompetent att handlägga förevarande ärende, hvilket till sin egentliga beskaffenhet är en organisationsfråga.

Jag kan icke annat än fortfarande anse Stats-Utskottet hafva varit obehörigt att upptaga frågan till behandling och förnyar därför mitt yrkande om afslag å Betänkandet.

Herr Björck: Jag har visserligen icke mycket mera att i saken lägga till hvad som redan blifvit yttradt, men jag vill dock erinra derom, att den ene motionären åtminstone yrkat ett bestämdt lönebelopp för landssekreterarne; och huru en sådan framställning skulle kunna öfverlemnas till Bevillnings-Utskottet, kan jag fortfarande omöjligen inse. Saken rör en statsutgift, som måste blifva en följd af motionärens förslag; och nog är väl grundlagen tydlig deri, att detta är ett ärende, som tillkommer Stats-Utskottet att handlägga.

Hvad beträffar behandlingen af dessa frågor, finnas, såsom mig synes, tillräckliga skäl, hvarföre de förut blifvit behandlade som rent ekonomiska frågor. Nu kommer det an på, hurudan den af föregående talare omnämnda motionen vid förra riksdagen var beskaffad. Jag minnes det icke nu så noga. Möjligen afsåg den att till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig hemställan i saken, och der var således icke egentligen tal om någon statsutgift. Och om så är, kan jag ej inse, att någon inkonsequens i detta hänseende kan läggas mig till last. I allt fall är mitt handlings-sätt af hvad redan är sagdt fullkomligt förklaradt. Jag tror derföre icke,

att Herr Bergströms skäl äro hållbara, utan yrkar jag fortfarande bifall till Stats-Utskottets framställning i denna del.

Herr Rosenberg: Ser man blott på det slut, hvartill Utskottet kommit, kan den förste talaren möjligen hafva något skäl för sin åsigt, att motionen icke tillhör Stats-Utskottet. Men om man äfven något undersöker hvad motionerna verkligen innehålla, vet jag i sanning icke, huru man ens kan komma med ett sådant påstående. I Herr Kjellsons motion är, bland annat, föreslaget, att Riksdagen skulle besluta en allmän reglering af samtliga embets- och tjänstemäns aföning. Men jag frågar: Kan Riksdagen besluta en allmän reglering af tjänstemäns löner på grund af förslag af ett tillfälligt Utskott? För min del tror jag det icke.

Herr Ola Lassons motion åter handlar om fastställande af bestämda löner på stat för landssekreterarne; och denna fråga lärer väl icke heller kunna upptagas och prövas af ett tillfälligt Utskott. Jag anser derfore, att Stats-Utskottet haft full grundlagsenlig rätt att behandla motionen, och för min del godkänner jag hvad Utskottet hemställt.

Herr Bergström: Jag vill blott i korthet tillkännagifva, att jag funnit Herrar Rosenberg och Ola Lasson hafva talat så vist, att jag måste förklara mig deraf öfvertygad.

Öfverläggningen var slutad och Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 42, i anledning af väckta motioner angående förändrade föreskrifter i fråga om förlagslåns intecknande och betalningsrätt.

Det af Utskottet å sid. 11—13 framställda förslag till författning angående underpant i lösegendom, blef, enligt derom fattadt beslut, i sin helhet föredraget. Rörande detta förslag yttrade:

Herr Ribbing: Med rättighet till inteckning i effekter för erhållande af förlagslån menas, som bekant, rättigheten att lemna inteckning i inventarierna för sin rörelse eller i produkterna af densamma. Är åter den som önskar belåna lös egendom icke näringsidkare, blir det naturligtvis endast fråga om rättighet för honom att lemna inteckning i hvilken sin lösegendom som helst; detta är hvad man kallar rättighet att lemna underpant, utan vidare bestämning, och hvad Utskottet föreslagit. Det kan icke nekas, att allt detta mycket lätt kan föranleda till oärlighet, processer och trassel, beroende derpå, att om låntagaren afyttrar sin egendom till annan person, inteckningshafvaren icke kan göra sin rätt gällande mot innehafvaren såsom i fråga om fast egendom, der inteckningarna medfölja fastigheten och öfvertagas af köparen, och detta har ock varit ett skäl mot medgifvande af rättighet till sådana lån och inteckningar i lös egendom. Emellertid finnas de enligt gällande lag medgifna för vissa näringar, såsom t. ex. bergsbruk, och vid sådant förhållande är det naturligt, att äfven andra näringar kunna önska att blifva delaktiga af samma för-

mån. Det är ock till begäran om sådan rätt till förlagsinteckning man i denna fråga inskränkt sig, då Herr Schartau velat hafva rättigheten till dylik belåning utsträckt blott till hvar och en, hvars verksamhet utgår på råämnens förädling, och Herr Kock derjemte till jordbrukare. Medgifvas måste ock, att detta lånesätt, sålunda begränsadt, kan vara en hjälp för näringsidkare, som behöfva kredit för förlagskapital; att det blir en hjälp för *produktionen*, och att, då det redan är tillerkändt vissa näringar såsom rättighet, intet tillräckligt skäl finnes att bevilja samma rätt äfven åt de öfriga, och jag vill derföre ock bifalla förslaget så till vida. Men deremot har jag reserverat mig mot den ifrågavarande rättighetens utsträckning till hvem som helst. Dervid förekommer nemligen samma osäkerhet som vid teckning i förlagslån, men icke motvigen af den nytta, som vissa näringsgrenar af dem kunna hafva. Rättigheten till tecknande af löseegendom, så obegränsad som föreslagits, skulle endast blifva ett nytt stöd för *konsumtionskrediten*, som redan hos oss är allt för utsträckt. Man har visserligen sagt, att lösoreköpen genom underpantsrätten skulle undvikas eller åtminstone förminska, men om dessa också äro ett ondt, så vill jag derföre dock icke med min röst bidraga till skapande af ett nytt ondt för att undanröjda det. Jag vill således hafva rättigheten till tecknande af löseegendom inskränkt till näringsidkare i form af förlagslån. Jag önskar att få förslaget omarbetadt i denna syftning och yrkar derför återremiss.

Herr Orre: Vid granskningen af förevarande lagförslag torde man finna, att detsamma griper ganska djupt in i våra kreditförhållanden. Så länge 1855 års förordning om lösoreköp kvarstår, anser jag emellertid nämnda förslag vara obehöfligt; och jag befarar derjemte, att detsamma endast skall bidraga till att ytterligare undergräfvä förtroendet. Vi torde alla känna, att 1855 års förordning i allmänhet icke haft några särdeles välgörande verkningar och att, om en blifvit gynnad, har en annan blifvit skadad. Såsom exsekutor kan jag intyga detta förhållande. Nu är i § 1 här föreslaget, att man skulle få pantförskrifva hela sin löseegendom. Jag hemställer till Er, mine Herrar, hvarthän ett sådant stadgande skulle leda. Vi hafva helt nyligen sett, att i Stockholm öfver 100 personer blifvit inkallade att befästa sina lösoreköpsafhandlingar med ed, emedan det befarats, att de försålt sin lösa egendom endast för att slippa betala kommunalutskylderna och afgifterna till Kronan. Detta har skett under nuvarande förhållanden. Men det här framlagda lagförslaget afser att medgifva inteckningsrätt icke blott till säkerhet för förlagslån utan för gäld i allmänhet. Mitt förmenande är derföre, att den författning, som här föreligger till Kammararens granskning, skall verka skadligt; och jag får fördenskull, med åberopande jemväl af de skäl Herr Professor Ribbing nyss anfört, yrka afslag å Betänkandet.

Herr Hedlund: Det är nu rätt många år, sedan Johan Gabriel Richert föreslog den lag, hvarom här är fråga. Han fällde deri, bland annat, ett yttrande, hvilket hedrar honom såsom rättslärd och människa. Han sade nemligen: "att här gäller det att inom den ekonomiska verlden tillse icke blott, huru den rike skall blifva mera rik, utan äfven huru den

fattige skall blifva mindre fattig“. Han visade, huru den obemedlade, genom att ställa någon del af den personliga lösegendomen till säkerhet för nytt lån, kunde bereda sig möjlighet att vidare utveckla sin rörelse, och han anförde den af honom förordade lagstiftningen såsom en motsats mot dessa förhatliga lösöreköp, hvilka nu äro gängse och genom hvilka, då någon pro forma sålt till en annan person sina lösören, han derigenom beröfvar sina öfriga fordringsegare deras rätt att ur dem njuta betalning; hvaremot, då en person fått lån mot pant, panten, i händelse af uteblifven liqvid, skall realiseras och dess öfverskjutande värde kommer öfrige borgenärer till godo. Det gäller nu att söka förekomma ett dylikt svikligt förfarande, och Lag-Utskottet anser just, att det här framlagda förslaget skall vara betryggande emot dessa falska pantförskrifningar, hvilka icke heller kunna blifva möjliga af de skäl jag nyss anför.

Man har så mycket fäst sig vid borgenssystemens vådor, och man har klandrat, att det får fortfarande bibehållas. För min del har jag alltid sagt, att borgenssystemet *måste* fortfara, så länge man icke eger att ställa säkerhet i lösören. Det finnes personer, hvilka ega hundratusentals riksdaler i lösören, men som icke på dem kunna få en enda skilling. Hvilken utväg skola de då begagna, om de behöfva lån, än att anlita en annans namn, en annans förtroende.

Förslaget är, efter mitt förmenande, så viktigt, att det kan sägas vara en bland de mest välgörande och för landets ekonomi helsobringande författningar, som Riksdagen förehaft till pröfning; och om den äfven kan missbrukas, torde dock missbruken icke kunna uppvägas mot dem, som för närvarande bedrifvas med lösöreköp. Den, som lemnar lån mot sådan pant, eger ju att tillse, om han derigenom blir betryggad i sin rätt eller icke. Jag tror ej, att lagstiftningen bör förmena mig att göra det. Lagstiftningens skyldighet är att betrygga långifvarens sakrätt till panten, men icke att förmena den enskilde att inlåta sig i sådana öfverenskommelser.

Utän att ingå i något bedömande huru Lag-Utskottet löst denna uppgift, hyser jag likväl det förtroende till de rättslärde i Utskottet, att jag på deras auktoritet antager hvad de föreslagit såsom godt och nyttigt; och anhåller jag hos Herr Talmannen om proposition i sådan syftning.

Herr Ahlgren: Sedan i 17 kapitlet 7 § Handels-balken af 1734 års lag förmånsrätt medgifvits för den, som gifver någon förlag att dermed drifva bergsbruk eller andra sådana verk, sålunda att förlagsman njuter förmånsrätt i det, som dermed tillverkad är; så har samma stadgande sedermera, förnämligast under 1700-talet, blifvit närmare utveckladt och formuleradt, hvad angår förlag med bergs- och brukshandteringen i Kongl. Förordningen den 24 Februari 1748, samt i afseende på förlag för manufaktur, fabriker och handtverkerier i manufaktur- och handtverksprivilegierna den 29 Maj 1739 och hallordningen den 2 April 1770, med flera författningar. På grund af dessa lagstadganden åtnjutes förmånsrätt i vissa fall endast i de tillverkade varorna, då i andra fall samma rätt utsträcker äfven till de i och för tillverkningen befintliga metaller, mineralier och råämnen. Sålunda bör bemärkas, att de stadganden, som utkommit i och för beredande af säkerhet för förlag, ehuru

afseende i viss mån likartade förhållanden, icke sins emellan öfverensstämma. Bestämmelserna äro jemväl olika med afseende å det verk eller det ändamål, hvartill förlaget blifvit lemnadt. Då inteckning till säkerhet för förlagslån i vissa fall skall meddelas hos magistrat, är deremot i andra fall Kongl. Kammarkollegium för sådana ärenden rätt forum. Redan för tjugu år sedan, vid 1847—1848 årens riksdag, behandlade Rikets Ständer en Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, hvarigenom åsyftades att i en författning sammanföra de om förlagsinteckning gällande bestämmelser, hvilka fortfarande befinna sig uti en, jag vågar nästan säga, beklagensvärd oreda; men till Kongl. Maj:ts Proposition lemnade icke Riksdagen sitt bifall; och har frågan sedan nyssnämnde tid visserligen blifvit behandlad såväl vid 1860 som 1865—1866 årens riksdagar, men derföre icke ännu vunnit sin lösning. Genom nu föreliggande förslag till författning skulle upphäfvas alla nu gällande stadganden om förlagsfordringars intecknande och betalningsrätt, samt en författning angående underpant i lös egendom i stället utfärdas, hvarigenom försträckningsgifvare erhålla säkerhet i pantgifvarens lösegendom, utan att denue sistnämnde behöfde samma egendom från sig lemna.

Om jag rätt uppfattade en föregående ärad talares anförande, gick detsamma derpå ut, att ifrågavarande panträtt blifvit för långt utsträckt; men jag frågar Eder, mine Herrar, hvar skall gräusen sättas? Att inskränka ifrågavarande lagbestämmelser om underpant till förslag för de näringar, som redan äro berättigade att genom förlagsinteckningar bereda sig tillgångar för att drifva en rörelse, för hvilken ofta fordras mindre kapital, än för en rörelse, för hvilken icke så beskaffadt lån laglikmätigt får tagas, kan hvarken anses vara med billighet eller rättvisa öfverensstämmande. Mången idkar jordbruk, på grund af innehafvande arrende, samt är i saknad af egen fastighet, genom hvars intecknande penningar kunna anskaffas. Lån erhålles numera i allmänhet icke utan säkerhet. Jordbrukaren eller annan industriidkare läser icke utan största olägenhet kunna någon afsevärd del af sin lösegendom från sig lemna såsom pant. Hvilken fördel vore det ej då, om erforderligt förlagskapital, större eller mindre, kunde anskaffas mot underpant i lösegendom, med rättighet för gäldenären att af samma lösegendom fortfarande vara i besittning. Så länge den såsom underpant lemnade lösegendomen fanns i gäldenärens besittning, kvarstod säkerhet för fordringsegaren, hvilken antagligen i allmänhet skulle få se sig för, att de befarade bedrägerierna, hvilka af en föregående talare blifvit antydda, icke så ofta skulle ifrågakomma. Genom ifrågavarande lag afses dessutom att åt långgifvaren öfverlemna bedömandet så väl af beskaffenheten af den säkerhet, som honom erbjudes, som ock gäldenärens redlighet och egenskaper i öfrigt; men icke att försöka inlägga något stadgande mot befarade bedrägerier, med hvilka strafflagen och icke civilagen hafva att skaffa.

Att, såsom jemväl är vordet yttradt, konsumtionskrediten skulle befrämjas genom ifrågavarande lag, vågar jag betvifla. Redan nu inträffar ofta, att personer, för liqviderande af en skuld eller afhjelpande af tillfällig förlägenhet, nödgas antingen genom ren försäljning eller s. k. lösöre köp större eller mindre del af egande lösegendom, stundom till

underpris, föryttra, hvilken utväg säkerligen rätt ofta skulle kunna undvikas, om en lag utkomme i den syftning förslaget innehåller.

Ej må stadgandet att såsom underpant gifven lösegendom endast medför säkerhet, så länge samma egendom är i gäldenärens besittning, anses vara någonting så alldeles nytt i vår lagstiftning; ty så föreskrives exempelvis i 17 kapitlet 5 § Handelsbalken, att husvärd med flere ega förmånsrätt "af det gods, som i huset är".

Under den korta diskussion, som hitintills egt rum, hafva, enligt min åsigt, icke några giltiga skäl för afslag å ifrågavarande förslag blifvit anförda; hvadan jag för min del, utan att nu vidare taga Kammarrens tid i anspråk, yrkar bifall till det Utlåtande, Lag-Utskottet afgifvit.

Herr Björck: Jag vill blott i korthet tillkännagifva, att jag för min del instämmer i Lag-Utskottets förevarande Betänkande. Jag skulle visserligen kunna gilla en del af de betänkligheter deremot, som här sökt göra sig gällande; men jag anser det vara af en så stor vikt för industrien och krediten, att lagstiftningen om förslag vinner fasthet och klarhet, som den nu saknar, att detta mål, då det nu synes vara på väg att kunna uppnås, icke längre bör sättas tillbaka. Vid en föregående riksdag har jag ock inom Borgare-Ståndet väckt motion i samma ämne. Jag ville icke då gå så långt, som Lag-Utskottet nu gjort, emedan jag fann allmänna meningen icke vara mogen för förändringen, men jag afsåg, att åtminstone få klart, hvad den nuvarande lagskipningen om förslag lemnat obestämdt. I det förslag, som här föreligger, finnes nu en utväg att vinna rättelse i detta förhållande; och då det måste medgifvas, att flera andra samhällsmedlemmar borde hafva samma rätt att begagna underpantinstitutionen, som här blifvit föreslagen för alla, tror jag, för min del, att detta Betänkande bör godkännas; och är jag öfvertygad, att det lagförslag, som deruti innehålles, skall medföra nytta.

På den frågan, om krediten bör grunda sig hufvudsakligen på den personliga redbarheten eller icke fast heldre på all den realitet, som kan åstadkommas, vill jag för tillfället icke inlåta mig; men jag tror i allt fall, såsom jag nyss nämnde, att så många fördelar kunna vinnas genom detta Betänkande, att man bör antaga det; och för min del tillstyrker jag bifall.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen upptog de yrkanden som blifvit gjorda, dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå och dels slutligen på återförvisande till Utskottet af ifrågavarande lagförslag. Propositioner framställdes i nu nämnda ordning å dessa yrkanden, af hvilka den som afsåg bifall till Utskottets förslag förklarades hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering blef då begärd, och för densammas anställande uppsattes nu, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som godkänner det förslag till författning angående underpant i lösegendom, hvilket blifvit af Lag-Utskottet afgifvet i dess Utlåtande N:o 42,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande förslag af Kammaren afslaget.

Omröstningen utföll med 56 ja och 39 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Utskottets båda hemställanden å sidan 13 rörande förändrad lydelse af 9 Kap. 9 § och 17 Kap. 7 § Handelsbalken.

Biföllos.

§ 12.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Betänkande N:o 101, med förslag till sammanjemkning i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om indragning till Statsverket af samtliga åt civile embets- och tjenstemän upplätta boställen.

§ 13.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 102, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående dispositionen för framtiden af den Kronan tillhöriga, f. d. Ridderstolpeska egendomen vid Skeppsbron.

Utskottets förra hemställan sidan 10.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: Till en början anhåller jag att få i största korthet meddela en historik öfver den här förevarande frågan.

Sedan Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nådiga Proposition beslutat, att den ifrågavarande egendomen skulle å auktion försälgas, dock ej under ett pris af 120,000 riksdaler, så erhöi vid förnyad pröfning af ärendet inför Kongl. Maj:t, och sedan behovet af nya embetslokaler under tiden gjort sig allt mera kännbart, Öfverintendents-embetet befallning att till Kongl. Maj:t inkomma med plan och kostnadsberäkning öfver de arbeten, som erfordrades för egendomens försättande i sådant skick, att densamma kunde för något Statens ändamål användas. Öfverintendents-embetet afgaf med anledning häraf till Kongl. Maj:t ett utlåtande, deruti Embetet tillstyrkte, att någon försäljning af huset icke måtte ske, och ungefär samtidigt, eller vid 1865 års riksdag, begärde Rikets Ständer, att, innan försäljning egderum, förnyad framställning om husets användande måtte af Kongl. Maj:t till Riksdagen aflåtas. Sedan i anledning häraf, och efter det fråga uppstått om Telegrafverkets inrymmande i oftanämnda egendom samt Öfverintendents-embetet deröfver afgifvit yttrande och förslag, Kongl. Maj:t till 1867 års Riksdag hemställt, att egendomen måtte för Kronans räkning bibehållas och till nyssnämnda ändamål användas, förklarade Riksdagen, att den icke kunde bifalla den Kongl. Propositionen, och uppgafs såsom skäl härtill hufvudsakligen, att dessförinnan borde vara utredt, om icke Post-

och Telegrafverken skulle kunna sammanföras i samma lokal. Vederbörande hördes ånyo och visade, att det ifrågavarande huset icke lemnade utrymme åt dessa båda verk, hvarefter Öfverintendents-embetet erhöll befallning att uppgöra förslag för husets användande till embetslokaler åt Telegrafverket och några af de mindre embetsverk, för hvilka embetsrum nu förhyras. Sedan Öfverintendents-embetet i anledning häraf föreslagit, att huset, för en kostnad af 107,500 riksdaler, skulle ombyggas och upplåtas, förutom åt Telegrafverket, jemväl åt Krigshofrätten och Skogsstyrelsen, så har Kongl. Maj:t, som gillat detta förslag, derom till Riksdagen aflåtit Proposition, och nu har Stats-Utskottet afstyrkt densamma — af brist på utredning. Någon vidare utredning vågar jag anse icke kunna åstadkommas, och om Riksdagen gillar Stats-Utskottets mening, hemställer jag, att Riksdagen sjelf ville söka att åt denna fråga gifva en lösning, ty någon ytterligare framställning i ämnet lärer väl icke från Regeringen vara att förvänta.

Jag ber nu emellertid att få ur ekonomisk synpunkt taga frågan i betraktande. De embetsverk, som äro föreslagna att i byggnaden inrymmas, betala för närvarande i hyror: Telegrafverket 5,475 riksdaler, Krigshofrätten 1,200 riksdaler och Skogsstyrelsen 650 riksdaler, hvilket sistnämnda belopp dock efter den 1 Oktober kommer att höjas till 800 riksdaler, sedan Styrelsen blifvit nödsakad att ombyta lokal. Det sammanlagda hyresbeloppet för de trenne embetsverken utgör således 7,425 riksdaler. Kostnaden för lämpliga embetslokalers anskaffande åt dem i det ifrågavarande huset utgör 107,500 riksdaler. Hyresbeloppen, 7,425 riksdaler, uppgå alltså till något öfver 7 procent på denna summa, och har Kongl. Maj:t förklarat sig vilja af handels- och sjöfartsfondens medel anvisa 82,500 riksdaler och af Riksdagen endast ifrågasatt ett bidrag af 25,000 riksdaler. Kan icke detta anses vara i sjelfva verket en god affär?

Stats-Utskottet har likväl afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition och det hufvudsakligen på trenne skäl: 1:o emedan Utskottet önskar, att frågan om Post- och Telegrafverkens förening först måtte blifva afgjord, helst sättet för egendomens inredning deraf kan vara beroende. Alla sakkunnige män, som i ämnet yttrat sig, hafva dock förklarat, att detta hus är otillräckligt för dessa tvänne embetsverk förenade; 2:o emedan Utskottet anser att det först bör utredas, om icke Telegrafverket skulle kunna inrymmas i Postverkets nuvarande lokal mot hyresättning åt de nuvarande boställsinnehafvarne. Men jag hemställer, om det kan vara lämpligt, äfven om denna lägenhet dertill lemnade utrymme, att förlägga vare sig Telegrafverket eller Postverket i lokaler belägna 2 trappor upp? 3:o och slutligen, emedan frågan om Krigshofrättens indragning förut borde afgöras. Det är mycket möjligt, att denna fråga kan få den lösning, som Utskottet tänkt sig, men det är *då* icke omöjligt att i den lokal, som varit för Krigshofrätten afsedd, inrymma något annat embetsverk. Jag vågar derföre tro, att Stats-Utskottets skäl icke äro af någon afgörande vikt. Det finnes i öfrigt flera andra embetsverk, för hvilka i närvarande stund lokaler förhyras, det är förhållandet med Topografiska korpsen, som har embetslokaler på tre ställen och betalar i hyra 2,600 riksdaler. Fråga är väl å bane att förena dessa på ett ställe och der-

emot förflytta Fångvårdsstyrelsen till en förhyrd lokal. Vidare är Kommerskollegium för närvarande inrymdt i enskildt hus, och om äfven detta kollegium skulle indragas och förvandlas till byrå under ett departement, så behöfves nödvändigt för detta ökad utrymme. Äfven Öfverståhållarembetet begagnar hyrd lokal. Jag tror mig hafva visat, att de embetsverk, som i huset skulle kunna inrymmas, betala så stora hyror, att de motsvara god ränta på det ifrågasatta kapitalet, och affären synes mig derföre vara så god, att ingen enskild man skulle vägra att derpå ingå. Här är visserligen ett annat förslag af Kongl. Maj:t framställt, nemligen att försälja egendomen; men detta är endast en nödfallsutväg, och jag fruktar att den leder till misshushållning. Egendomen är visserligen taxerad till 120,000 riksdaler, men innehåller i areal blott 8,000 quadratfot, och derpå står för närvarande ett hus, som, för att kunna användas, måste undergå en dyrbar reparation. För dess sättande i beboeligt skick, erfordras ett belopp af 98,000 riksdaler; och på denna utgift får en köpare vara beredd; vid sådant förhållande torde det icke bliwa lätt att derför få 120,000 riksdaler i köpeskilling. Snar reparation eller ombyggnad är emellertid nödvändig, ty sprickorna i murarne ökas med hvarje dag och bjelkarne i källrarne brista, så att ingen kan veta huru länge det kan dröja, innan huset är en fullständig ruin.

Jag hemställer derföre på alla dessa skäl, om icke Kammaren efter den utredning, som nu är lemnad, skulle vilja bifalla det i Kongl. Maj:ts Proposition äskade anslaget af 25,000 riksdaler, hvaraf 12,000 riksdaler att utgå under innevarande år.

Herr A. W. Nilson: Äfven jag tycker sannerligen, att nog många skrivelser redan blifvit till Kongl. Maj:t aflättna rörande det Ridderstolpeska huset, och kan ej finna det rätt lämpligt och passande att ännu en gång begära, att Kongl. Maj:t skall till Riksdagen inkomma med förslag angående lämpligaste sättet för denna egendoms framtida disposition. Det af Regeringen nu framlagda förslaget att öfverlåta huset till Telegrafverket synes mig hafva så många talande skäl för sig, att jag för min del ej kan annat än bifalla detsamma. Icke kan det vara lämpligt, att ett sådant verk allt fortfarande hålles på flyttande fot och inhyres i lokaler, som dels äro otillräckliga och dels för öfrigt i många afseenden olämpliga. För en så vigtig institution kan Staten icke på längden undandraga sig att tillhandahålla en stadigvarande bostad, och då nu ett lägligt tillfälle der-till erbjuder sig genom att åt densamma upplåta en byggnad, hvaraf Staten under en längre tid ej haft någon nämnvärd inkomst, och som vid en försäljning sannolikt icke skulle betalas särdeles högt, men som genom sitt läge är synnerligen passande till telegrafstation, så skulle det efter min tanke vara mindre god hushållning så väl att afhända sig denna tomt, som att låta den vara obegagnad och till ingen nytta. Jag tager för gifvet, att Staten ändock förr eller sednare måste skaffa en fast bostad åt Telegrafverket, och då vore väl så godt att redan nu besluta derom. Min tro är ock, att man svårigen skall kunna komma ifrån saken med någon särdeles mycket billigare kostnad, än den som nu är i fråga. Det är sagdt, att Telegrafverket möjligen skulle kunna inrymmas inom Postverkets hus. Den föregående ärade talaren har dock visat, att detta är omöjligt och de upp-

lysningar, jag härom kunnat skaffa mig, vitsorda äfven, att så är förhållandet, men äfven om det kunde ske, skulle likväl de kostnader, som blefve förenade med ett dylikt arrangement, icke blifva obetydliga, dels i och för inredningen och dels genom hyresersättningar till de Postverkets embets- och tjenstemän, som nu der hafva boställsrum. Då alltså ett afslag på den Kongl. Propositionen icke skulle leda till någon vinst för Statsverket, men deremot förorsaka Telegrafverket många och stora svårigheter, så föranlättes jag att yrka afslag å Utskottets Betänkande och bifall till det första alternativet af Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Lundström: Efter den sorgfälliga utredning frågan erhållit af föregående ärade talare finner jag mig föranlåten hemställa om afslag å Utskottets förslag och bifall till första alternativet i den nådiga Propositionen.

Herr Carl Hvarsson: Då denna fråga behandlades på afdelningen inom Stats-Utskottet, så gjorde sig den mening gällande, att, om Riksdagen nu lemnade sitt bifall till första alternativet i den Kongl. Propositionen, det kunde inträffa — hvad man äfven tog för gifvet — att denna byggnad, om den skulle blifva i enlighet med Propositionen inredd, endast skulle passa för Telegrafverkets, Skogsstyrelsens och Krigshofrättens inrymmande derstädes, men icke ega lämpliga lokaler för andra embetsverk. Man visste dock, att den frågan stod på dagordningen, huruvida icke Post- och Telegrafverken borde sammanslås, och man ville, i fall en sådan sammanslagning möjligen skulle komma till stånd, hafva frågan ännu en tid öppen för att afvakta tiden.

Vidkommande det andra alternativet, att egendomen skulle försälas, så trodde man i Utskottet, att, då sistlidna Riksdag uttalade sig emot en dylik försäljning, det icke lönade sig att nu framkomma med något förslag i den riktningen, hvidan Utskottet icke hade annat val än att föreslå frågans undanskjutande, till dess man en gång, då man skulle bebygga tomten, kunde vara säker på, att man byggde på ändamålsenligaste och lämpligaste sätt. För min del vill jag bifalla Utskottets förslag, men jag skall ännu heldre lemna min röst för egendomens försäljning, i fall Kammaren är villig besluta något sådant. Jag tror icke det har stor fördel med sig, att Staten bibehåller eller förskaffar sig flera egendomar, än som äro oundgängligen nödvändiga. Det förundrar mig också, om Andra Kammaren, som så enhälligt uttalat sig för Krigshofrättens indragning och enligt mitt omdöme icke har någonting emot Post- och Telegrafverkens sammanslagning, nu skulle besluta sig för att den ifrågavarande byggnaden skulle inredas till lämpliga lokaler åt, bland annat, dessa samma verk, Telegrafverken och Krigshofrätten, innan härmed i sammanhang stående frågor blifvit afgjorda.

Jag yrkar, som sagdt, bifall till Utskottets förslag, för såvidt icke Kammaren — hvilket synes mig mera önskvärdt — skulle vilja lemna sitt bifall till det andra alternativet i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition.

Herr Medin: Den, som följt med denna frågas behandling vid riksdagarna, kan icke anse annat än särdeles önskligt att komma till något

slut med densamma. Att försöka sälja den nu ifrågavarande tomten lärer väl icke stort löna sig, då Fullmäktige i Riksgäldskontoret så länge haft i uppdrag att afyttra den, men dock icke lyckats, ehuru väl denna tomt är en bland de vackraste i hela Stockholm. Under sådana förhållanden frågar jag, om det icke skulle vara skäl att på ett eller annat sätt genom reparation eller ännu heldre nybyggnad förändra tomten och den derå befintliga byggnaden, så att deruti några af Statens embetsverk kunde inrymmas. Jag vill icke bestämdt angifva hvilka embetsverk sålunda skulle inrymmas, men det är så många af dem som nu hyra lokaler, så att man icke behöfver vara rädd för att byggnaden ej blefve för det afsedda ändamålet till fullo upptagen. Och som jag således icke tror det vara skäl att Staten å ena sidan för rampris säljer sina egendomar, under det att den å andra sidan får betala stora hyror för en mängd embetsverk, till hvilkas begagnande den ej kan upplåta lokaler, så vill jag bifalla det första alternativet i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition.

Herr Friherre Gripenstedt: Jag föreställer mig, att något hvar numera finner lämpligt, att i denna fråga ett definitivt beslut fattas; och jag kan derföre inskränka mig att vid detta tillfälle endast taga i betraktande, hurudant detta beslut bör blifva.

Hvad då först angår det sednare alternativet i den Kongl. Propositionen, hvilket rör egendomens försäljning, så uttalade sistlidne Riksdag, som bekant, den åsigt, att egendomen icke kunde med någon fördel försäljas. Denna åsigt har också vid innevarande riksdag blifvit Stats-Utskottets, och äfven jag för min person delar densamma. Vidkommande åter det andra alternativet, eller att på lämpligt sätt använda tomten, har Utskottet deremot uppkastat skäl, hvilkas obetydliga vigt redan blifvit af Herr Chefen för Finansdepartementet ådagalagd. Jag vill derföre blott vända mig mot en aktad ledamot af Stats-Utskottet, Herr Carl Ivarsson, som yttrade, att denna Kammare skulle begå någon slags inkonsequens, om Kammaren fattade beslut om tomtens användning på det sätt, att Telegrafverket, Skogsstyrelsen och Krigshofrätten i den nya byggnaden skulle inrymmas, då Kammaren redan uttalat sig för en indragning af Krigshofrätten. Det är visserligen å ena sidan sannt, att Kammaren för sin del beslutat en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående indragning af Krigshofrätten, men lika sannt är ock, att, om denna skrifvelse skulle leda till åsyftadt resultat, många andra af Statens embetsverk finnas som sakna egna lokaler och sålunda kunna i stället för nyssnämnda embetsverk inrymmas i den ifrågasatta byggnaden. Detta skäl torde således förfalla. Hvad nu föreningen af Post- och Telegrafverken beträffar, hvilken man satt i sammanhang med förevarande frågas afgörande, så är här redan visadt, först att det nuvarande posthuset är otjenligt och otillräckligt att inrymma begge dessa vidlyftiga embetsverk, och vidare att, äfven om en sammanslagning af de begge verken skulle komma att ega rum, det icke är af någon egentlig vigt att de inrymmas i ett och samma hus; och då man i allt fall måste vara betänkt på en passande lokal åt Telegrafverket, så skulle den inredning, som i den ifrågavarande byggnaden för detta verk gjordes, aldrig kunna blifva ändamålslös. Det går nemligen icke an att låta Telegrafverket beständigt nöja sig med en för-

hyrd lokal, enär detsamma — hvilket är genom faktiska uppgifter ådagalagd — befinner sig i så stark tillväxt, att skötandet af dess på grund häraf ökade göromål icke kan vederbörligt betryggas, så länge verket saknar en själfständig lokal. Mig synes således icke heller denna invändning ega någon giltighet. Och då nu, såsom är nämndt, äfven förslaget i andra alternativet icke med fördel kan realiseras, så förekommer mig den konklusionen klar, att ett bifall till första alternativet är det enda, som bör blifva Kammarens beslut, så mycket mera som med beräkning af inbesparade hyresmedel ingen ekonomisk uppoffring dermed är förbunden, och då ett ideligt uppskjutande af frågans afgörande hvarken kan vara nyttigt eller med Riksdagens anseende förenligt.

Herr Grefve Posse: Jag vill visserligen medgifva, att denna fråga så ofta varit föremål för behandling från Representationens sida, att det vore särdeles önskligt att en gång komma till slut med densamma. För min enskilda del har jag vid såväl denna som föregående riksdagar varit af den tanke, att det vore för Statsverket fördelaktigast, om den ifrågasvarande egendomen kunde på något sätt försäljas. Jag har äfven den uppfattning af saken, att en sådan försäljning lätteligen borde kunna gå för sig, ty det är väl icke troligt annat, än att en egendom med ett så förmånligt läge skulle vara så begärlig här i Stockholm, att den kunde till ett tillfredsställande pris afyttras. Jag har likväl af frågans behandling vid sistlidne riksdag trott mig finna, att Representationen icke vore benägen för en försäljning af egendomen. Stats-Utskottets majoritet, som delade denna uppfattning, hade således ingenting annat än att se till, huruvida det förslag för egendomens användande, som i den nädiga Propositionen blifvit framställt, var fullt tillfredsställande. Vid pröfningen häraf har hos Utskottet de betänkligheter uppstått, som uttalats i motiveringen af det nu föreliggande Betänkandet. Jag har dervid en ytterligare betänklighet att tillägga, den nemligen att det vore temligen inkonsekvent handladt af Representationen — genomträngd som den är af den förhoppningen, att en inskränkning i våra embetsverks antal är att emotse och att i följd deraf ett mindre utrymme kommer att för dem blifva behöfligt — att nu anslå medel till förökande af förutvarande embetslokaler. Jag känner äfven till, att en del embetsverk hafva större lokal än de behöfva, hvarpå jag såsom exempel kan nämna Fångvårdsstyrelsen, och jag tror att, genom en noggrann undersökning af de embetslokaler, som nu stå till embetsverkens disposition, samt genom ett ändamålsenligt ordnande af denna tillgång, Staten skulle kunna bereda tillräckligt utrymme för de embetsverk, som i den ifrågakomma byggnaden man har för afsigt att inrymma. Jag må visserligen tillstå, att det förekommer ganska lockande att bifalla den Kongl. Propositionen, då den deri äskade summan är så obetydlig i förhållande till det resultat som åsyftas, men man måste betänka, att i afseende å de medel, som nu äro att tillgå i den s. k. handels- och sjöfartsfonden, det ingalunda är gifvet, att en kommande Riksdag, i likhet med denna, lemnar Regeringen fri dispositionsrätt öfver denna fond. Det vore ock, i min tanke, synnerligen önskligt, om Post- och Telegrafverken kunde i en gemensam lokal inrymmas, och jag tror, att det nuvarande posthuset icke är för litet för dessa båda verks expeditioner,

äfvén om plats der icke finnes för de begge styrelserna. Jag anser det nemligen icke nödvändigt, att ett embetsverks styrelse har sina sammanträden på samma ställe, der verkets expedition är inrymd.

Af de skäl, jag haft äran andraga, finner jag mig föranlåten att förorda bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: Med anledning af den siste ärade talarens yttrande ber jag att få fästa uppmärksamheten på, det jag ingalunda sagt, att den del af kostnadssumman för den ifrågavarande nybyggnaden, som skulle tagas ur handels- och sjöfartsfonden, icke skulle bestå af allmänna medel och utgöra en uppoftning; tvärtom uppställde jag min beräkning just på hela kostnadsbeloppet, 107,500 riksdaler, och visade, att de hyror, som nu betalas för ifrågavarande verk, motsvara en ränta af något öfver sju procent. Jag yttrade blott, att af dessa 107,500 riksdaler Regeringen hade 82,500 riksdaler af handels- och sjöfartsfondens medel för ändamålet disponibla, och att således Riksdagen nu icke behöfde anslå högre belopp för detsamma än 25,000 riksdaler.

I likhet med samme värde talare önskar äfvén jag, att all möjlig besparing i afseende å förhyrande af lokaler för embetsverken må kunna iakttagas, men jag vågar försäkra den värde talaren, att icke särdeles mycket kau i denna riktning åtgöras, så vida de respektive embetsverken skola kunna nöjaktigt sköta sina arbeten; att den stora mängd af embetsverk, som nu förhyra lokaler i enskilda hus, skulle kunna i Kronans egenommar inrymmas, är omöjligt. Sedan för kort tid sedan det boställe, som hittills disponerats af Chefen för Landtförsvarsdepartementet, blifvit indraget, så har derstädes lemnats plats åt tvänne embetsverk, hvilka förut hyrde lokaler i staden, nemligen Öfverintendentsembetet och Serafimerordensgillet. De embetsverk, som nu begagna förhyrda lokaler, äro Kommerskollegium, Skogsstyrelsen, Krigshofrätten, Telegrafverket, Topografiska korpsen och Öfverståthållare-embetets kansli.

Jag tror, som sagdt, att det icke är möjligt inrymma dessa embetsverk i de Statens lokaler, som nu disponeras af öfriga embetsverk, och förglömmér ej dervid att iakttaga all den sparsamhet, hvarpå Representationen eger anspråk. Efter hvad jag af sakkunniga personer inhemtat och själf kunnat bedöma, är det derjemte alldeles överkställbart att bereda plats åt Post- och Telegrafverken i den byggnad, som nu är ifrågasatt att uppföras, såvida man nemligen vill tillgodose någon bekvämlighet för de arbetande tjenstemännen, och framför allt den lätthet och bekvämlighet i expeditionen, som allmänheten har rätt att fordra. Hela tomten innehåller nemligen icke mera än 8,000 qvadratfot, hvadan hvar och en torde inse, att det icke låter tänka sig att på ett så litet område ordna så, att tvänne verk af den vidlyftiga beskaffenhet som de nyssnämnda der skulle kunna inrymmas. Om man nödvändigt vill sammanföra dessa båda verk, måste man vara beredd på att anslå betydliga summor för uppbyggande af ett särskildt palats, i hvilket post- och telegrafexpeditionerna kunna få utrymme. Något dylikt har jag dock icke velat sätta i fråga.

Hvad slutligen beträffar Krigshofrätten, så vill jag för ett ögonblick antaga, att denna domstol kommer att i en snar framtid indragas. Men deruti ser jag icke något hinder för, att man i det nya huset i så fall

kan inrymma ett annat af de embetsverk, som sakna egen lokal; ty huset kan ju så inredas, att det passar för hvilket mindre embetsverk som helst.

Jag anser fortfarande, att Kammaren bäst tillgodoser det allmännas intresse genom ett bifall till den Kongl. Propositionens första alternativ.

Herr Rosenberg: Under den tid jag deltagit i riksdagsförhandlingarne har denna fråga så många gånger förekommit, att den i sanning nu börjar blifva alltför tröttsam. Jag anser äfven, att det icke svarar mot Riksdagens värdighet att ingå till Regeringen med en ny underdång skrifvelse och begära en ytterligare utredning, då man nemligen, enligt mitt förmenande, fått tillräckligt många Kongl. Propositioner i denna riktning. Frågan befinner sig nu på den ståndpunkt, att efter mitt förmenande ett beslut bör af Riksdagen fattas, antingen i öfverensstämmelse med det första eller med det andra alternativet af den nådiga framställningen. Gerna skall jag för min del ingå på det andra alternativet om husets försäljning — ty nog kan det säljas, om man icke frågar efter hvad man får för det — om jag icke befarade, att Staten, om den afhänder sig denna tomt, snart nog nödgas köpa en annan i och för det nu ifrågasatta ändamålet. På dessa skäl, hvilka Herr Medin jemte flere talare ytterligare utvecklat, hemställer jag om bifall till första alternativet i merbemälda Kongl. Proposition, på samma gång jag tillkännagifver att, hurudant beslut i frågan än kommer att fattas, jag icke vill vara med om att aflåta en ytterligare skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Herr *Johannes Andersson* och Herr *Hedengren* instämde.

Herr Friherre Alströmer: Jag kan icke finna med god hushållning förenligt, hvarken att Staten afhänder sig denna egendom eller längre uppskjuter denna frågas afgörande. Att afhända sig en egendom, som i själfva verket för Staten eger så stort värde genom sin förträffliga och till embetsverk passande belägenhet, kan icke vara tjenligt, helst då man vet att den skulle illa betala sig vid en försäljning; och icke kan heller ett uppskjutande af denna fråga, hvilket är detsamma som ett uppskjutande af den ifrågavarande byggnadens iståndsättande, leda till annat än förlust för Statsverket, då denna byggnad, sådan den nu är, icke kan till något begagnas, och då Staten årligen utbetalar betydliga summor i hyresmedel för embetsverk, som sakna egen lokal. Dertill ber jag att få fästa uppmärksamheten på en ytterligare omständighet.

Denna Kammare beslutade på förmiddagen med en betydande majoritet, att en mängd embetsverk skulle förenas under statsdepartementen. Skulle så inträffa, skulle en gång en större del af de förvaltande verken förenas under departementen, så vore det särdeles ändamålsenligt att ega en lokal, i hvilken alla dessa verk kunde inrymmas — ty det var väl icke meningen förlägga dem på särskilda ställen — och under sådan förutsättning bör Staten, enligt mitt förmenande, hålla någon byggnad i beredskap för detta ändamål, så mycket mera som ganska få af Kronans nuvarande hus lämpa sig för detsamma.

Slutligen

Slutligen vill jag nämna, att ett bifall till första alternativet i den Kongl. Propositionen icke kunde lända till någon förändring i statsregleringen. Stats-Utskottet har nemligen i sitt Betänkande N:o 106 med afseende härå hemställt, "att, derest något anslag för f. d. Ridderstolpeska husets ombyggnad varder af Riksdagen beviljadt, att under år 1869 utgå, ett motsvarande belopp må bland extra ordinarie anslagen under sjunde hufvudtiteln till utgående från Statskontoret uppföras, samt att den s. k. statsfyllnadssumman likaledes må med enahanda belopp tillökas." Således har Stats-Utskottet redan föreslagit åtgärder, som böra vidtagas, i fall första alternativet bifalles, och i följd deraf 12,000 riksdaler redan under år 1869 komma att för ändamålet utgå, så att sålunda intet hindrar Kammararen att nu antaga förslaget i detta alternativ, hvilket jag för min del yrkar.

Herr *Anders Jonsson* instämde.

Herr *Jöns Pehrsson*: Skulle i denna byggnad icke kunna inrymmas flera embetsverk än Telegrafverket, Skogsstyrelsen och Krigshofrätten, så vore det sannerligen klokast, att Staten skänkte bort densamma. Ty räkna vi årliga räntan endast på omkostnaderna för husets fullständiga omändring till att kunna lemna plats åt dessa trenne verk, hvilka omkostnader uppgå, enligt uppgjort kostnadsförslag, till 107,500 riksdaler, så utgör detta räntebelopp efter 6 procent en summa af 6,450 riksdaler — och detta är mera än de nyssnämnda embetsverken betala i årlig hyra för de lokaler de nu begagna. Och detta oaktadt har jag icke i denna beräkning intagit räntan å hvad byggnaden med tomt nu kan vara värd och hvad man skulle få för den, om den såldes. Den är uppskattad till 120,000 riksdaler. Icke heller har jag beräknat, hvad det kostar att underhålla Statens hus; men att det icke går af för en spottstyfver, det har man oräkneliga gånger erfarit, och tror jag i detta fall vi icke behöfva gå längre än till sjelfva den byggnad, i hvilken vi nu befinna oss.

Att inkomma till Kongl. Maj:t med en ny skrifvelse i ämnet anser jag icke tjenligt, ty frågan är förut tillräckligt utredd. Det aldri bästa vore, om man kunde få byggnaden såld; och anser jag, att man kunde vara belåten med t. ex. halfva summan af taxeringsbeloppet, eller 60,000 riksdaler. För öfrigt är det min åsigt, att våra embetsverk i allmänhet disponera alltför stora lokaler, och att de, utan förfång för sina arbeten, kunde packa sig något tillsammans. Vi behöfva blott se på det hus, Kammarkollegium begagnar; det är en mycket stor byggnad, och jag tror, att det väl icke vore omöjligt, att Kammarkollegii göromål skulle kunna skötas lika bra, om de gode Herrarne i kollegium ville sammapacka sig något, så att de toge litet mindre utrymme.

En sak till måste jag andraga, och denna är, att jag är mycket rädd för, att, om det också nu heter att kostnadsförslaget icke uppgår till mera än 107,500 riksdaler, det kan inträffa efter ett par riksdagar, att en ytterligare nådig skrifvelse underrättar Representationen om, att denna summa befunnits otillräcklig, och att nya medel måste för det afsedda ändamålet anslås. Sådant har händt förr, och tror jag, att det mycket väl

kan hända en gång till. På grund häraf ber jag att få bifalla Utskottets förslag i första punkten, men anhåller, att andra punkten, angående en skrivelse till Kongl. Maj:t, ändras så, att denna skrivelse icke kommer att innefatta något annat än en önskan, att Ridderstolpeska huset måtte försäljas så snart som möjligt.

Herr Lönnberg: Nästan alla talare, som här yttrat sig, hafva varit af den mening, att denna fråga så ofta förevarit, att nu tiden vore inne för att fatta definitivt beslut i densamma; och mig synes, att den blifvit från så många sidor afhandlad, att både Regeringen och Representationen ega skäl att dervid känna sig upptröttade. Då det emellertid nu gäller att fatta ett afgörande beslut antingen i öfverensstämmelse med första eller andra alternativet i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, så vill jag till en början anmärka, att, då en ledamot af Stats-Utskottet föreslagit det sednare, eller egendomens försäljning, jag hyser ganska starka betänkligheter vid att ingå på något sådant. Det är nemligen väl bekant, att Staten i allmänhet gör dåliga affärer såväl vid köp som försäljningar, och jag är öfvertygad, att, om detta hus nu skulle utbudas till ovilkorlig försäljning, derför icke skulle betalas ens 30,000 riksdaler. Fullmäktige i Riksgäldskontoret hafva länge försökt afyttra det till en summa af 120,000 riksdaler, i öfverensstämmelse med föregående Riksdagars beslut, men detta har naturligtvis visat sig absolut omöjligt. Under sådana förhållanden återstår i min tanke ingenting annat, som kan antagas, än hvad Kongl. Maj:t i första alternativet föreslagit, nemligen uppförandet af ett nytt hus. Hvad angår de embetsverk, som deri skulle inrymmas, så har jag, särskildt med afseende å Telegrafverket, såsom statsrevisor varit i tillfälle att taga kännedom om, att detta embetsverks nuvarande lokal är i högsta grad otjenlig och olämplig, och att en bättre lokal måste, icke blott med hänsyn till allmänhetens betjenande, utan äfven för expeditionens vederbörliga gång i öfrigt, med det snaraste anskaffas. Några talare hafva anmärkt, att det vore alldeles orätt att uppbygga huset, om icke mera än tre verk — Telegraf, Skogsstyrelsen och Krigshofrätten — der skulle få plats. Beträffande Telegrafverket, måste man dock taga i betraktande, att detsamma befinner sig i en ständigt stigande, stark utveckling, och att det snart nog blir alldeles omöjligt att nöja sig med detta verks inlogerande i den trånga, osunda, mörka lokal, det nu begagnar.

Huru man än betraktar saken, förekommer det mig bäst öfverensstämmande med en klok hushållning med Statens medel att lemna bifall till första alternativet i den Kongl. Propositionen, hvarom jag för min del hemställer.

Herr Nils Andersson: I likhet med flere föregående talare tror jag icke det vara förenligt med en god hushållning, att Staten låter sina hus bokstafigen ramla omkull. Detta skall dock snart i min tanke komma att inträffa med det s. k. Ridderstolpeska huset, om det får förblifva i det skick, i hvilket det nu befinner sig. Jag anser derfore, att det vore mera välbetänkt att sätta huset i godt stånd, så att det kunde få något värde, sedermera skulle det icke vara svårt att försälja detsamma, om någon sådan försäljning möjligen komme i fråga. Äfven om Post- och

Telegrafverken sammansloges och Krigshofrätten indroges, skulle det, enligt mitt förmenande, icke skada, om huset, såsom sagdt, vore satt i det skick, att det egde något betydligare värde. Jag kommer därför att förena mig i Herrar Rosenbergs och Medins hemställan om afslag å Utskottets förslag och bifall till första alternativet i den Kongl. Propositionen, öfvertygad som jag är, att det icke vore särdeles väl handladt af Riksdagen att ytterligare besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse i afseende å ifrågasvarande byggnad, en åtgärd hvilken jag för min del icke vill vara med om att tillstyrka.

Herr Anders Eriksson: För min del vill jag tillkännagifva, att jag anser oklokt af Riksdagen att gå i författning om affåtande af en ny skrifvelse till Kongl. Maj:t uti ifrågasvarande fråga, så mycket mera som jag icke vet, hvartill en dylik skrifvelse skulle tjena. Jag tror det vara bäst, att Staten bibehåller denna egendom, såsom i den nådiga Propositionens första alternativ förordas. Här har talats om, att det skulle vara förmånligast att sälja egendomen. Men jag frågar: är det väl någon som tror att, om Riksdagen ville föreskrifva dess försäljning, den skulle betalas med sitt fulla värde. Då dessutom flera af Statens embetsverk äro i saknad af egna lokaler, vore det väl oklokt att afyttra en egendom, som genom sitt läge är så passande till embetslokaler. Då man här vidare påstått, att Post- och Telegrafverken borde inrymmas i samma hus, må jag bekänna, att jag icke ser något hinder för att dessa embetsverk äro hvar för sig förlagda på skiljda ställen, likasom jag tror, att det nuvarande posthuset vore för nyssnämnda ändamål otillräckligt. På dessa skäl tillstyrker jag bifall till det första alternativet i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition N:o 29 till denna Riksdag.

Herr Hierta: Då denna fråga förevar till behandling i Stats-Utskottet, var jag tveksam om, till hvilken åsigt jag borde bekänna mig. Orsaken, hvarföre jag instämde i Utskottets tillstyrkan, var den, att jag ansåg det ligga en obetydlig uppoffring i den ränteförlust, Staten måste vidkännas genom att icke begagna den ifrågasvarande egendomen under den korta tid, som kunde förflyta, till dess vederbörande hunne komma till någon sammanslagning af Post- och Telegrafverken. Då jag emellertid sedermera erfarit, att särdeles svåra hinder ligga i vägen för dessa båda embetsverks förening, tror jag det vara mera skäl att, såsom de nästföregående talarne tillstyrkt, gå in på det första alternativet i den Kongl. Propositionen. Jag kan nemligen icke finna det riktigt och lyckligt, att Staten skall vara husvill för sina embetsverk, hvilket inträffar, då Staten för dem förhyr lokaler, helst då dessa lokaler sällan blifva passande och beqväma.

Beskaffenheten af den hyrda lokal, Telegrafverket nu begagnar, visar tillräckligt behovet, att Staten förskaffar sig egna lokaler för sina embetsverk. Och då nu den af Kongl. Maj:t äskade summan endast uppgår till 25.000 riksdaler, eftersom 82,500 riksdaler äro utaf handels- och sjöfartsfonden för det ifrågasatta ändamålet disponibla, samt då, om denna summa nedlägges i det förevarande företaget, detta onekligen kommer att lända Statsverket till fördel, under det man i annat fall icke kan så noga veta,

hvert dessa 82,500 riksdaler komma att taga vägen, eller, rättare sagdt, till hvilket annat ändamål de framdeles kunna blifva använda, så får jag, instämmande i de åsigter, som af Herrar Lönnberg och Anders Eriksson blifvit uttalade, hemställa om bifall till ofvanberörda Propositions första alternativ.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, framställde han, i enlighet med dessa yrkanden, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag å samma hemställan samt bifall till det förslag, som innehålles i förra alternativet af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet, och dels slutligen äfven på afslag å Utskottets hemställan i förening med antagande af sednare alternativet i nyssnämnda Proposition. Den andra i ordningen af dessa propositioner, eller den, som, med afslag å Utskottets hemställan, innefattade bifall till förra alternativet i Kongl. Maj:ts förslag, fann Herr Talmannen besvarad med öfvervägande ja. Omröstning blef då begärd, och sedan till kontraposition antagits det yrkande, som afsåg bifall till sednare alternativet i Kongl. Maj:ts förslag, skedde uppsättning af följande voteringsproposition, som justerades och anslogs:

Den som, med afslag å Stats-Utskottets förra hemställan i dess Ut-låtande N:o 102, bifaller det förslag, som angående f. d. Ridderstolpeska egendomens användning och ombyggnad främst blifvit framställt i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet,

	röstar ja;
Den det ej vill,	röstar nej;

Vinner nej, är, med afslag å Utskottets berörda hemställan, det sednare alternativet i samma nådiga Proposition bifallet.

Omröstningen visade 86 ja och 26 nej, och hade följaktligen Kammarrens beslut utfallit enligt ja-propositionens innehåll.

Utskottets sednare hemställan å sid. 11 förklarades hafva förfallit till följd af det beslut, som rörande dess förra hemställan nyss blifvit fattadt.

§ 14.

Förekom Banko-Utskottets Utlåtande N:o 20, i anledning af Herr C. A. Mannerskantz' motion rörande omorganisation af landets penningväsende.

Herr Hedlund: Det är naturligtvis en utväg, när man icke kan lösa frågor af svårare beskaffenhet, att hos Kongl. Maj:t för ändamålet vinnande anhålla om tillsättande af en komité. Jag ber dock att få erinra, att den fråga, som nu är å bane, icke torde vara af den beskaffenhet, att den kan och bör af en komité behandlas. Den ligger i väsendtlig mån inom teoriens område, och föras derom inom den vetenskapliga världen för närvarande ganska lifliga debatter, derunder de utmärktaste finansier

och skriftställare äro af olika åsigter. Att en komité skulle kunna uppgöra en plan för hela landets finansväsen, anser jag för en sådan utopi, att jag näppeligen kan med min röst bidra dertill. Kunde man, såsom Utskottet föreslagit, vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom "en riktig och jemn fortgång af landets näringar samt ett varaktigt välstånd och förkofran nå varda befordrade", så vore saken väl värd icke *en* komité, utan många. Men jag kan ej gå in på, att landets finanser kunna af en komité, äfven den visaste i verlden, ledas till det önskade målet. Det vore sålunda, enligt mitt förmenande, något komprometterande för Riksdagen att antaga ett förslag i detta syfte, hvarigenom man i viss mån gifvit stöd åt den uppfattningen, att ett lands industri och välstånd kunna framkallas genom de lagstiftande magternas förmynderskap, då de bero af individernas fria verksamhet och kraftiga företagsamhet.

Jag inskränker mig härtill nu, och uppskjuter att framställa något positivt yrkande, tills diskussionen blifvit något utvecklad.

Herr Friherre Liljencrantz:

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag har för min del ansett de förhandlingar, som egt rum vid denna och sistförflutna riksdag, och de ofta återkommande motionerna om förändring i ett eller annat afseende af hvad som rör dessa viktiga ämnen, om omorganisationen af landets penningväsende och lagstiftningen derföre, vara tydliga bevis, att min länge hysta öfvertygelse, att något här vid lag är felaktigt, rätt nu börjar mera allmänt delas af dem, som rigtat sin uppmärksamhet åt det hållet. Knappt någon har yttrat sig här i dessa ämnen, som icke haft något förslag till ändring att göra eller att försvara. Utskottet har nu icke förordat hvarken det ena eller andra, utan endast sökt att i en kort framställning häntyda på de viktigare frågor, som behöfva lösas på ett för vårt lands ekonomiska utveckling fördelaktigt sätt. Det är sannt, att en eller annan af dessa af Utskottet vidrörda frågor äro af mera vetenskaplig beskaffenhet, men det hindrar ej att de måste tillämpas med särskildt afseende på de förhållanden, som finnas här i landet. För min del har jag ansett en sådan osäkerhet vara rådande, t. ex. om hvilket system i afseende på omorganisationen af landets bankanstalter skall anses godt och böra bibehållas eller här införas för framtiden, och funnit detta tillstånd af ovisshet om varaktigheten af det nu bestående blandade systemet vara så skadlig, att jag ansett mig nödsakad föreslå, att man skall tillse, huruvida det kan låta sig göra att genom beslut af statsmagterna i ena eller andra rigtningen komma på en något säkrare ståndpunkt i detta hänseende. Och då härtill kommer, att de principer, som äro nedlagda i 72 § Regeringsformen, ansågos så origtiga af Utskottets ledamöter, att de voro ense derom, att detta grundlagens stadgande borde ändras ju förr dess heldre, och då de trodde, att det nya inom Representationen behandlade förslaget till ändring af 72 §, som af många ansågs antagligt, skulle fått flertalet för sig, om man kunnat säga, huru det skulle komma att gå till med alla liqvider, om Riksbankens sedlar upphörde att vara, så ansåg jag likasom Utskottets majoritet äfven af detta skäl nyttigt att göra en ny fullständig utredning af alla dessa ämnen; och jag för min del har dessutom hört

många såväl inom som utom Representationen, som ansett en sådan nödvändig, och deribland personer, hvilka egnat sin uppmärksamhet åt penningeförhållandena både i allmänhet och med särskildt afseende på vårt land.

Hvad den siste talaren antydde, att hvad Utskottet sagt sig åsyfta med sin framställning, eller en större säkerhet för fortgången af landets materiela förkofran, ej skulle kunna uppnås genom en lagstiftning, så har Utskottet sjelf sagt, att penningorganisationen icke utgjorde det enda vilkoret härför. Och att penninge- såväl som banklagstiftningen, på ett eller annat sätt inrättad, alltid skall utöfva ett väsentligt inflytande på ett lands ekonomiska utveckling, det måtte ej af någon kunna bestridas, emedan erfarenheten visar, att så är förhållandet i alla länder, och särskildt vårt land har ej sällan bragts till stort ekonomiskt betryck, emedan lagstiftningen varit sådan den är, och jag tror verkligen, att önskningarne att få saken undersökt äro temligen eniga. Det är derföre jag väckt min motion, och derföre anhåller jag också om bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Vidare anfördes icke och Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogos punktvis och biföllos Banko-Utskottets Memorial:

N:o 21, med förslag till instruktion för nästkommande Riksdags Banko-Utskott;

N:o 22, med förslag till instruktion för Riksdagens Revisorer af Riksbanken; och

N:o 23, med förslag till instruktion för Riksdagens Revisorer vid diskontkontoret i Stockholm samt lånekontoren i orterna.

§ 16.

Herr Talmannen tillkännagaf, att gemensamma voteringar öfver de, genom bifall till Stats-Utskottets Memorial N:o 105, i dag godkända vote-ringspropositionerna komme att ega rum vid början af Kammarens nästblifvande sammanträde, den 11 dennes.

§ 17.

Justerades Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 52, i fråga om förnyade stadganden rörande Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden.

§ 18.

Bordlades:

Stats-Utskottets Memorial N:o 103, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret, angående de under innevarande riksdag på nämnda Kontor anvisade statsutgifter;

Samma Utskotts Utlåtande N:o 104, i anledning af väckt motion angående anbringande af förändrad uppvärmnings- och ventilationsapparat för Första Kammaren; och

Samma Utskotts Memorial N:o 106, angående den under innevarande riksdag verkställda statsreglering och den för bestridande af Riksgäldskontorets utgifter erforderliga beviljning;

Riksdagens Kanslideputerades Memorial N:o 4, angående beredande af tillfälle för allmänheten att prenumerationsvis å postkontoren erhålla Riksdagens protokoll med dertill hörande bihang.

På hemställan af Herr Talmannen beslöt Kammaren, att såväl de nu till bordläggning anmälda, som jemväl öfriga blott en gång förut bordlagda ärenden skulle för vidare handläggning å nästa föredragningslista erhålla plats framför de mål, som redan tvänne gånger bordlagts.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag öfver de af Kammaren denna dag fattade beslut.

§ 20.

Herr *Beronius* hade med ingifvet läkarebetyg låtit styrka, att han för närvarande af sjukdom vore hindrad att lemna sina rum och följaktligen urständssatt att deltaga i Riksdagens förhandlingar.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Måndagen den 11 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Kammarens protokoll för den 4 uti innevarande månad upplästes och godkändes.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda Kamrar godkänt de fem voteringspropositioner, dem Stats-Utskottet, med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, före-